

Ung i Notodden

*Fritidsmønstre, rusmiddelbruk,
problematferd og framtidsplaner*

Hanne Cecilie Hougen

Norsk institutt for forskning om
oppvekst, velferd og aldring
NOVA Rapport 5/2000

Norsk institutt for forskning om oppvekst, velferd og aldring (NOVA) ble opprettet i 1996 og er et statlig forvaltningsorgan med særskilte fullmakter. Instituttet er administrativt underlagt Kirke-, utdannings- og forskningsdepartementet (KUF).

Instituttet har som formål å drive forskning og utviklingsarbeid som kan bidra til økt kunnskap om sosiale forhold og endringsprosesser. Instituttet skal fokusere på problemstillinger om livsløp, levekår og livskvalitet, samt velferdssamfunnets tiltak og tjenester.

Instituttet har et særlig ansvar for å

- utføre forskning om sosiale problemer, offentlige tjenester og overføringsordninger
- ivareta og videreutvikle forskning om familie, barn og unge og deres oppvekstvilkår
- ivareta og videreutvikle gerontologisk forskning og forsøksvirksomhet, herunder også gerontologien som tverrfaglig vitenskap.

Instituttet skal sammenholde innsikt fra ulike fagområder for å belyse problemene i et helhetlig og tverrfaglig perspektiv.

© Norsk institutt for forskning om oppvekst, velferd og aldring (NOVA) 2000

ISBN 82-7894-092-4

ISSN 0808-5013

Forsidefoto:	Espen Bratlie / Samfoto
Desktop:	Torhild Sager
Trykk:	GCS

Henvendelser vedrørende publikasjoner kan rettes til:

Norsk institutt for forskning om oppvekst, velferd og aldring
Munthesgt. 29 · Postboks 3223 Elisenberg · 0208 Oslo

Telefon: 22 54 12 00

Telefaks: 22 54 12 01

Nettadresse: <http://www.isaf.no/nova>

Forord

Bakgrunnen for undersøkelsen er et ønske fra kommunens side om å få et bedre grunnlag for å planlegge og iverksette tiltak rettet mot ungdom. Initiativet til undersøkelsen kom fra helseetaten i kommunen. Senere ble andre etater trukket inn – og problemstillingene i rapporten reflekterer dette. Hovedtemaene er fritidsmønstre, rusmiddelbruk og problematferd, samt framtidsutsikter med hensyn til bosettingspreferanser.

Datamaterialet ble samlet inn i september 1999. Kommunen hadde selv ansvaret for det praktiske i forbindelse med forberedelser og selve datainn-samlingen. Analyser og rapportskrivning er foretatt av NOVA.

En spesiell takk rettes til min kontaktperson i kommunen Kjetil Kvåle og prosjektkoordinator Guro Ødegård, samt Morten Blekesaune, Åse Strandbu og Tormod Øia som har lest og kommentert manus.

Jeg vil også takke Anders Bakken, Marianne Dæhlen, Kristinn Hegna, Tale Hellevik, Håvard Helland og Olve Krange for faglige innspill og hjelp underveis.

Oslo, april 2000

Hanne Cecilie Hougen

Innhold:

SAMMENDRAG	7
1 INNLEDNING	9
1.1 Notodden kommune	9
1.2 Ungdomsundersøkelsen.....	10
1.3 Undersøkelsens opplegg	11
1.4 Presentasjonsform	11
1.5 Utvalg og deltakelse.....	12
1.6 Ungdomstida.....	14
1.7 Temaer og problemstillinger	16
2 FRITIDSMØNSTRE.....	18
2.1 Fritidsaktiviteter	19
2.2 Samværsformer og vennskapsbånd	21
2.3 Det sosiale utelivet.....	24
2.4 Den organiserte fritiden.....	26
2.4.1 Betydningen av organisasjonsdeltakelse	30
2.5 Oppsummering	31
3 RUSMIDDELBRUK.....	33
3.1 Alkohol	34
3.1.1 Den kollektive drikkekulturen	40
3.2 Illegale rusmidler	46
3.2.1 Hasj og marihuana	46
3.2.2 Amfetamin og ecstasy.....	51
3.3 Kombinasjonsbruk	52
3.4 Høy-, middels- og lavkonsumenter.....	53
3.5 Oppsummering	54
4 PROBLEMATFERD	56
4.1 Forekomst av problematferd.....	57
4.2 Kjønn- og aldersforskjeller	60
4.2.1 Åpen skolekonflikt og unnaluring	60
4.2.2 Alvorlig kriminalitet og hæverk.....	62
4.3 Sammenlikning med andre undersøkelser.....	63
4.4 Problematferdkategorier	66
4.4.1 Alder- og kjønnsforskjeller.....	68
4.4.2 Utenfor rekkevidde?	69
4.4.3 Problematferd og sosiale nettverk	70
4.4.4 Problematferd og rusmiddelbruk.....	73
4.5 Voldsutsatthet, problematferd og rusmidler.....	74
4.6 Opphopning av belastninger.....	77
4.7 Oppsummering	77

5 FRAMTIDSORIENTERING	79
5.1 Bosettingspreferanser.....	79
5.2 Utdanning og arbeid.....	82
5.3 Fritidsaktiviteter	85
5.4 Utflytting og tilbakeflytting	87
5.5 Oppsummering	88
SUMMARY.....	91
LITTERATUR	93
VEDLEGG I – TABELLER.....	97
VEDLEGG II.....	100
VEDLEGG III – SPØRRESKJEMA	101

Sammendrag

Hensikten med rapporten er å tegne et bilde av ulike aspekter ved Notodden-ungdommens hverdag. Hovedtemaene er rusmiddelbruk, problematferd, fritidsaktiviteter og fritidsmønstre, samt framtidsutsikter med hensyn til bosettingspreferanser. Spørreundersøkelsen rapporten bygger på ble gjennomført høsten 1999. 82 prosent av elevene ved ungdomsskolene og de videregående skolene i kommunen deltok.

Sosiale aktiviteter fyller store deler av ungdommenes fritid. Mye av fritida tilbringes med jevnaldrende i stadig større radius fra hjemmet og nabolaget. Graden av orientering mot det sosiale utelivet tiltar med økende alder. Hjemlige aktiviteter er også viktig. Mange tilbringer også mesteparten av kvelden hjemme alene eller sammen med familien. 64 prosent av ungdommene i Notodden kommune er med i organiserte fritidsaktiviteter. Organisasjonsdeltakelsen blant jentene fra Notodden er lav sammenliknet med andre undersøkelser.

80 prosent av ungdommene i Notodden kommune har drukket alkohol. 44 prosent har smakt alkohol, men drikker sjelden eller nesten aldri. 31 prosent drikker alkohol hver måned, og 5 prosent hver uke. Sammenliknet med unge i andre norske kommuner har ungdom i Notodden et relativt lavt forbruk av alkohol. Hasjbruk er derimot relativt utbredt. 9 prosent av ungdommene har brukt hasj i løpet av året som gikk. Andre narkotiske stoffer er lite utbredt. 2,3 prosent har brukt ecstasy/amfetamin i løpet av det siste året. De som har et høyt forbruk av legale rusmidler har i større grad eksperimentert med illegale rusmidler.

De aller fleste ungdommer har vært involvert i bagatellmessige former for problematferd, noen er mer erfarne enn andre. En liten gruppe gjengangere står for det meste av den alvorlige problematferden. For denne gruppen inngår dette som en komponent i en omfattende antisosial livsstil. Når det gjelder de fleste former for problematferd skiller Notodden-ungdommene seg lite fra unge i Skien, Oslo og Randaberg – men enkelte alvorlige forteelser er mer utbredt blant ungdommene i Notodden.

Flere gutter enn jenter ønsker å bosette seg i hjemkommunen etter endt utdanning. Det er en tydelig sammenheng mellom utdanningsplaner og bosettingspreferanser. Valg av studieretning på videregående legger premisser for ønsker om framtidig utdanningskarriere, framtidig jobb og

framtidig bosted. Flere gutter enn jenter ser ut til å kvalifiserer seg for det lokale arbeidsmarkedet gjennom en kortvarig yrkesrettet utdanning, mens jentene oftere enn guttene velger linjer på videregående som gir muligheter for å ta høyere utdanning.

1 Innledning

1.1 Notodden kommune

«Notoddens liv er nordmenns liv på 1900-tallet», kunne man lese i en artikkel i Aftenposten ved inngang til år 2000.¹ Utsagnet henspilte på kommunens transformasjon fra bondesamfunn med fiske, skog- og jordbruk som livsgrunnlag tidlig i århundret, til industrisamfunn med papir-, jern- og salpeterproduksjon som bærebjelker i midten av århundret, og til slutt over til dagens moderne tertiærsamfunnet med tjenesteytende næringer som hovednæringsvei.

Notodden fikk bystatus i 1913, åtte år etter at Hydro etablerte industri på stedet og tre år etter at Tinfos Jernverk startet sin virksomhet. Disse to bedriftene sysselsatte størsteparten av befolkningen i området fram til 1980-tallet. Da tok det åttiårige industrieventyret slutt. Notodden ble rammet av nedleggelse av bedrifter og tap av arbeidsplasser. Som resultat av dette pendler en del av kommunens innbyggerne til andre byer på Østlandet som Porsgrunn, Skien, Kongsberg og Oslo. Når det gjelder lokale arbeidsplasser er størsteparten av befolkningen sysselsatt innenfor privat og offentlig tjenesteproduksjon. Notodden er i dag både skoleby, småindustrikommune og handelssentrum for Øst-Telemark med en rekke servicevirksomheter (Fossøy 1999, Aftenposten op.cit).

I 1963 ble deler av Hovin, Gransherad og Heddal slått sammen med byen til en storkommune. Notodden er med sine 12200 innbyggere den tredje største byen i Telemark. I underkant av tusen unge mellom 13 og 19 år er bosatt i kommunen.²

Notodden kommunen har et godt og variert tilbud for den som vil nyte friluftsliv og kultur. Notodden by ligger ved den øvre enden av Heddalsvannet med kort veg til en allsidig natur. Fra Heddalsvannet kan du reise med båt ned Telemarkskanalen. De største og mest kjente attraksjonene i kommunen er Heddal stavkyrkje, og Notodden Blues Festivalen. Det er også verdt å besøke Bygdetunet i Heddal, Bedriftshistorisk samling på Hydro, Øvre Tinfos kulturområde med Fylkesgalleriet for Telemark og Kanal-galleriet (Fossøy 1999).

---

¹ Aftenposten 21.12.99: «Notodden blues – Industriens vekst og fall» av Ole Nygaard.

² Referanse statistikk fra det sentrale folkeregister 1999 og (Fossøy 1999).

Når det gjelder ungdomskultur er Notodden kjent for sine *rånere*. Fra 1950-tallets USA ble «crusing»-kulturen eksportert helt til Norge. I dag er rånekulturen spredd rundt over hele Norge, med hovedsete i Telemark og Mjøstraktene. Rånerne kjennetegnes ved sin bilkultur. Opel Ascona, Ford Granada og Volvo 240-serien, er kjente merker. Men bilen er ikke nok i seg selv, skal man få rånerstatus må den trimmes og ha utstyret i orden: Bilen må senkes og styles, riktige dekk, felger og lys må på plass.³ På Notodden regjerer rånerne Storgata. Høsten 1985 ble det misnøye med rånernes tilstedeværelse her, og myndighetene i kommunen gikk inn for å stenge Storgata. Dette endte med et «vellykket» ungdomsopprør der rånerne forlangte å få stripa åpnet igjen. Slik opplevde Telen utsendte opptøyene: «Det var en merkelig følelse å gå blant ungdommen mens 'gatekampene' raste som verst natt til lørdag. Der satt politiet i bil med køller, gassmasker og hjelmer, mens vi som var ute i gaten ikke hadde noen som helst grunn til å føle oss truet.» Journalistene i Telen berømmer videre både ungdommene og politiet for at opprøret endte i minnelighet.⁴

Rånerne er fortsatt på plass i Storgata på Notodden. Denne rapporten skal imidlertid ikke handle om ulike ungdomsmiljøer i Notodden kommune⁵. Hensikten er å tegne et bilde av ulike aspekter ved Notodden-ungdommens hverdag generelt. Hvilken temaer og problemstillinger som belyses behandles under punkt 1.7. Først skal vi se nærmere på bakgrunnen for og gjennomføringen av undersøkelsen.

1.2 Ungdomsundersøkelsen

Bakgrunnen for denne undersøkelsen er at Notodden kommune ønsket å få kartlagt og dokumentert hvordan ungdom i kommunen har det, særlig ble det lagt vekt på å få avdekket behov og problemområder. Undersøkelsen skal danne et grunnlag for å belyse hvordan det er å være ung på Notodden i dag. Fra kommunens side ble det understreket at ved å delta i undersøkelsen fikk ungdommene en mulighet til å si sin mening om lokalmiljøet, og dermed gi politikerne signaler om forhold i ungdomsmiljøet. På den måten kan undersøkelsen gi føringer med hensyn til kommunens tiltak rettet mot ungdom.

---

³ «Wunderbaum på nettet» URL:<http://www.spray.no/bil/index.jsp?aId=6761>. Sist besøkt 20.4.00.

⁴ Telen 16.09.85: «Årsakene til opptøyene i Notodden sentrum: Ungdommene vil ha igjen storgata» av Per Arne Løkaas, Øyvind Bergestig og Kjell Vassbotten.

⁵ Når det i denne rapporten står «ungdom i Notodden», menes det «ungdom i Notodden kommune».

1.3 Undersøkelsens opplegg

Rapportens datamateriale er innsamlet gjennom NOVAs UNGdata opplegg. UNGdata er betegnelsen på et standardisert sett av spørreskjemaer hvor spørsmålene er samlet tematisk i enkeltstående moduler. I alle de kommunale ungdomsundersøkelsene som blir gjennomført inngår en grunnmodul som inneholder bakgrunnsspørsmål om kjønn, alder, bosted og familie, samt spørsmål om fritidsaktiviteter, rusmiddelbruk og skolegang. Ulike temamoduler velger kommunen selv ut, samtidig som spørsmål fra temamoduler som ikke velges i sin helhet samles i en spesialdesignet lokalmodul. Notodden kommune valgte en lokalmodul som inneholder spørsmål om organisasjonsdeltakelse, skoletilpasning, opplevelser av skolesituasjonen og holdninger til skolen, samt to temamoduler. Den ene temamodulen har spørsmål om rusmiddelbruk, problematferd og kriminalitet, og den andre har spørsmål som gjelder selvbilde, kropp og seksualitet.

Datamaterialet som er samlet inn dekker således et vidt spekter av temaer og mulige problemstillinger knyttet til ungdoms hverdagsliv. Det er ikke mulig å behandle alle disse temaene grundig i en kortfattet rapport. Derfor er det i samarbeid med kommunen valgt ut et knippe av temaer og spørsmål. Disse er rusmiddelbruk, problematferd, fritidsmønstre og framtidsorientering. Spørsmål som angår psykisk- og fysisk helse, selvbilde og seksualitet, samt skoletilpasning, er temaer som ikke vil bli analysert i rapporten.

1.4 Presentasjonsform

Resultatene fra undersøkelsen vil bli presentert gjennom enkle frekvensfordelinger, krysstabeller og sammenlikning av prosentfordelinger. Utgangspunktet for prosentberegningen i de ulike tabellene er antallet som har svart på det eller de spørsmål tabellen omhandler. Disse totaltallene betegnes som N. Fordi noen av ungdommene som er med i undersøkelsen ikke har svart på alle spørsmålene vil N (totaltallet) variere noe fra tabell til tabell.

I noen tilfeller er de opprinnelige svaralternativene slått sammen til færre kategorier. Hensikten med slike forenklinger er at det gir oss et mer oversiktlig bilde når vi skal analysere eventuelle sammenhenger. Noe informasjon går tapt ved en slik framgangsmåte. I de tilfellene kategoriene i tabellen avviker fra de opprinnelige svaralternativene vil dette være oppgitt, og spørsmålet som ble stilt vil framkomme av teksten.

De fleste tabellene i denne rapporten er såkalte krysstabeller, hvor vi ser på fordelinger på to eller tre variable samtidig. Hvilken retning vi velger å prosentuerer slike tabeller, avhenger av hvilken variabel vi er interessert i å si noe om. Uttrykkene *avhengig* og *uavhengig variabel* brukes i fagterminologien for å indikere retningen på den sammenhengen vi undersøker. Dette betyr ikke at det er snakk om en årsakssammenheng. Tanken bak er at fordelingen på én variabel har sammenheng med bestemte andre karakteristika ved de en studerer. Når vi for eksempel undersøker forskjeller mellom gutters og jenters drikkemønster, vil drikkemønster være den avhengige variabelen og kjønn den uavhengige. En vanlig måte å si dette på er at vi undersøker fordelingen på drikkemønster etter kjønn. Liknende formuleringer vil gjenfinnes i teksten og i overskriftene til tabeller og figurer i rapporten.

1.5 Utvalg og deltakelse

Undersøkelsen ble gjennomført ved kommunens 3 ungdomsskoler og 2 videregående skoler. Ambisjonen var å få alle elevene på de tre klassetrinnene, både på ungdomsskolen og videregående skole, til å besvare spørreskjema. Samlet antall elever på ungdomsskolene og de videregående skolene, er 861. Av disse deltok 704 ungdommer i undersøkelsen. Spørreskjemaene ble besvart av elevene i skoletiden. Enkelte klasser i videregående skole deltok ikke i undersøkelsen fordi den kolliderte med annet undervisningsopplegg. Lesesvake elever, og elever som trengte hjelp til å forstå spørsmålene, gjennomførte undersøkelsen i mindre grupper sammen med lærer. I et forsøk på å fange opp de ungdommene som ikke går på skole, ble ungdom uten skoletilbud invitert til å gjennomføre undersøkelsen i Ungdommens Hus. Disse ble oppfordret gjennom en annonse i lokalavisen, og ved direkte kontakt. Kun 2 ungdommer benyttet seg av dette tilbudet. Til sammen er det altså 706 ungdommer med i utvalget.

Deltakelse

Til sammen deltok 82 prosent av ungdommene på ungdomsskolene og de videregående skolene i kommunen. Tabell 1.1 viser oversikt over deltakelse for hvert klassetrinn.

Tabell 1.1 Populasjon og utvalg for hvert klassetrinn. Antall og prosent.

Klassetrinn	Antall elever	Antall deltatt	Prosent
8. klasse	132	128	97
9. klasse	159	153	96
10. klasse	130	121	93
Totalt	421	402	95
Grunnkurs	185	122	66
VKI	152	98	65
VKII	103	66	64
Totalt	440	421	65
Annet/ubesvart	-	18	-
Totalt alle	861	706	82

Deltakelsen var betydelig større blant elevene på ungdomsskoletrinnet enn i de videregående skolene. Av ungdomsskoleelevene deltok 95 prosent, mens dette bare gjaldt 65 prosent av elevene på videregående. 18 elever har ikke besvart spørsmålet om hvilket klassetrinn de går på (dette tilsvarer to og en halv prosent av utvalget).

Kjønn og aldersfordeling

Forskjeller – og likheter – mellom ulike klassetrinn og mellom gutter og jenter vil være et gjennomgående tema i rapporten. Innledningsvis tar vi derfor med en tabell som viser kjønnsfordelingen for hvert klassetrinn.

Tabell 1.2 Kjønnsfordeling etter klassetrinn. Antall og prosent.

Klassetrinn	Antall gutter	Antall jenter	Antall totalt	Andel jenter %
8. klasse	74	54	128	42
9. klasse	81	72	153	47
10. klasse	65	56	121	46
Grunnkurs	53	68	121	56
VKI	37	61	98	62
VKII	22	43	65	66
Annet	10	2	12	18
Totalt	342	356	698	51

Jentene er klart i flertall blant elevene i den videregående skole, mens det er en svak overvekt av gutter blant ungdomsskoleelevene. Grunnen til den skjeve kjønnsfordelingen blant elevene på videregående skole er at frafallet her var størst blant guttene. Det er blant de som går på yrkesfaglig studieretning frafallet er aller størst, der falt hele klasser med mannlige elever ut av undersøkelsen fordi gjennomføringen kolliderte med annet undervisningsopplegg. For ungdomsskoletrinnet er mulighetene til å tegne et representativt bilde av de aktuelle årsklassene gode. Men elevene fra videregående skole er ikke representative for sin årsklasse i og med at ikke alle starter på videregående skole.

Det at andelen elever som går på videregående skole er langt lavere enn andelen elever som går på ungdomsskolen, innebærer at de yngste elevene i utvalget veier tyngst når vi viser fordelinger for hele materialet under ett. Dette unngår vi ved å skille mellom ulike aldersgrupper i analysen. For å forenkle framstillingen vil vi noen steder slå de tre klassesetrinnene fra de ulike skoletypene sammen. Vi har valgt å gjøre dette når forskjellen mellom grupper er svært liten, slik at lite informasjon går tapt. Der det kan tenkes at det relativt store frafallet blant elevene på videregående skole kan ha påvirket resultatene, vil dette bli kommentert.

Sammenlikning med andre kommuner

Denne undersøkelsen gir ikke grunnlag for å si noe om endringer over tid, fordi vi ikke har tidligere undersøkelser å sammenlikne med. Flere steder i rapporten viser vi i stedet hvordan ungdommen i Notodden kommune skiller seg fra eller likner ungdom andre steder i landet. Dette gjør vi ved å sammenlikne vårt materiale med tall fra andre kommunale ungdomsundersøkelser. Det er mulig å gjøre slike sammenlikninger fordi UNGdata er et standardisert sett av spørreskjemaer hvor de samme spørsmålene er benyttet i flere kommunale ungdomsundersøkelser.

1.6 Ungdomstida

Ungdomstida er en viktig fase i livet når det gjelder utvikling av egen identitet og personlighet. De unge forandrer seg, vokser, og utvikler seg både fysisk og mentalt. Hurtige kroppslige endringer gjør også spørsmålet om hvem man er mer påtrengende. I en slik kontekst blir spørsmålet om identitet viktig. Identitet utvikles blant annet gjennom identifisering med og etterlikning av forbilder, som eldre søsken, venner eller fjernere forbilder, og

gjennom tilbakemeldinger ungdommene får på det de gjør hjemme, på skolen og i fritiden (Strandbu 1997).

Ungdomstida kan ses som en overgangsfase, der den unge forlater barndommen og nærmer seg voksenverdenen. En viktig side ved det å være ung handler om å prøve ut ulike ting som hører voksenlivet til, og gjennom slik utprøving utvikles og utforskes selvstendighet og uavhengighet. I barndommen gir foreldrene og andre voksne gjennom oppdragelsen retning til identitetsutviklingen, men i tenårene får andre sosialiseringssagenter økt betydning. Etter hvert som de unge beveger seg bort fra foreldrenes sfære, knytter de seg i sterkere grad til jevnaldrende. Jevnaldremiljøet blir et alternativ til familien og skolen når de unge skal orientere seg om forhold som intimitet, seksualitet, framtidsplaner og liknende, og det å være en del av et slik miljø får stor betydning for selvfølelse, normer, verdier, kultur og sosial forankring. Ved siden av familien, skolen og de jevnaldrende, er også reklame, film, musikk, tv, blader og aviser sterke formidlere av identitet, smak, verdier og holdninger til ungdom (Øia 1999).

Denne rapporten omfatter ungdom fra 13–19 år. Det er derfor verdt å bemerke at det er stor forskjell på en trettenåring og en attenåring både i væremåte, holdninger og ikke minst med hensyn til hvem som er betydningsfulle andre. En trettenåring vil for eksempel understreke forskjellen fra tolvåringer og strekke seg mot femtenåringer. Med andre ord understreker ikke alder bare hva man er, men hva man skal bli og hva man har vært. Å bli eldre er ikke bare et biologisk faktum, det er en sosial strategi. Det er ikke bare noe man blir, det er noe man prøver å bli (Frønes 1998:179).

Ungdomstiden innebærer omfattende endringer, usikkerhet og identitetssøking. I jenter og gutters identitetssøking gjør de bruk av ulike rollemodeller. Gutter og jenter betrakter mannlige og kvinnelige idoler med forskjellige blikk, og fra ulike ståsted. Kjønsrollene er ikke statiske. De unges blikk skiller seg fra fars og mors. Selv om kjønn er en integrert del av vår identitet, er det ikke slik at ungdom blindt overtar gamle kjønnsroller. Nye generasjoner skaper sin identitet som gutter og jenter under nye betingelser (Strandbu 1997). Jenter og gutter har i dag et større rollerepertoar enn bare for et par tiår siden. Særlig har jentene erobret nye arenaer i kjølvannet av kvinnekampen. Likevel er det slik at kjønnsrollene både er dynamiske og rigide. Det viser blant annet det at flere kvinner enn menn rekrutteres til høyere utdanning, og at gutter og jenters valg av type yrkesfagutdanning fortsatt følger tradisjonelle manns- og kvinneyrker.

Undersøkelser som denne gir en god mulighet til å se på hvilke områder gutter og jenter orienterer seg forskjellig og på hvilke områder de er like.

Problematiske minoritet og veltilpasset majoritet

Problemfoki har preget ungdomsforskning, som i stor grad har studert sosiale problem knyttet til blant annet rus, vold og kriminalitet. Kanskje har problematferd fått for stor plass på bekostning av å undersøke hvordan den velfungerende majoriteten av ungdom har det. De senere års gjennomføring av nasjonale og lokale surveyundersøkelser, med både tverrsnitts- og oppfølgingsdata, har imidlertid kunnet dokumentere hvordan majoriteten av ungdommen har det. Forskning basert på disse undersøkelsene viser at dagens ungdomsgenerasjon generelt sett framstår som vellykket, og godt tilpasset arenaer som er viktige i ungdomstida. Ungdom oppfatter skolegang og utdanning som sentrale verdier. Hjemmet ser ut til å være et viktig møte- sted ungdommer i mellom. Det meste av fritida leves i tett tilknytning til nærmiljø og familie. Båndene til familie er sterke, og mer preget av samarbeid og gjensidig tillit enn av konfrontasjoner (Helland & Øia 2000, Øia 1998, Bakken 1998). Dette betyr ikke at alle ungdommer klarer seg like bra. En liten del av ungdomsbefolkningen har større problemer med å tilpasse seg. Noen opplever å bli marginalisert i løpet av ungdomsårene, andre har allerede i denne fasen utviklet utagerende atferdsproblemer eller innadvendte psykiske problemer. Enkelte strever en tid, men henter seg inn senere.

1.7 Temaer og problemstillinger

I denne rapporten er hensikten å tegne et bilde av ulike aspekter ved Notodden-ungdommens hverdag. Undersøkelsen ble blant annet initiert ut fra et ønske om å kartlegge spesielle behov og problemområder blant ungdommen i kommunen. Derfor vil framstillingen både fokusere problemer, og mer generelle trekk ved de unges hverdagsliv. Hovedtemaene er rusmiddelbruk, problematferd, fritidsaktiviteter og fritidsmønstre, samt framtidsutsikter med hensyn til bosettingspreferanser. I kapittel 2–5 analyseres ulike problemstillinger knyttet til hvert av temaene.

I kapittel 2 er temaet fritidsaktiviteter og fritidsmønstre. Hensikten med kapitlet er å gi et bilde av hva ungdommene driver med i fritiden, og hvordan dette forandrer seg etter hvert som ungdommene blir eldre. I kapitlet analyseres ulike dimensjoner ved den uorganiserte og den organiserte fritiden i forhold til kjønn og alder.

Formålet med kapittel 3 er å kartlegge rusmiddelbruken blant ungdommene i Notodden kommune. Vi starter med å se på alkoholbruk, for dernest å kartlegge utbredelsen av illegale rusmidler blant ungdommene i kommunen. Hovedproblemstillingen vil være hva som påvirker ungdoms alkohol og rusvaner. Hvor utbredt er det å drikke alkohol? Hva kjennetegner de som har eksperimentert med hasj? Er det forskjeller i jenter og gutters omgang med rusmidler? På hvilken måte endrer rusmiddelvanene seg i løpet av ungdomsårene? På hvilken måte venner, foreldre og samfunnet influerer på de unges rusvaner vil også bli undersøkt.

I kapittel 4 er temaet problematferd. Her undersøkes forekomsten av problematferd, kriminalitet og voldutsatthet. Igjen vil bakgrunnsvariablene alder og kjønn være sentrale. Driver gutter og jenter med problematferd i like stor grad, og er de involvert i samme type problematferd? Hvilke aldersvariasjoner finner vi når det gjelder ulike typer av problematferd? Andre kjennetegn ved ulike kategorier av ungdommer med hensyn til problematisk atferd vil også bli undersøkt. I analysen deles ungdommene inn i fem kategorier *de lovlydige, MC-tyvene, flertallet, de erfarne og gjengangerne*.

I kapittet 5 ser vi på ungdommenes bostedspreferanser og framtidsorienteringer. Hovedproblemstillingen vil være hvordan ungdom forholder seg til å etablere seg på hjemstedet. Hva trekker ungdom bort fra hjemstedet, og hva får ungdom til å bli? Hvilke motiver og holdninger ligger bak deres valg om å bli eller flytte? Ungdommenes bosettingspreferanser og flytteønsker vil bli forsøkt forstått i lys av blant annet kjønn, utdanningsplaner, linjevalg på videregående skole, og integrering i fritidsaktiviteter på hjemstedet.

2 Fritidsmønstre

Fritid er et nytt ord i det norske språket og nær forbundet med innføring av lønnsarbeid og framveksten av den vestlige ungdomsrollen (Øia 1999). Arbeid og fritid er begreper som bare kan forstås i relasjon til hverandre. *Fritid* er den tiden man har til disposisjon når man ikke er på arbeidet, eller for de aller fleste ungdommer, den tiden man ikke er på skolen.⁶

I den moderne ungdomstida representerer fritid et stort nytt felt for opplevelser og identitetsdannelser (Øia 1999:98). De jevnaldrende er sentrale i denne utviklingen. Uansett om de unge tilbringer fritiden hjemme eller ute, i organisasjoner eller på egen hånd, er andre unge viktige samhandlingspartnere. Den offentligheten ungdom har seg i mellom blir et alternativ til familien og skolen. I stadig større grad er det ungdommen selv som legger premisset for samhandlingen, og ungdomskulturen tilbyr andre standarder, normer og verdier enn voksensamfunnet. Jevnaldrende, men også eldre ungdommer, erstatter foreldrene og lærere som ledende rollemodeller.

Vennskap og samvær med jevnaldrende endrer seg i løpet av ungdomsårene. Mye av fritida tilbringes med jevnaldrende i stadig større radius fra hjemmet og nabolaget. De unges handlingsrom utvides gradvis og dette åpner for å prøve ut ting som hører voksenlivet til. I mange av de sosiale aktivitetene ungdom deltar i med andre ungdommer, er selve sosialiteten⁷, eller det å være sammen, et mål i seg selv. Hvem man er sammen med, og hvilke aktiviteter man driver med på fritida, fungerer ofte som viktige identitetsmarkører. Det sier noe om hvem man er, eller hvem man ikke er. Det å drive med lite utbredte aktiviteter signaliserer tilhørighet til spesielle grupper eller subkulturer. Tilhørigheten til ulike grupper markeres gjennom bruk av ulike symboler, som klær, musikksmak, sjargong osv (Stefansen 1998).

Siktemålet med dette kapitlet er å gi en beskrivelse av ulike aspekter ved ungdommenes fritidsmønstre. I den første delen av kapitlet ser vi på hvordan ungdommene organiserer hverdagen sin med hensyn til tidsbruk i forhold til ulike aktiviteter og gjøremål. I andre del er samværsformer og

---

⁶ Det har skjedd en endring i ungdoms arbeids- og utdanningsituasjon i løpet av etterkrigstiden. Størsteparten av dagens unge fortsetter på skolen etter tiende klasse, og ytterst få ungdom påtar seg lønnsarbeid for å bidra til å forsørge familien.

⁷ Begrepet stammer Georg Simmel som bruker ordet sosialitet om den typen interaksjon som ikke har andre mål utover selve det sosiale møtet (Simmel 1949:255).

vennskapsbånd temaet, før vi ser nærmere på den uteorienterte sosiale fritiden sammen med jevnaldrende. Når det gjelder den organiserte fritiden ser vi på hvilke typer organisasjoner ungdommene deltar i, og hvilken betydning deltakelsen har.

2.1 Fritidsaktiviteter

Hvilke fritidsaktiviteter er vanlig blant unge fra Notodden, og hvilke er det få som deltar i? Ved å spørre om hvilke aktiviteter ungdommene gjør i løpet av en uke og hvor mange dager de har gjort de enkelte gjøremålene, kan vi danne oss et bilde av hvordan hverdagen deres ser ut. Vi ba ungdommene fra Notodden om å angi hvor mange dager de hadde drevet med ulike aktiviteter siste uke. Tabell 2.1 (neste side) viser hvor mange dager de unge har drevet med de ulike aktivitetene i løpet av siste uke. Aktivitetene er ordnet slik at aktivitetene med høyest frekvens står øverst i tabellen. Svaralternativene framgår av tabellen.

De aller vanligste aktivitetene er å se på TV, høre på musikk og lese leker. Dette er ting de aller fleste ungdommene gjør flere ganger i uka. Andre hjemlige aktiviteter er også vanlig. Mange tilbringer mesteparten av kvelden hjemme alene eller sammen med familien. Det å hjelpe til hjemme er også noe de fleste ungdommene gjør en eller flere ganger i uka, enkelte som har yngre søsken bidrar også med barnepass.

Unge, som voksne, bruker altså mye tid hjemme. Marianne Gullestad som har studert hjemmets betydning i norsk kultur konkluderer med at hjemmet betyr adskillig mer her til lands enn i mange andre land. Nordmenn tilbringer mye tid hjemme. Hjemmet er ikke bare et sted man sover, spiser og er sammen med familien. Det kan også sees som et fortettet symbol for mye av det som er viktig for oss. Hjemmet er blant annet en viktig markør av identitet og stil. Innredningen viser hvem som bor der. Kommer man inn på ungdomsrommet er veggene dekket av plakater med sports-, film- og popstjerner, de sier noe om hvem man er, og hvem man vil være (Gullestad 1984, 1989). Alle bruker ikke like mye tid hjemme. Hvor mye ungdommene i Notodden bruker på hjemlige aktiviteter varierer noe med alder og kjønn. Det å lytte til musikk eller å se på tv er like vanlig for gutter og jenter både på ungdomsskolen og på videregående. Det å tilbringe tid hjemme alene eller sammen med andre familiemedlemmer avtar imidlertid med økende alder. Det er de eldste som bruker minst tid på slike hjemlige aktivitet. I den yngste gruppa er det ingen forskjeller mellom guttene og jentene, mens blant elevene på videregående er jentene mer hjemmeorienterte enn guttene.

Tabell 2.1 Andel som har drevet med ulike aktiviteter i løpet av siste uke. Prosent.

Aktivitet	0 dager	1 dag	2 dager	3-4 dager	5-7 dager	N
Sett på TV	3	6	10	19	63	685
Hørt på musikk	4	6	9	15	66	684
Gjort lekser	9	8	15	34	35	685
Dratt til nærmeste by eller inn til sentrum	14	21	28	23	14	672
Sammen med venner hjemme eller hos dem	16	25	25	24	10	679
Hjemme alene eller med foreldre/søsken	18	25	24	22	11	685
Størsteparten av kvelden ute med venner	20	22	23	23	12	679
Hjulpet til hjemme (vasket, ryddet osv.)	21	31	28	14	6	679
Sett på video	25	28	28	12	6	686
Besøkt familie	32	23	24	14	7	675
Brukt datamaskin til annet enn spill	35	21	21	13	10	672
Alene hjemme mesteparten av kvelden	46	27	16	7	3	675
Spilt dataspill	46	14	14	14	12	685
Vært på internett	46	18	14	12	9	683
Kjørt eller sittet på med bil, motorsykkel, moped for moro skyld	47	15	14	14	11	681
Trimmet på egenhånd	50	21	15	9	5	677
Gått på kafé eller snackbar	53	25	13	6	2	672
Besøkt nabo	54	16	13	11	5	681
Gjort noe sammen med mor eller far	57	24	10	7	2	675
Drevet med trening i et idrettslag	62	13	13	9	4	683
Vært i fritidsklubb	67	19	10	2	1	669
Hatt jobb etter skolen	68	15	8	5	4	671
Spilt andre spill (kortspill, spørrespill etc.)	69	18	10	3	1	675
Stått og hengt på et gatehjørne, utenfor en kiosk, på bensinstasjon o.l.	70	18	8	3	2	681
Tegnet, malt eller skrevet dikt hjemme på egenhånd	73	15	8	2	1	675
Passet søsken	73	14	8	4	1	667
Skrudd på bil, moped eller motorsykkel	78	7	6	4	4	675
Vært på møte i lag eller forening	79	16	3	1	1	673
Vært på øving, spilt instrument med andre	83	11	4	1	1	680
Spilt rollespill	84	11	3	2	1	677
Dans, jazzballett, aerobic, folkedans	85	12	2	0	1	676
Drevet med hester, ridning	86	3	2	1	3	673
Treningsstudio, helsestudio	90	5	3	2	1	674
Kampsport- eller selvforsvarstrening	93	3	2	0	1	677

Tabell 2.1 viser at sosiale aktiviteter i samvær med andre unge også fyller store deler av ungdommenes fritid. Mange tilbringer mye tid sammen med venner hjemme eller hjemme hos venner. Men mye av samværet med jevnaldrende foregår utenfor hjemmene. De vanligste sosiale aktivitetene av denne typen er å være størsteparten av kvelden ute med venner, å dra inn til sentrum eller til nærmeste by, og å kjøre eller sitte på med bil for moro skyld. Mange har også vært på kafé eller snackbar, mens relativt få har stått og hengt på et gatehjørne, utenfor en kiosk, på bensinstasjon og liknende.

De organiserte fritidsaktivitetene er noe man ikke driver med så ofte, men mange har vært i fritidsklubb eller trent i idrettslag siste uka. Under punkt 2.4 skal vi se nærmere på den organiserte fritiden.

2.2 Samværsformer og vennskapsbånd

De fleste ungdommer bruker mye tid sammen med venner og jevnaldrende også etter skoletid. Noen er fortrinnsvis sammen med bestevennen, mens andre bruker mest tid sammen med en gruppe av jevnaldrende. En mindre andel er sjelden sammen med faste venner eller tilbringer lite tid sammen med jevnaldrende. Ungdommene fra Notodden fikk følgende spørsmål om hva slags type vennenettverk *de* inngikk i: *Når du er sammen med venner, vil du da si at du vanligvis er sammen med: En eller to faste, En eller to faste som ofte er sammen i en gjeng/gruppe av ungdommer, En gjeng/gruppe av ungdommer som holder sammen, Nokså tilfeldig hvem jeg treffer på, Er ikke så ofte sammen med jevnaldrende og Annet.* Tabell 2.2 (neste side) viser ulike typer samværsformer etter kjønn og alder. De opprinnelige seks svaralternativene er slått sammen til tre: *To faste, Gjeng*⁸ og *Tilfeldig*⁹

Vi ser en tydelig sammenheng mellom kjønn og samværsformer. I motsetning til hva en kanskje kunne forvente er ikke jentene mest orientert mot en spesiell nær venn. Tvert imot er flere av jentene (53 prosent) enn av guttene (38 prosent) som oftest sammen med en gjeng. Sammenliknet med jentene har guttene oftere et mer tilfeldig vennskapsmønster. Dette gjelder de yngste guttene i noe større grad enn de eldste. De yngste guttene (42 prosent) er også oftere sammen med en eller to faste venner enn de eldre guttene (30 prosent). Guttene på videregående inngår i større grad i gjengfelleskap. Det

---

⁸ *Gjeng* omfatter svaralternativene: «En eller to faste som ofte er sammen i en gjeng/gruppe av ungdommer» og «En gjeng/gruppe av ungdommer som holder sammen».

⁹ *Tilfeldig* omfatter svaralternativene: «Nokså tilfeldig hvem jeg er sammen med», «Er ikke så ofte sammen med jevnaldrende» og «Annet».

er også en sammenhengen mellom alder og samværsformer for jentene, men den er betydelig svakere. Men vennskapsnettverkene er ikke kjønnssegregert. Andre undersøkelser har vist at de aller fleste ungdommer inngår i vennegjenger som består av både gutter og jenter. Det å inngå i slike type gjenger øker med økende alder (Stefansen 1998, Hegna 1996).

Tabell 2.2 Samværsformer etter kjønn og alder. Prosent.

Samværsformer	Ungdomsskole		Videregående skole		Alle
	Gutter	Jenter	Gutter	Jenter	
En eller to faste	42	34	30	28	34
Gjeng	31	51	48	56	45
Tilfeldig	27	16	22	17	21
Total	100	101	100	101	100
N	220	185	112	171	688

Tabell 2.2 sier noe om hvilken form vennskapsnettverkene har, men ikke noe om styrken på vennskapsbåndene. Følgende spørsmål er derimot ment å si noe om styrken på ungdommenes vennskapsrelasjoner: *Tenk deg at du ble lagt inn på sykehuset i en lengre periode. Ville dine beste venner besøke deg jevnlig?* Tabell 2.3 viser svarene på dette spørsmålet fordelt etter klasstrinn. Svaralternativene framkommer av tabellen.

Tabell 2.3 Få besøk av venner på sykehuset etter kjønn og klasstrinn. Prosent.

Bli besøkt på sykehuset?	Ungdomsskole		Videregående skole		Alle
	Gutter	Jenter	Gutter	Jenter	
Ja, helt sikkert	23	50	36	61	42
Ja, det tror jeg	66	47	50	36	51
Det tror jeg ikke ¹⁰	11	3	15	3	8
Total	100	100	100	100	100
N	219	185	110	171	685

Det kan synes som om jentene har mye sterkere vennskapsbånd enn guttene. Andelen som er helt sikre på at de ville fått besøk av de nærmeste vennene hvis de ble syke, er langt høyere blant jentene enn blant guttene. Dette gjelder både for de yngste og eldste ungdommene. Forskjellen mellom gutter

¹⁰ Svaralternativet «Har ingen jeg ville kalle venner nå for tiden», er slått sammen med «Det tror jeg ikke». Det var bare 4 som hadde krysset av at de ikke hadde venner for tiden.

og jenter trenger ikke å bety at guttene har svakere vennskapsbånd. Det kan skyldes at de har ulike forventninger knyttet til det å stille opp for nære venner. Mens jenter forventer at vennene skal stiller opp og vise omsorg, er ikke gutter like opptatt av denne siden av vennskapet. Stefansen (1998) fant liknende sammenhenger blant jenter og gutter i Målselv. Hun knytter dette til tradisjonelle kvinne- og manssroller: «Å stille opp og vise omsorg for noen som har det vanskelig, kan også knyttes til det mange ville beskrive som en tradisjonell kvinnerolle. Det å ikke trenge andre, men klare seg selv, kan derimot knyttes til en tradisjonell manssrolle». (s. 44–45)

Det er flere blant de eldste enn blant de yngste som svarer at vennene helt sikkert ville kommet på sykebesøk. Dette er trolig et uttrykk for at innholdet i vennsapsrelasjonene endres i løpet av ungdomsåra. De eldste ungdommenes nære relasjoner har nok en mer forpliktende karakter. De likner mer på voksnes relasjoner. Muligens har det også med varighet av vennskapene å gjøre. De tidlige ungdomsårene er i større grad enn slutten av tenårene preget av forandring der nye interesser, relasjoner og vennskapsbånd erstatter gamle. Slik sett er trolig de eldre ungdommenes vennsapsrelasjoner mer etablerte enn de yngste.

Er det noen sammenheng mellom samværsformer og forventninger til at vennene stiller opp når en er syk? Tabell 2.4 viser sammenhengen mellom samværsformer og forventet sykebesøk.

Tabell 2.4 Få besøk av venner på sykehuset etter samværsformer. Prosent.

Bli besøkt på sykehuset?	En eller to faste	Gjeng	Tilfeldig
Ja, helt sikkert	33	41	31
Ja, det tror jeg	59	53	60
Det tror jeg ikke	8	6	9
Total	100	100	100
N	154	163	87

De som er med i en gjeng svarer oftere enn andre at de helt sikkert ville fått besøk. Mens det er små forskjeller mellom de som er sammen med en eller to faste, og de som har mer tilfeldige vennsapsrelasjoner. Det er verdt å merke seg at blant ungdom som ikke forventer å få besøk er det flere som gir uttrykk for ensomhet. De synes å være mindre integrert i jevnaldergruppa enn de som svarer at vennene deres helt sikkert eller trolig ville kommet på sykebesøk (se tabell I-1 vedlegg 1).

2.3 Det sosiale utelivet

Den uteorienterte sosiale fritiden er den delen av de unges fritid som i størst grad er unndratt voksens kontroll og innsyn. Slikt samvær finner sted sammen med jevnaldrende i sammenhenger og på steder der voksne som oftest ikke er. Her er det ikke nødvendigvis selve aktiviteten, men det sosiale i seg selv som er kjernen i samværet.

Med utgangspunkt i fem av aktivitetene i tabell 2.1 har vi konstruert en skala som sier noe om graden av orientering mot det sosiale utelivet. Denne skalaen er basert på følgende aktiviteter: *Dratt til nærmeste by eller inn til sentrum, brukt størstedelen av kvelden ute sammen med venner, kjørt eller sittet på med bil, motorsykkel eller moped for moro skyld (kjørt for å kjøre en tur), gått på kafé eller snackbar og stått og hengt på et gatehjørne, utenfor en kiosk, på bensinstasjon og lignende.* Lav grad av uteorientert fritid betyr at ungdommene har drevet med denne typen aktiviteter mindre enn 1 dag i gjennomsnitt i løpet av uka som gikk. Middels grad betyr at de har gjort det mellom 1 og 2 dager og høy grad at de har gjort det 2 dager eller mer. Tabell 2.5 viser graden av orientering mot sosialt uteliv etter kjønn og skoletype.

Tabell 2.5 Grad av orientering mot sosialt uteliv etter kjønn og skoletype. Prosent.

Sosial fritid	Ungdomsskole		Videregående skole	
	Gutter	Jenter	Gutter	Jenter
Lav grad	30	29	11	23
Middels grad	52	52	57	56
Høy grad	18	19	32	22
Total	100	100	100	100
N	200	166	100	153

Tabell 2.5 viser at mens guttene i høyere grad er orientert mot det sosiale utelivet enn jentene på videregående skole, er det ingen kjønnsforskjeller blant de yngste ungdommene. Generelt sett er det de eldste ungdommene som bruker det meste av fritiden sin ute blant venner. Dette tyder på at det sosiale utelivet får større betydning etter hvert som man blir eldre. Store deler av fritida tilbringes med jevnaldrende i stadig større radius fra hjemmet og nabolaget. Handlingsrom utvides og nye arenaer erobres. De yngste har strengere grenser når det gjelder det sosiale utelivet enn de eldre. Det at foreldrene til de eldste har lavere grad av innsyn i de unges hverdag og dårligere kjennskap til barnas nettverk enn foreldrene til de yngste peker i

retning av at de eldste har større spillerom enn de yngste (se figur I-1 i vedlegg I).

Hva gjør de unge når de reiser fra hjemstedet? Ungdommene fra Notodden fikk en liste over ulike grunner til å forlate nærmiljøet på kveldstid. Svaralternativene var *ofte*, *av og til* og *aldri/eller nesten aldri*. Tabell 2.6 viser de som *ofte* reiser fra hjemstedet sitt for å gjøre de ulike aktivitetene. Her dreier det seg om sosiale aktiviteter som kan foregå hjemme hos venner eller ute andre steder.

Tabell 2.6 Andelen unge som **ofte** reiser fra hjemstedet sitt om kvelden på fritiden for å drive med ulike aktiviteter etter klassetrinn. Prosent.

Jeg reiser ofte fra hjemstedet mitt ..	Alle	Ungdoms- skole		Videregående skole		N
		Gutter	Jenter	Gutter	Jenter	
for å treffe en bestevenn	52	45	64	51	49	664
for å dra på fest, dans/diskotek	26	19	28	31	29	657
for å treffe, være sammen kjæresten	27	19	29	22	39	634
for å dra på øving/trening/treff i forening, lag	31	38	30	33	24	645
for å treffe en gjeng/gruppe ungdommer	25	19	25	34	26	648
for å besøke slektninger	12	11	15	10	10	654
for å kjøre rundt i bil	15	11	9	26	20	651
for å kjøre rundt med motorsykel, scooter, moped	9	11	2	26	5	649
for å gå på kino, teater eller konserter	12	10	15	14	9	657

Blant de yngste ungdommene, er jentene langt mer orientert mot sosiale aktiviteter utenfor nærmiljøet enn guttene. Det er flere jenter enn gutter på ungdomsskolen som ofte drar fra hjemstedet for å treffe bestevennen, gjengen eller kjæresten, og for å gå på diskotek. De yngste guttene drar oftere for å drive med organiserte aktiviteter og for å kjører rundt med moped eller scooter. Det å kjøre rundt i bil for moro skyld gjør de yngste guttene og jentene like ofte. Blant de eldste ungdommene er guttene noe sterkere orientert mot sosiale aktiviteter enn jentene. Samtidig drar de eldste akkurat som de yngste guttene oftere enn jentene fra hjemstedet for å kjører rundt med moped eller bil, og for å dra på treningen eller øving. Mens de eldste jentene oftere enn guttene drar for å treffe kjæresten.

De yngste jentene likner mer på de eldre ungdommene med hensyn til orientering mot sosiale aktiviteter utenfor nabolaget, mens de yngste guttene synes å være sterkest forankret i nærmiljøet.

Hvordan er sammenhengen mellom formen på vennskapsnettverkene og orienteringer mot den sosiale fritiden? Er de som er med i en gjeng mer uteorientert enn de som vanligvis er sammen med en eller to faste venner? Er de som har mer tilfeldige relasjoner mindre ute sammen med andre ungdommer? Tabell 2.7 viser sammenheng mellom grad av uteorientert sosial fritid og samværsformer.

Tabell 2.7 Sammenhengen mellom grad av uteorientert sosial fritid og samværsformer blant ungdomsskole- og videregående skole elever. Prosent.

Uteorientert sosial fritid	Ungdomsskole			Videregående skole		
	En eller to faste	Gjeng	Tilfeldig	En eller to faste	Gjeng	Tilfeldig
Lav grad	37	23	27	28	12	20
Middels grad	55	52	49	51	57	62
Høy grad	9	25	24	21	31	18
Total	101	100	100	100	100	100
N	139	145	82	71	134	50

Ikke uventet er vennegjengen den samværsformen som er sterkest forbundet med det å ha høy grad av uteorientert fritid, og de eldste gjengmedlemmene er aller mest orientert mot den sosiale fritiden. De som er minst uteorientert er de yngste som er sammen med en eller to faste venner. De som har mer tilfeldige vennskapsrelasjoner er til tross for hva man skulle forvente, i stor grad orientert mot uteliv og sosialt samvær med andre ungdommer.

2.4 Den organiserte fritiden

Norske ungdommer er svært aktive i organisasjonslivet. Dette gjelder for øvrig også den voksne befolkningen. Selv om det har vært en nedgang i organisasjonsdeltakelsen blant ungdom i Norge på 1990-tallet var oppslutningen fremdeles stor i midten av tiåret. 76 prosent av ungdommene i den landsomfattende Ung i Norge-undersøkelsen var medlem i en eller flere organisasjoner (Øia 1994).

Organisasjonene tillegges ofte oppdragende funksjoner. Barn og unge skal gjennom organisasjonene lære seg å ta ansvar for seg selv og andre, lære seg å samarbeide og lære konkrete ferdigheter. Deltaking i organisasjonene blir sett på som trening i demokratisk medbestemmelse og i å ta initiativ –

ferdigheter som er viktige for en aktiv deltakelse i samfunnslivet (Strandbu 1997). Organisasjonslivet er ment å fungere formende på den oppvoksende slekt. Flere forskere har pekt på at ungdomsorganisasjonene inneholder et såkalt skjult pensum, som tilbyr moralske og kulturelle grunnverdier, demokratisk tankegang og selvstendigjøring (Sandvin og Hanssen 1993, Øia 1994, Hegna 1996). Hegna formulerer det slik: «Det ligger nærmest i sakens natur at dette foreningslivet er laget av de voksne, for ungdommen, og at de utgjør en del av fritiden til de unge som likner mer på skole enn på den helt uorganiserte fritiden.» (1996:45) Likevel er dette kun én side ved organisasjonslivet. Det er like viktig å vektlegge at klubber og organisasjoner fungerer som basis for ungdommenes egen utfoldelse, og at ungdommen selv er aktivt med på å legge premissene for samhandlingen (Hegna op.cit, Pedersen 1993).

Organisasjonsdeltakelse har blitt sett som verdifullt ved at barn og ungdom lærer seg å omgås andre, og gjennomføre prosjekter i organisasjonene. Fritidsaktivitetene vurderes også som verdifulle fordi de tenkes å forebygge ungdomsproblemer. En vanlig oppfatning er at den uorganiserte ungdommen utgjør en risikogruppe ved at de oftere enn de organiserte ungdommene får problemer med bruk av rusmidler, kriminalitet og liknende. Offentlig støtte til fritidsaktiviteter for ungdom begrunnes ofte med at de forebygger ungdomsproblemer (Hegna 1996). Tabell 2.8 viser organisasjonsdeltakelsen blant ungdom i Notodden kommune fordelt etter kjønn og skole type.

Tabell 2.8 Antall organisasjonsmedlemskap etter kjønn og skoletype. Prosent

Antall medlemskap	Ungdomsskole		Videregående skole		Alle
	Gutter	Jenter	Gutter	Jenter	
0	26	36	31	48	36
1	34	31	35	31	33
2	20	20	22	12	18
3 eller flere	20	13	12	8	14
Totalt	100	100	100	100	100
N	221	185	112	172	690

64 prosent av ungdommene i Notodden kommune er med i organiserte fritidsaktiviteter. 33 prosent er medlemmer i én organisasjon, 18 prosent er medlemmer i to, og 14 prosent er medlem av tre eller flere. 58 prosent av jentene og 72 prosent av guttene er medlem i en eller flere organisasjoner. Organisasjonsdeltakelsen blant Notodden-ungdommene er relativt lav sam-

menliknet med den landsomfattende Ung i Norge-undersøkelsen. Særlig ligger jentenes organisasjonsdeltakelse langt under tallene fra Ung i Norge undersøkelsen fra 1994 der 75 prosent av jentene og 77 prosent av guttene og var organisasjonsmedlem. Også i forhold til Skiensungdommen skiller jentene seg ut med lav organisasjonsgrad. Blant *ungdomsskoleelevene* var 72 prosent av jentene i Skien mot 64 prosent i Notodden medlemmer. Når det gjaldt guttene var 77 prosent i Skien mot 74 prosent i Notodden, medlem i en eller flere organisasjoner.

Det generelle bildet i Notodden er at guttene oftere er med i organisasjoner enn jentene, og organisasjonsdeltakelsen synker noe med økende alder. Særlig gjelder dette jentene. Andre undersøkelser har funnet liknende tendenser (se f.eks. Strandbu 1997, Stefansen 1998, Hegna 1996). Hegna peker i sin studie av ungdom i Stavanger på at det at jentene er mindre aktive i organisasjonslivet kan ha å gjøre med at fritidsaktivitetene på stedet er lite orientert mot aktiviteter som de eldre jentene er interessert i (Hegna 1997:48). Tabell 2.9 (neste side) viser hvor stor andel av jentene og guttene fra Notodden som er medlem av de ulike organisasjonene.

Idrettslagene står i en særstilling i ungdommenes organisasjonsdeltakelse. Samlet oppgir 33 prosent av ungdommene at de er medlem av et idrettslag. Men det er tydelige kjønnsforskjeller med hensyn til deltakelse i organisert idrett. Mens 40 prosent av guttene er medlem, gjelder dette bare 25 prosent av jentene. Blant de som oppgir at de aldri har vært medlem er det derimot ingen kjønnsforskjeller. En stor andel av jentene oppgir at de har vært med i idrettsklubber, men har sluttet. Medlemskap i den organiserte idretten avtar med alder.

Tabell 2.9 Medlemskap i ulike typer organisasjoner blant gutter og jenter, ordnet etter oppslutningsgrad. Prosentandel som er medlem.

Typen av organisasjoner	Gutter	Jenter	Alle
Idrettslag	40	25	33
Fritidsklubb	22	18	20
Kristen forening	8	9	9
Avholdsforening	8	8	8
Musikkorps, kor, orkester	4	9	7
Norsk supporterklubb	10	2	6
Motorklubb	7	3	5
Rockeklubb, bandøvelser	7	3	5
Forening for dyrehold (hunder, kaniner, ridning)	4	6	5
4H/Ungdomslag	4	4	4
Hobbyklubb	5	3	4
Jakt- og fiskeforening	4	2	3
Politisk organisasjon	4	3	3
Natur- og miljøorganisasjoner	3	4	3
Rollespillklubb	4	2	3
Speideren	5	1	3
Røde Kors, Norsk Folkehjelp o.l.	2	2	2
Turistforening	3	2	2
Innvandrerorganisasjoner	2	1	1
N	344	359	703

I kategorien idrettslag er en hel rekke idrettsgrener representert, og det er fotball og håndball som har størst oppslutning. Mens fotball er den aktiviteten som tiltrekker aller flest gutter, peker håndball seg ut som den mest typisk jentesporten i Notodden. Det er også mange ungdommer som er idrettsaktive uten å drive organisert idrett. Til sammen oppgir 65 prosent av ungdommene i kommunen at de driver aktivt med idrett. Blant de som driver med idrett var 46 prosent ikke medlem av en idrettsorganisasjon. Når det gjelder både de ungdommene som driver med organisert og ikke organisert idrett, er sykling, basketball, kampsport, skyting, trial og snowboard mest populært ved siden av fotball blant guttene, og ridning, aerobic, dans og turn mest populært ved siden av håndball blant jentene (se tabell I-3 i vedlegg I).

Mange av Notodden ungdommene (20 prosent) er også med i fritidsklubbene. Disse klubbene er møtesteder for ungdom i lokalmiljøet med vekt på uforpliktende samvær og aktivitetsmuligheter. Det er voksne som er ledere i klubbene, men ungdommene har muligens mer å si her enn i andre organisasjoner (Strandbu 1997). Det opprinnelig formålet med fritidsklubbene var å gi et tilbud til ungdom som av ulike grunner trenger spesiell hjelp og støtte i oppveksten, og som ikke deltok i andre organiserte fritidsaktiviteter. Målsettingen var med andre ord ikke å nå alle ungdommer, men en gruppe unge med særskilte behov (Heyerdahl 1979, Grue 1985). I dag retter klubbene seg mot en større ungdomsgruppe, og blant Notodden-ungdommen som er medlem av fritidsklubbene er 75 prosent også medlem av andre organisasjoner. Nesten halvparten (48 prosent) driver organisert idrett. Det er de yngste ungdommene som er mest aktive. Blant ungdomsskoleelevene er omtrent 25 prosent medlem i en fritidsklubb, mens dette bare gjelder 10 prosent av elevene på videregående. Vi finner ingen kjønnsforskjeller blant de yngste ungdommene, mens jentene er minst aktive blant de eldste. Her er 19 prosent av guttene medlem, mot 11 prosent av jentene. I VK II oppgir kun 5 prosent av jentene å være medlem av en fritidsklubb, mot 9 prosent av guttene.

2.4.1 Betydningen av organisasjonsdeltakelse

Medlemskap og deltakelse i organisasjoner kan ha ulike betydninger for den enkelte ungdom. Hvilke typer organiserte fritidsaktiviteter unge velger å drive med, avhenger av tilbudet som finnes på hjemstedet. Tabell 2.2 viste at ungdommene har et vidt spekter av organisasjonstyper å velge mellom i Notodden kommune. Hva som trekker de unge til de ulike aktivitetene som finnes på stedet kan være tilfeldig for mange, men trolig har foreldrenes valg en del å si, særlig i yngre år. Også hva vennene gjør har betydning. Samtidig ser vi at noen aktiviteter appellere mer til jenter enn til gutter, og omvendt. Notodden-ungdommene fikk spørsmål om hva som var grunnen til at de hadde valgt den organisasjonen de var mest aktive i. De aller fleste svarte at de var med fordi det var morsomt og hyggelig å være med (75 prosent), fordi de lærte noe de syntes var interessant og spennende (68 prosent), og fordi de likte å gjøre det organisasjonen holdt på med (63 prosent). Det å begynne fordi venner holdt på med det, var det langt færre som svarte (32 prosent).

Blant medlemmer av idrettslag er guttene mer konkurranseorienterte enn jentene. På spørsmålet om de driver med idrett fordi de liker å konkurrere, svarer mange flere av guttene (74 prosent) enn av jentene (49 prosent), at dette «stemmer helt». Både blant guttene og jentene som er med i

idrettslag, svarer omlag halvparten at det stemmer helt at de liker at det er fritt og at ungdom bestemmer. Mens dette kun gjelder en tredjedel av de som er med i fritidsklubber. Dette er kanskje litt overraskende i og med at fritidsklubbene har blitt sett som mindre voksenstyrt enn andre organisasjoner, og at klubbene gir rom for aktiviteter basert på ungdommenes egne uttrykksformer, ønsker og forutsetninger.

2.5 Oppsummering

- De aller vanligste aktivitetene er å se på TV, høre på musikk og lese leker. Dette er ting de aller fleste ungdommene gjør flere ganger i uka.
- Andre hjemlige aktiviteter er også vanlig. Mange tilbringer mesteparten av kvelden hjemme alene eller sammen med familien. Det å tilbringe tid hjemme alene eller sammen med andre familiemedlemmer, avtar imidlertid med økende alder. Blant ungdomsskoleelevene er det ingen forskjeller mellom guttene og jentene, mens blant elevene på videregående er jentene mer hjemmeorientert enn guttene.
- Sosiale aktiviteter fyller store deler av ungdommenes fritid. De vanligste sosiale aktivitetene er å dra inn til sentrum, være sammen med venner hjemme eller hos dem, å kjøre eller sitte på med bil for moro skyld, og være størsteparten av kvelden ute med venner.
- Mye av fritida tilbringes med jevnaldrende i stadig større radius fra hjemmet og nabolaget. Graden av orientering mot det sosiale utelivet tiltar med økende alder. De eldste ungdommen bruker mer av fritiden sin ute blant venner, enn de yngre. De eldste guttene er aller mest orientert mot det sosiale utelivet.
- Vennegjengen er den samværsformen som er sterkest forbundet med det å ha høy grad av uteorientert fritid. De eldste som er med i en vennegjeng er aller mest orientert mot det sosiale utelivet, mens de yngste som er sammen med en eller to faste er minst orientert mot dette.
- 64 prosent av ungdommene i Notodden kommune er med i organiserte fritidsaktiviteter. 33 prosent er medlemmer i én organisasjon, 18 prosent er medlemmer i to, og 14 prosent er medlem av tre eller flere. 72 prosent av guttene er medlem, mot 58 prosent av jentene. Organisasjonsdeltakelsen blant jentene fra Notodden er lav sammenliknet med andre undersøkelser. For begge kjønn synker organisasjonsdeltakelsen noe med økende alder.

- Idrettslagene står i en særstilling i ungdommenes organisasjonsdeltakelse. Samlet oppgir 33 prosent av ungdommene at de er medlem av et idrettslag. Men det er tydelige kjønnsforskjeller her – mens 40 prosent av guttene er medlem, gjelder dette bare 25 prosent av jentene.

3 Rusmiddelbruk

Willy Pedersen (1998) skriver i boka *Bittersøtt* at eksperimentering og bruk av rusmidler for mange ungdommer er et symbol på at barndommen er over. Rusmiddelbruk kan på den måten ses som en symbolsk markering av en overgangsfase, der man forlater barndommen og nærmer seg voksenverdenen. En viktig side ved det å være ung handler nettopp om å prøve ut ulike ting som hører voksenlivet til, og gjennom slik utprøving utvikles og utforskes selvstendighet og uavhengighet. Slik sett er for eksempel tenåringsdrikking en markør på at man trer inn i en ny og mer avansert rolle, og at man erobrer et nytt sett av normer (Pape 1996a, Pedersen 1998). Samtidig tolkes eksperimentering med rusmidler som en opposisjon mot voksenalderen, og da særlig mot foreldre. Hilde Pape identifiserer rusmiddelbruk som en alderstypisk opposisjon mot foreldrenes autoritet (Pape 1996b). Bruk av rusmidler er også en sterk markør innad i jevnaldergruppen, og representerer sosialitet, stil og frihet. Sosialitet og integrasjon er rusmiddelbrukens søte side som nok alt for sjelden blir vektlagt når ungdom og rusmiddelbruk er tema. Man har vært mer opptatt av de negative eller, i Pedersens terminologi, de bitre sidene ved rusmiddelbruken: Risiko for avhengighet og marginalisering følger i kjølvannet at ukontrollert bruk, samtidig som risikoen for å bli utsatt for skader og overgrep øker i omgang med rusmidler. De som debuterer tidlig har økt risiko for alkoholrelaterte problemer seinere i livet (Pedersen 1998).

Formålet med dette kapitlet er å kartlegge rusmiddelbruken blant ungdommene i Notodden kommune. Vi starter med å se på alkoholbruk, for dernest å kartlegge utbredelsen av illegale rusmidler blant ungdommene i kommunen. Hvor utbredt er det å drikke alkohol? Hva kjennetegner de som har eksperimentert med hasj? Er det forskjeller i jenter og gutters omgang med rusmidler? På hvilken måte endrer rusmiddelvanene seg i løpet av ungdomsårene? På hvilken måte influerer venner, foreldre og samfunnet på de unges alkoholvaner?

Denne undersøkelsen gir ikke grunnlag for å si noe om endringer i unges rusmiddelbruk, fordi vi ikke har tall fra tidligere undersøkelser å sammenlikne med. Vi vil derfor danne et bilde av hvordan konsumet blant ungdommen i Notodden kommune er ved å sammenlikne med UNGdata-undersøkelser fra andre kommuner i Norge.

3.1 Alkohol

Alkoholkonsumet i Norge har vært økende i hele etterkrigstida fram til 1980-tallet da det flatet ut. Størstedelen av befolkningen drikker. Mange har et lavt forbruk, mens det er en glidende overgang til høyere konsumnivåer (Pedersen 1998, Pape 1996c). Når det gjelder ungdomsbefolkningen har ni av ti drukket alkohol ved utgangen av tenårene, og svært mange har erfaring med alkohol lenge før de er gamle nok til å skaffe alkohol på lovlig vis (Pape 1996c). Et måteholdent forbruk av alkohol er det normale blant ungdom i midten av tenårene (Hegna 1996). Dagens unge vokser opp i et samfunn der de fleste voksne drikker alkohol, og der alkohol i de fleste miljøer er en del av det sosiale samværet i mange situasjoner. Unges eksperimentering med alkohol handler om å lære seg en form for atferd som er akseptert og forventet i de fleste ungdomsmiljøer. En kan si at drikkevanene har en kollektiv karakter. Kjernen i teorien om *den kollektive drikkekulturen* er: «Du lærer å bruke alkohol av andre, du drikker i sosiale situasjoner og lærer så videre det du selv har lært til andre.» (Pedersen 1998:71) Slik påvirkes ungdoms drikkevaner av jevnaldrende og foreldre. Drikkemønsteret til den enkelte likner gjerne konsummønstrene til dem som inngår i ens sosiale nettverk.

Farene ved alkoholbruk er velkjente og godt dokumentert. Det er ytterst få som utvikler klare misbruksmønstre tidlig i tenårene, men tidlig alkoholdebut øker risikoen for misbruk og høyt forbruk seinere i livet (Pape 1996c, Pedersen 1998, Pedersen & Aas 1995). Til en viss grad er ungdomstidas omgang med alkohol bestemmende for framtidige drikkevaner. De som drikker mye alkohol i ungdomsårene er også i voksen alder tilbøyelige til å ha et høyere forbruk enn folk flest (Pape 1996c).

På denne bakgrunnen vil vi forsøke å gi et bilde av ulike sider ved alkoholbruken blant ungdommene i Notodden. Vi starter med å se på hvor mange av ungdommene som drikker alkohol og hvor ofte de drikker. Tabell 3.1 (neste side) viser drikkemønsteret blant Notodden-ungdommen:

De aller fleste ungdommene svarer at de har smakt alkohol. Bare 20 prosent oppgir at de aldri har gjort det, men hele 64 prosent sier at de aldri eller sjelden drikker. Hvor ofte de resterende 36 prosentene drikker varierer. 18 prosent av ungdommene svarer at de drikker cirka en gang i måneden, mens 13 prosent oppgir at de drikker to til tre ganger i måneden. Det er kun noen få som oppgir å drikke alkohol hver uke. 3 prosent svarer at de drikker én gang i uka og 2 prosent mer enn en gang i uka. Ungdommene fikk også

spørsmål om de noen gang har drukket så mye alkohol at de har følt seg beruset. Av dem som oppgir at de drikker minst en gang i måneden eller oftere, svarer 97 prosent ja på dette spørsmålet. Dette gjelder bare 20 prosent av dem som nesten aldri drikker.

Tabell 3.1 Har du noen gang drukket øl, vin eller brennevin? Prosent.

Drikkemønster	Prosent
Har aldri smakt øl, vin eller brennevin	20
Har så vidt smakt, men drikker aldri/nesten aldri	44
Drikker ca. 1 gang per måned	18
Drikker 2-3 ganger per måned	13
Drikker ca 1 gang i uka	3
Drikker mer enn 1 gang i uka	2
Total	100
N	690

Selv om vi ikke kan si noe sikkert om hvordan drikkemønsteret til Notodden-ungdommen endrer seg i løpet av ungdomsårene, får vi en indikasjon ved å undersøke hvor ofte ungdommen på de ulike klassetrinn drikker. Tabell 3.2 viser forskjeller mellom ungdom på ulike klassetrinn. De seks opprinnelige svaralternativene er redusert til tre i tabellen nedenfor.¹¹

Tabell 3.2 Drikkemønster etter klassetrinn. Prosent.

Drikkemønster	Ungdomsskole			Videregående skole			N
	8. klasse	9. klasse	10. klasse	Gr.kurs	VK I	VK II	
Drikker aldri/sjelden	96	80	70	47	44	19	64
Drikker månedlig	4	16	28	49	48	63	31
Drikker ukentlig	-	4	2	4	8	19	5
Total	100	100	100	100	100	100	100
N	125	152	121	119	96	64	688

I løpet av ungdomsårene endres drikkemønsteret drastisk. I gjennomsnitt opplever ungdom sin første beruselse i 16-års alderen (Pape 1996c). Det ser

¹¹ Drikker aldri/nesten aldri omfatter svaralternativene: «Har aldri smakt øl, vin eller brennevin», «Har så vidt smakt, men drikker aldri/nesten aldri». Drikker månedlig omfatter svaralternativene: «Drikker ca. 1 gang per måned», «Drikker 2-3 ganger per måned». Drikker ukentlig omfatter svaralternativene: «Drikker ca 1 gang i uka», «Drikker mer enn 1 gang i uka».

også ut til å stemme for ungdommene i denne undersøkelsen. Blant de yngste er det hele 96 prosent som drikker sjelden eller aldri, og 35 prosent oppgir at de aldri har smakt alkohol. Mens bildet er helt annerledes når vi ser på elevene på videregående skole. Det vanligste i denne aldersgruppen er å drikke alkohol hver måned, og det er heller ikke helt uvanlig å drikke hver uke. For de som går siste året på videregående, og som selv har lov til å kjøpe alkohol, er det uvanlig *ikke* å drikke alkohol minst en gang i måneden eller oftere. Det er bare 19 prosent i VK II som aldri eller sjelden drikker. 90 prosent av de som går på dette klassetrinnet sier at de har vært beruset, mens dette bare gjelder 9 prosent av 8. klassingene.

Forskjellen mellom de eldste og de yngste elevenes drikkevaner er med andre ord stor. Dette er ikke uventet. Forskning om ungdom og alkohol viser at drikkingen får en stadig mer sentral plass i ungdommenes liv etter hvert som de blir eldre (Pedersen 1998, Pape 1996c).

Er det forskjeller mellom gutter og jenter når det gjelder drikkemønster? Forskningen på området har vist at kjønnsforskjeller i alkoholkonsum blant ungdom har blitt mindre de siste tre tiårene. Med kvinnefrigjøringen, og kvinners inntreden i utdanning og yrkesliv, har kvinnene også blitt likere menn på dette området (Pedersen 1998, Strandbu 1997). Finner vi det samme blant ungdom på Notodden? Tabell 3.3 viser kjønnsforskjeller med hensyn til drikkemønster på de ulike klassetrinnene.

Tabell 3.3 Drikkemønster etter klassetrinn og kjønn. Prosent.

Drikkemønster	Gutter						Jenter						Alle
	8.kl	9.kl	10kl	Gr.k	VKI	VKII	8.kl	9.kl	10kl	Gr.k	VKI	VKII	
Drikker aldri/sjelden	99	77	75	47	47	14	93	85	64	48	42	20	65
Drikker månedlig	1	16	25	49	36	59	8	16	32	48	55	66	31
Drikker ukentlig	-	7	-	4	17	27	-	-	4	5	3	15	5
Total	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100
N	72	81	65	51	36	22	53	71	56	67	60	41	676

Med unntak av de eldste på videregående skole er det små forskjeller mellom guttenes og jentenes drikkemønsteret på de ulike klassetrinnene. På videregående er det guttene i VKI og VKII som drikker oftere enn jentene. Henholdsvis 17 og 27 prosent av guttene, mot 3 og 15 prosent av jentene svarer at de drikker ukentlig. Det at de eldste guttene drikker oftest stemmer overens med annen forskning (Pedersen 1998). Ved utgangen av tenårene flater nemlig jentenes konsum ut, mens guttenes forsetter å øke. Det er verdt

å bemerke at kjønnsforskjellene trolig hadde vært mer markante hvis en større andel av guttene på yrkesfaglig studieretning hadde kommet med i undersøkelsen. De som *er* med i utvalget fra denne typen studieretning drikker noe oftere enn guttene på de allmennfaglige/økonomiskelinjene.

Tabell 3.3 viste hvor *ofte* de unge drikker. Et annet mål på alkoholkonsum er hvor *mye* ungdommene drikker? Notodden-ungdommene fikk følgende spørsmål: «Sist gang du drakk alkohol, hvor mange 'drinker' drakk du sa? Som en drink regnes 1 flaske øl, ett stort glass svakvin, 1 glass sterkvin eller 1 drink brennevin (ca. 4 cl.)». Dette målet er usikkert og må tas som et grovt estimat.¹² Tabell 3.4 viser svarene på dette spørsmålet fordelt etter kjønn og skoletype.

Tabell 3.4 Antall drinker sist man drakk etter kjønn og skoletype. Prosent.

Antall drinker sist man drakk	Ungdomsskole		Videregående skole		Alle
	Gutter	Jenter	Gutter	Jenter	
1 drink	43	29	5	11	19
2-5 drinker	26	37	27	21	26
6-9 drinker	14	21	19	24	20
10-15 drinker	8	10	31	36	24
15 drinker eller flere	10	3	18	9	10
Totalt	100	100	100	100	100
N	73	71	83	129	356

Tabell 3.4 viser at det også er små kjønnsforskjeller når man ser på *hvor mye* ungdommene drikker om gangen. Blant ungdomsskoleelevene oppgir noen flere gutter enn jenter å ha drukket 1 til 5 drinker sist de drakk, mens det ikke er noen kjønnsforskjeller blant elevene på videregående. I begge aldersgruppene er det flere jenter enn gutter som oppgir å ha drukket 6 til 15 drinker sist gang de drakk. Det ser altså ut til at jentene drikker noe mer

¹² Øia (1998) skriver følgene om hvorfor «Et slikt mål er høyst usikkert og må tas med som et grovt estimat. (Hvor mange cl. er det i en halv flaske akevitt?) Spesielt blir målet usikkert overfor ungdom. Det er lettere å huske den vinflasken som ble delt til søndagsmiddagen enn alkoholkonsumet på en uoversiktlig og rølpete ungdomsfest. I tillegg inviterer spørsmålet til normative vurderinger. Ut fra tradisjonelle kjønnsroller er det grunn til å tro at gutter overdriver, mens jenter snarer underestimerer når det begynner å bli snakk om større kvanta.» (s.76)

enn guttene, med ett unntak: Det er betydelig flere gutter enn jenter som oppgir at de drakk *15 drinker eller mer* sist gang de drakk. Øia (1998) rapporterer om liknende tall fra ungdomsundersøkelsen i Skien. Andre studier viser derimot at selv om det er små forskjeller mellom kjønnene når det gjelder gjennomsnittlig debuttidspunkt og andel som drikker alkohol i forskjellige alderskategorier, er kjønnsforskjellene relativt store når man ser på hvor mye som drikkes (se f. eks Pedersen 1998, Strandbu 1997). Dette er altså ikke tilfelle i vår undersøkelse: Det er bare når vi ser på meget høyt alkoholinntak at guttene er i flertall.

Drikker ungdommen i Notodden mer enn ungdom andre steder? Tabell 3.5 nedenfor viser drikkemønster blant 8. til 10. klassinger i fem andre kommuner der det har vært gjennomført liknende undersøkelser.

Tabell 3.5 Drikkemønster blant 8–10. klassinger¹³ i Notodden, Skien, Måselv, Asker og Bærum, Randaberg, og Strand. Prosent.

Drikkemønster	Notodden 1999	Skien 1997	Måselv 1997	Asker/ Bærum 1996	Randaberg 1995	Strand 1995
Aldri drukket smakt alkohol	28	21	15	12	39	29
Har så vidt smakt, men drikker aldri/ nesten aldri	55	49	53	44	40	45
Drikker månedlig	16	27	21	33	15	22
Drikker ukentlig	2	3	13	11	5	4
Totalt	100	100	100	100	100	100
N	398	795	200	2059	324	433

Tabell 3.5 viser at ungdommen i Notodden har et relativt lavt alkoholkonsum sammenliknet med andre kommuner. Forbruket er på nivå med Strand og Randaberg, som er to små kommuner i en del av landet der avholdssaken tradisjonelt har stått sterkt. I Randaberg er det flere som aldri har smakt alkohol, men slår vi sammen de to kategoriene «aldri smakt» og «så vidt smakt men drikker aldri/sjelden» så er det flere som oppgir dette i Notodden enn i Randaberg og Strand. Ser vi på høykonsum-kommunene Måselv og Asker og Bærum (jf. Strandbu 1997/Stefansen 1998), ligger alkoholkonsumet her langt over Notodden-ungdommens. Akershus

¹³ Undersøkelsene i de andre kommunene som det her sammenliknes med, ble gjennomført før innføring av tiårig skole. For disse tilsvarer 8.–10. klassetrinn det tidligere 7.–9. klassetrinn.

kommunene Asker og Bærum ligger på landstoppen når det gjelder alkoholkonsum. Undersøkelsen fra Asker og Bærum viser at 10 prosent av 9. klassingene¹⁴ drakk ukentlig og 35 prosent månedlig (Strandbu 1997). De samme tallene fra Notodden er langt lavere, henholdsvis 4 og 16 prosent. Sammenlikner vi Notodden med Målselv, har 20 prosent av Notodden-ungdommen aldri smakt alkohol, mens dette kun gjaldt 7 prosent av ungdommene fra Målselv. Når vi tar med de som har smakt alkohol, men aldri eller nesten aldri drikker, er andelen kun 37 prosent i Målselv mot 64 i Notodden.

Tilgang til alkohol

Flertallet av ungdommene i undersøkelsen er under 18 år og har altså ikke lov til å kjøpe alkohol selv. Likevel har vi sett at en stor andel av disse ungdommene drikker alkohol jevnlig. Hvordan skaffer de unge seg alkohol? Tabell 3.6 viser hvilke kilder de unge har til alkohol.

Tabell 3.6 Hvordan ungdom får tak i alkohol. Prosent.

Hvordan får du tak i alkohol?	Ofte	Av og til	Aldri	Totalt	N
Får av venner	18	52	30	100	419
Får venner til å kjøpe for meg	35	31	34	100	389
Kjøper selv	18	16	66	100	418
Kjøper hjemmebrent	8	23	69	100	420
Kjøper smuglersprit	7	16	76	100	406
Tar hjemme	2	22	76	100	409
Får hjemme av mor og far	1	14	85	100	410

Omtrent en tredjedel av ungdommene svarer at de av og til eller ofte kjøper alkohol selv. Den vanligste måten å skaffe seg alkohol på er likevel å få av venner, eller få venner til å kjøpe for seg. 52 prosent svarer at de av og til får alkohol av venner, og 18 prosent at de gjør dette ofte. 35 prosent oppgir at de ofte skaffer seg alkohol ved at venner kjøper for dem, og 31 prosent svarer at de gjør dette av og til. I tillegg er det 31 prosent som av og til eller ofte kjøper hjemmebrent. Det å kjøpe smuglersprit eller ta hjemme er mindre utbredt. Bare noen få oppgir at de får alkohol av foreldrene sine. Det er 14 prosent som svarer at dette skjer av og til, mens kun 1 prosent oppgir at dette skjer ofte. (Se vedlegg I, tabell I-3 som viser ved hvilke anledninger ungdom får alkohol hjemme.)

¹⁴ Den gang het det 8. klassinger, men det tilsvarer 9. klassinger i dagens klasseinndeling.

Tabell 3.7 Andel som av og til/ofte skaffer seg alkohol på ulike måter etter klassetrinn. Prosent.

Hvordan får du tak i alkohol?	8. klasse	9. klasse	10. klasse	Gr.kurs	VKI	VKII	N
Får av venner	22	69	73	81	87	84	285
Får venner til å kjøpe for meg	13	36	71	85	87	76	251
Kjøper hjemmebrent	9	33	40	37	37	33	128
Tar hjemme	14	28	39	26	21	14	69
Kjøper smuglersprit	7	34	19	26	24	26	91
Kjøper selv	3	21	19	38	42	82	136
Får hjemme av mor og far	9	11	3	9	16	13	95

Når vi ser på tilgang til alkohol fordelt på klassetrinn, viser det seg at med økende alder er det flere som får alkohol hjemme, mens det er færre som tar hjemme. Det er noen færre som oppgir at de får alkohol hjemme blant dem som selv har lov til å kjøpe alkohol. Andelen av de som selv kjøper alkohol før de har nådd aldersgrensen, stiger også med økende alder: 3 prosent gjør dette blant 8. klassingene, mens 38 og 42 prosent blant grunnkurs- og VK I elevene kjøper selv.

3.1.1 Den kollektive drikkekulturen

Ifølge teorien om den kollektive drikkekulturen formes folks alkoholbruk i en sosial kontekst. Betydningsfulle voksne i ens omgivelser, og da særlig foreldre, er sammen med venner viktige påvirkningskilder for de unges drikkevaner.

Foreldrenes betydning

Hvilken rolle har foreldrene som forbilder og rollemodeller for ungdommens eget alkoholkonsum? Er det slik at de unge kopierer foreldrenes drikkemønster? Ungdommene fikk spørsmål om hvor ofte foreldrene drakk alkohol. Det viser seg at fedrene oppgis å drikke oftere enn mødrene. Av fedrene drakk 80 prosent aldri/sjelden, 16 prosent en gang i uka og 5 prosent flere ganger i uka, mens de tilsvarende svarene for mødrene var henholdsvis 86, 10 og 1 prosent. Når vi nå skal se om det er samsvar mellom hvor ofte ungdommen selv drikker og hvor ofte de oppgir at foreldrene drikker, har vi valgt å sammenlikne deres drikkemønster med fedrenes.

Tabell 3.8 De unges drikkemønster etter fars drikkemønster. Prosent.

Hvor ofte man selv drikker	Drikker far alkohol?			
	Nei	Sjelden	1 gang i uka	Flere ganger i uka
Aldri/nesten aldri	81	61	51	38
Månedlig	17	34	43	48
Ukentlig	2	5	6	14
Totalt	100	100	99	100
N	175	349	104	29

Tabell 3.8 viser at det er en klar sammenheng mellom hvor ofte en selv drikker og hvor ofte far gjør det. De som har en far som drikker ofte oppgir i større grad at de selv gjør det samme, enn de som har en far som aldri eller nesten aldri drikker. Blant de som har en far som drikker flere ganger i uka oppgir 48 prosent at de selv drikker månedlig og 14 prosent at de drikker ukentlig. De tilsvarende tallene for ungdom med fedre som aldri drikker er 17 og 2 prosent. Det er også slik at de som drakk mye sist de drakk alkohol har fedre som drikker ofte. Ungdommenes drikkemønster likner altså til en viss grad foreldrenes. På grunnlag av de foreliggende data kan vi imidlertid ikke avgjøre hvor sterkt foreldrenes bidrag er i alkoholsosialiseringen. En kan tolke tallene dit hen at foreldrenes konsum og holdninger til alkohol har betydning for de unges omgang med alkohol. I noen grad er det av foreldrene de unge lærer i hvilke sammenhenger alkohol hører hjemme, og hvor mye det passer seg å drikke. Men det er ikke nødvendigvis slik at de unge kopierer foreldrenes alkoholvaner.

Alkoholservering hjemme har vært fokusert i forebyggende arbeid. Rusmiddeldirektoratet har hatt kampanjer rettet mot foreldre, med klar beskjed om at hvis du gir dine barn alkohol hjemme, drikker de mer ute blant venner (Pedersen 1998). Vi har imidlertid sett at det er få av ungdommene i Notodden kommune som oppgir at de får alkohol av foreldrene sine (jf. tabell 3.6, 3.7 og tabell I-3 i vedlegg I). Det er likevel interessant å undersøke om det er noen sammenheng mellom tilgang til alkohol hjemme og ungdommenes drikkemønster. Er det slik at de som får alkohol hjemme drikker oftere og mer enn andre unge? Tabell 3.9 viser hva ungdommen svarte på spørsmålet om alkoholservering hjemme i forhold til hvor ofte de selv drakk, etter klassetrinn.

Tabell 3.9 Alkoholservering hjemme etter klassetrinn og eget konsum. Prosent.

Drikkemønster	Får ikke alkohol hjemme			Får alkohol hjemme		
	8.–9. klasse	9. klasse– Gr.kurs	VKI– VKII	8.–9. klasse	9. klasse– Gr.kurs	VK I– VK II
Aldri/nesten aldri	94	64	52	71	17	15
Månedlig	5	35	41	25	69	67
Ukentlig	1	1	7	4	14	18
Totalt	100	100	100	100	100	100
N	148	142	83	56	71	76

De som får servert alkohol hjemme drikker oftere enn de som ikke får det. Denne tendensen gjelder for alle klassetrinn. I den yngste alderskategorien drikker 29 prosent månedlig eller ukentlig av de som får alkohol hjemme, mens dette kun gjelder 6 prosent av dem som ikke får alkohol hjemme. I den midterste alderskategorien drikker 83 prosent månedlig eller ukentlig, av dem som serveres alkohol hjemme, mot 36 prosent av dem som ikke får alkohol hjemme. Vi har tidligere sett (tabell 3.2) at det er de eldste som drikker oftest og har lettest tilgang til alkohol. Også for denne alderskategorien er det betydelige forskjeller mellom dem som får alkohol hjemme og dem som ikke får det. 85 prosent av de som får alkohol hjemme drikker ukentlig eller månedlig, mens 47 prosent av de som ikke får det, drikker like ofte. Samtidig har flere av de som får alkohol hjemme vært beruset (72 prosent) enn de som ikke får det (39 prosent). Hvor mye ungdommene drikker om gangen er imidlertid ikke sterkt påvirket av om de får alkohol servert hjemme. Blant de som fikk alkohol hjemme, hadde 55 prosent drukket 6 drinker eller mer sist de drakk, mot 45 prosent av dem som ikke fikk alkohol hjemme.

Det er muligens flere grunner til at foreldre velger å servere tenåringer alkohol hjemme. Det kan ha et element av å skulle virke forebyggende: Tanken er at om de unge får smake alkohol hjemme forsvinner mystikken og spenningen knyttet til rusmiddelet. Trolig har mange foreldre en idé om at hvis man lærer seg å omgås alkohol hjemme i trygge rammer, står man sterkere når man møter alkohol ute. Men for de fleste foreldre er nok det symbolske aspektet ved alkoholserveringen det viktigste. Glasset som serveres sønnen eller datteren på 17 mai, nyttårsaften eller julaften er en markering av at barna er på vei inn i de voksnes rekke.

I oppfølgingsstudien, *ungdom, livsstil og rusmidler*, ble sammenhengen mellom foreldres drikkemønster og holdninger til alkohol, og ungdoms drikkevaner over tid, undersøkt (Pedersen 1998). Resultatene av analysene viste at det var en klar sammenheng mellom alkoholserving hjemme og de unges alkoholkonsum. Ved 21 års alder var konsumet for ungdom med høy eksponering hjemme dobbelt så høyt som for dem som ikke ble eksponert på samme måte. Det var også en sterk sammenheng når det gjaldt utviklingen av alkoholproblemer. Undersøkelsen konkluderer med at det å gi alkohol tidlig for å lære ungdom «å drikke med måte» synes å være en feilslått strategi fra foreldrenes side.

Venners betydning

Som vi har vært inne på ovenfor, handler ungdoms eksperimentering med alkohol i stor utstrekning om å lære seg en form for atferd som er akseptert blant voksne. Drikkemønstrene til den enkelte er ikke bare synkronisert med betydningsfulle voksne. Jevnaldrenes påvirkning er også av stor betydning. Forskning på feltet har vist at drikkevaner til venner og dem en drikker sammen med har stor innvirkning på den enkeltes drikkevaner (Skog 1995).

Fuktige nettverk er et begrep som har vært brukt for å beskrive den betydningen venners alkoholkonsum har for egne drikkevaner (Strandbu 1997). For å se om det var noen sammenheng mellom eget og nære venners alkoholkonsum, fikk ungdommene spørsmål om hvorvidt deres beste venn hadde drukket alkohol to eller flere ganger i uka siste år. Tabell 3.10 viser sammenhengen mellom ungdommens eget alkoholforbruk og venners forbruk.

Tabell 3.10 Eget drikkemønster etter nær venns alkoholkonsum. Prosent.

Eget drikkemønster	Drikker din beste venn alkohol to ganger i uka eller mer?	
	Ja	Nei
Aldri/nesten aldri	30	68
Månedlig	39	30
Ukentlig	31	2
Totalt	100	100
N	83	578

Det er en klar sammenheng mellom eget drikkemønster og om ens nærmeste venn har et høyt alkoholkonsum. Blant de som har en nær venn som drikker så mye som to eller flere ganger i uka er det 31 prosent som selv drikker

ukentlig og 39 prosent som drikker månedlig. Mens blant de som ikke har en nær venn med høyfrekvent drikkemønster drikker kun 2 prosent alkohol ukentlig og 30 prosent månedlig.

I tabell 3.7 så vi at det først og fremst var gjennom venner ungdommene fikk tak i alkohol. Er det noen sammenheng mellom hva slags samværsformer ungdommene fortrinnsvis inngår i og deres drikkevaner? Tabell 3.11 viser sammenhengen mellom hvor ofte ungdommene drikker og hva slags type vennenettverk ungdommen inngår i.

Tabell 3.11 Drikkemønster etter vennskapsnettverk og kjønn. Prosent.

Drikkemønster	Gutter			Jenter		
	En eller to faste	Gjeng	Tilfeldig	En eller to faste	Gjeng	Tilfeldig
Drikker ukentlig	1	12	4	2	5	8
Drikker månedlig	18	32	27	29	42	27
Drikker aldri/sjelden	82	56	70	69	53	65
Total	100	100	100	100	100	100
N	119	125	82	108	178	52

Det er en klar sammenheng mellom omgangsform og drikkevaner. De som svarer at de fortrinnsvis er sammen med en gjeng med ungdommer, drikker oftere enn de som er sammen med en eller to faste. Det at gjengnettverk ser ut til å gå sammen med det å drikke ofte kan tolkes som et uttrykk for drikkekulturens kollektive karakter. Ungdoms alkoholbruk formes i en sosial kontekst. Man lærer å drikke av jevnaldrende og eldre ungdommer man vanker sammen med. I mange ungdomsmiljøet er det akseptert og forventet at man skal drikke når man er sammen på fester i helgene, og alkoholen inngår etter hvert som en stadig mer betydningsfull del av det sosiale samværet. Pedersen (1998) viser at drikkingen også innlemmes i lek og spill. I oppfølgingsundersøkelsen, «Ungdom, livsstil og rusmidler», hadde over halvparten deltatt i drikkespill¹⁵ siste året. Det viste seg også at de som hadde

¹⁵ Det finnes en rekke slike drikkeleker eller spill. Spillene er bygget opp rundt standardiserte regler, og går ut på at man enten må drikke fordi man selv mislykkes i visse oppgaver/ferdigheter eller fordi andre lykkes. Et slikt spill der man drikker hvis andre lykkes er «Quarters»: Ungdommene sitter rundt et bord med fulle ølglass, én forsøker å knipse et pengestykke opp i en av de andres glass. Lykkes han/hun må den andre tømme glasset, mislykkes han/hun går turen videre til den andre. Andre drikkeleker går ut på at alle drikker når noe skjer. Jamfør «plingpartyer» foran tippekampen. Det går ut på at alle drikker hver gang det plinger, det vil si når målstillingen til en av kampene som står på tippekupongen kommer opp på skjermen (Pedersen op.cit).

deltatt i slike spill drakk tre til fem ganger så mye som de som ikke hadde det. Dette peker i retning av påvirkning i fuktige nettverk, men vel så viktig er de sosiale aspektene: Spillene bidrar til å øke konsumet i det de utgjør en særegen situasjon «preget av kontakt, intensitet og fellesskap rundt konsumet av alkohol» (s.70–71).

Tabell 3.12 viser sammenhengen mellom graden av orientering mot sosialt uteliv og eget drikkemønster.

Tabell 3.12 Grad av orientering mot uteorientert sosial fritid blant unge etter drikkemønster. Prosent.

Uteorientert sosial fritid	Ungdomsskole			Videregående skole		
	Drikker aldri/sjelden	Drikker månedlig	Drikker ukentlig	Drikker aldri/sjelden	Drikker månedlig	Drikker ukentlig
Lav grad	33	8	-	32	11	-
Middels grad	56	42	25	55	58	57
Høy grad	11	49	75	13	32	44
Total	100	100	100	100	100	100
N	297	57	8	101	127	23

Det er en klar sammenheng mellom graden av uteorientert sosial fritid og alkoholforbruk. De som bruker mest tid sammen med venner ute drikker også ofte. Denne sammenhengen finner vi både blant de yngste og eldste ungdommene, men den er sterkest for ungdomsskoleelever. Dette henger trolig sammen med at ungdomsskoleelever i sterkere grad enn eldre ungdommer opplever det å være konform som viktig.

Det at de som er sterkest orientert mot det sosiale utelivet og at de som inngår i vennegjenger drikker oftest underbygger at det å drikke alkohol har et viktig sosialt aspekt: Det å drikke sammen med venner på fest skaper stemning og samhold, og åpner for flørt og intimitet. De unge drikker av samme grunn som de voksne, for å ha det hyggelig og morsomt sammen med venner og bli i godt humør (Hilde Pape 1996a). Flere studier viser at når ungdommen får spørsmål om hvorfor de drikker, er det hygge og sosialitet, frihet og moro som trekkes fram. En blir mer løssluppen i samvær med andre, sjenansen dempes, mens evne til nærhet og fortrolighet tiltar. Drikkingen gjør at samhandlingen blir lettere (Pape 1996c, Pedersen 1998).

Resultatene fra Notodden synes å bekrefte funn i tidligere studier. Eget drikkemønster er synkronisert med venners alkoholvaner. Det er de som

fortrinnsvis er sammen med andre ungdommer i en gjeng og som tar aktiv del i det sosial utelivet som drikker alkohol oftest.

3.2 Illegale rusmidler

Bruken av illegale rusmidler får gjerne mer oppmerksomhet enn den langt mer omfattende bruken av alkohol og tobakk. Misbruk av morfin og andre opiater har vært kjent i Norge fra slutten av 1800-tallet. Fram til 1960-tallet foregikk slikt misbruk i stor grad i det skjulte. På slutten av 1960-tallet slo et nytt synlig narkotikamisbruk rot i Norge, ved at hasj fikk innpass: «De første årene var hasjbruken vevet inn i hippikultur og radikalt politisk engasjement. I slottsparken i Oslo, foran selveste Kongens slott, kunne en oppleve brukerne». (Pedersen 1998:102) I kjølvannet av dette fulgte såkalt tyngre misbruk, spesielt av amfetamin og opiater. Utviklingen når det gjelder illegale rusmidler ser ut til å gå i retning av en mer utbredt bruk (op.cit). Nedenfor skal vi se i hvilken grad hasj og andre narkotiske stoffer brukes av ungdom i Notodden.

3.2.1 Hasj og marihuana

Det mest utbredte narkotiske stoffet i Norge i dag er hasj. Hasjbruk har vært en realitet i Norge mer enn 30 år. Fortsatt, skriver Pedersen (1998), er det slik at de som bruker hasj kjennetegnes av at deres normer og verdier er i utakt med majoriteten av befolkningen. Samtidig har hasjbruken økt i omfang og har bredt seg til flere typer ungdomsmiljøer.

Tilgjengelighet

Stoffer som hasj og marihuana er ikke like lett tilgjengelig for alle ungdommer. Trolig er det slik at det både er mindre aktuelt og vanskeligere for de yngste ungdommene å skaffe seg narkotiske stoffer enn det er for de eldste. Ungdommene i Notodden ble stilt følgende spørsmål: «Hvis du ønsket å få tak i marihuana eller hasj, tror du at du ville klare å skaffe deg stoffet i løpet av to til tre dager?». Tabell 3.13 viser svarene på spørsmålet fordelt etter klassetrinn.

Tabell 3.13 Andel som tror de kan skaffe hasj i løpet av to til tre dager etter klassetrinn. Prosent.

Kan skaffe hasj?	Klassetrinn						Alle
	8.kl	9.kl	10.kl	Gr.kurs	VKI	VKII	
Ja	9	36	42	48	58	73	41
Nei	52	29	26	17	12	3	26
Vet ikke	39	36	33	35	30	23	34
Totalt	100	100	100	100	100	100	100
N	125	152	120	121	97	64	679

Hele 41 prosent svarer at de tror de kan klare å skaffe seg hasj eller marihuana i løpet av to til tre dager hvis de ønsket det. 33 prosent svarer at de ikke vet, mens 26 prosent oppgir at de ikke tror at de kan skaffe stoffet. Andelen som tror de kan skaffe hasj øker med alder. Mens bare 9 prosent av de yngste ungdommene tror de kan skaffe hasj hvis de ønsker det, er det hele 73 prosent av de eldste ungdommene som svarer det samme. Kjønnforskjellene går ikke fram av tabellen over, men det viser seg at det er flere jenter (45 prosent) enn gutter (36 prosent) som tror at de kan få tak i hasj hvis de ønsker det.

Hvordan er tilgjengeligheten i Notodden sammenliknet med andre kommuner i Norge?

Tabell 3.14 Andel som tror de kan skaffe hasj i løpet av to til tre dager blant ungdomsskoleelever i Notodden, Skien, Målselv, Asker og Bærum, Randaberg og Strand. Prosent.

Kan skaffe hasj?	Ungdomsskoleelever					
	Notodden 1999	Skien 1997	Målselv 1997	Asker/Bærum 1996	Randaberg 1995	Strand 1995
Ja	29	40	19	44	19	27
Nei	35	25	40	21	41	26
Vet ikke	36	35	41	35	40	47
Totalt	100	100	100	100	100	100
N	397	795	199	1964	302	426

Blant ungdomsskoleelevene i Notodden kommune svarer 29 prosent at de tror de kunne klare å skaffe seg hasj eller marihuana i løpet av to til tre dager. 44 prosent i Asker og Bærum, 40 prosent i Skien, 27 prosent i Strand, og 19

prosent i Målselv og Randaberg svarer det samme. Ungdomsskoleelevene i Notodden rapporterer altså en lavere tilgjengeligheten av hasj enn ungdom i Skien og Asker og Bærum. Tilgjengeligheten er på samme nivå som i Strand, men høyere enn Målselv og Randaberg. Det er flere av ungdommene fra Målselv, Strand og Randaberg enn fra Notodden, Skien og Asker og Bærum som «ikke vet» om de er i stand til å skaffe hasj.

Bruk av hasj

Tilgjengelighet er en nødvendig, men ikke tilstrekkelig forutsetning for at man skal prøve et rusmiddel. Derfor sier ikke tallene over noe om hvor utbredt bruk av hasj er blant ungdommene i Notodden. Tabell 3.15 viser hvor mange av ungdommene i undersøkelsen som oppgir å ha brukt hasj siste 12 måneder.

Tabell 3.15 Andel som har brukt hasj eller marihuana de siste 12 måneder. Prosent.

Antall ganger	Hasj
0 gang	91
1 gang	3
2–5 ganger	3
6 eller flere ganger	3
Totalt	100
N	694

Selv om relativt mange tror de kan klare å skaffe seg hasj i løpet av to til tre dager, er det langt færre som har brukt stoffet i løpet av det siste året. Til sammen svarer 9 prosent, det vil si 63 ungdommer, at de har brukt hasj det siste året. Blant dem som svarer at de har brukt hasj, er det 30 prosent som oppgir å ha prøvd det 1 gang, 30 prosent som har prøvd det 1–5 ganger, mens 40 prosent oppgir å ha brukt stoffet 6 eller flere ganger de siste 12 månedene.

Det er altså slik at det er et mindretall av de som tror de kan skaffe hasj som bruker det. Det ser ut til at en del kjenner til miljøer eller personer som er i kontakt med hasj, men ikke selv er en del av slike miljøer. At slik kjennskap øker med alderen er trolig en konsekvens av at utbredelsen av hasj også øker med alderen.

Når det gjelder ungdoms alkoholbruk har vi sett at det skjer store endringer i utbredelsen i løpet av de første tenårene. Er det samme tilfelle når det gjelder bruk av hasj? Tabell 3.16 viser hasjbruk etter klasstrinn.

Tabell 3.16 Andel som har brukt hasj eller marihuana de siste 12 måneder etter klasstrinn. Prosent.

Brukt hasj?	Klasstrinn						
	8.kl	9.kl	10.kl	Gr.kurs	VKI	VKII	Alle
Nei	98	93	87	93	88	79	91
Ja, en eller flere ganger	2	7	13	7	12	22	9
Totalt	100	100	100	100	100	100	100
N	123	152	119	121	98	65	678

Hasjbruken tiltar med alderen. Det er langt flere av de aller eldste enn de aller yngste som svarer at de har prøvd hasj. Blant 8. klassingene har 2 prosent prøvd hasj siste år, mot hele 22 prosent i VKII. Grunnkurselevne rapporterer om lavere eksperimentering og bruk av hasj enn 10. klasse og VKI. Det er vanskelig å si noe sikkert om hvorfor grunnkurselevne skiller seg ut her, noe kan muligens skyldes det skjeve utvalget.

Vi kan ikke på grunnlag av undersøkelsen si noe om framtidig bruk av hasj blant ungdommene. Vi kan likevel støtte oss til andre undersøkelser der de samme ungdommene har blitt spurt om hasjbruk på ulike tidspunkter. Oppfølgingsstudien, Ungdom, livsstil og rusmidler, viste at bare for et mindretall danner bruk og eksperimentering i tenårene opptakten til et intensivt bruksmønster. Flertallet av dem som er i kontakt med hasj, slutter å bruke det, eller utvikler et lavfrekvens bruksmønster (Pedersen 1991, 1998). For de som utvikler et intensivt brukermønster har en rekke studier vist at hasjbruk bidrar til marginalisering i skole, arbeid og familie (op.cit, Vestel m.fl. 1997).

Tall fra Statens institutt for alkoholforskning indikerer at omfanget av hasjbruk blant unge har økt i løpet av 1990-tallet (SIFA 1999, Skretting 1996). Tidlig på 1990-tallet hadde cirka 20 prosent av unge i alderen 15–20 år prøvd hasj i Oslo, mens andelen i slutten av tiåret hadde økt til 25 prosent. Nivået for hele Norge er fortsatt betydelig lavere. I 1997 lå landsgjennomsnittet når vi holder Oslo utenfor, på cirka 12 prosent. Ved siden av Oslo er bruk og eksperimentering med hasj størst i de største byene. Tabell 3.17

gir en indikasjon på hvordan omfanget av hasjbruk blant elevene fra Notodden er sammenliknet med forbruket til ungdom andre steder i landet.

Når vi sammenlikner ungdomsskoleelevene i Notodden med ungdomsskoleelever fra de andre kommunene ser vi at andelen som rapporterer at de har brukt hasj det siste året ligger på nivå med de større byene som Oslo, Stavanger, Bodø og Skien, men noe lavere enn høykonsumkommunene Asker og Bærum. Hasjforbruket er klart høyere enn i Strand, Randaberg og Målselv. Hasjbruken blant elevene som går første år på videregående er på nivå med småkommunene og langt lavere enn i de større byene. Dette kan skyldes skjevheter i utvalget i Notodden. Det kan være at hasjbruken er høyere blant de som ikke er kommet med i undersøkelsen.

Tabell 3.17 Andel som har brukt hasj eller marihuana én eller flere ganger siste år etter klassetrinn i Notodden, Skien, Målselv, Strand, Oslo, Asker og Bærum, Bodø, Stavanger og Randaberg. Prosent.

Brukt hasj siste år	8. klasse	9. klasse	10. klasse	Grunnkurs	N
Notodden 1999	2	7	13	7	515
Skien 1997	2	6	11	- ¹⁶	795
Målselv 1997	3	3	6	8	560
Strand 1997	0	1	6	-	331
Oslo 1996	-	7	12	20	10947
Asker og Bærum 1996	4	9	15	-	2777
Bodø 1996	-	6	12	20	1530
Stavanger 1995	-	6	9	11	3169
Randaberg 1995	0	1	7	9	662

Det er verdt å bemerke at tallene fra de eldste undersøkelsene i tabell 3.17 trolig ikke er representative for dagens forbruk. Andre undersøkelsene tyder på at utbredelsen av hasj har tiltatt både for de større byene og på landsbasis de siste to-tre årene (SIFA 1999). Det er derfor trolig at ungdommene i de kommunene vi sammenlikner med her, har et høyere forbruk i dag enn da undersøkelsene ble gjennomført. Utbredelsen av hasj blant ungdom i Notodden kommune ser ut til å ligge på nivå med ungdom i de mellomstore byene, høyere enn små utkantkommuner og lavere enn i storbyområdene.

¹⁶ En strek indikerer at disse aldersgruppene ikke var med i undersøkelsen.

3.2.2 Amfetamin og ecstasy

Bruken av amfetamin synes å være synkronisert med den generelle utbredelsen av de tyngre narkotiske stoffer. Man ser en økning fram til midten av 1970-tallet, så en nedgang som stabiliserte seg på 1980-tallet, før utbredelsen igjen skjøt fart på 1990-tallet (Skretting 1996). Et nytt narkotisk stoff har de siste årene fått mye oppmerksomhet, nemlig ecstasy (MDMA¹⁷). På midten av nittitallet var det en rekke mediaoppslag der dette stoffet ble knyttet til en spesiell subkultur, det såkalte housemiljøet og ravepartyer. Vestel m.fl. (1997) viser at ecstasy i mange ungdommers øyne er blitt et emblem for denne ungdomskulturen, på liknende måte som hasj var assosiert med hippikulturen. Ecstasy er, sammen med amfetamin, det mest utbredte av de tunge narkotiske stoffene i ungdomsmiljøene, selv om slik bruk er et marginalg fenomen. Ungdommen i Notodden ble spurt om de hadde brukt disse to stoffene siste år. Tabell 3.18 viser andelen av ungdommene i Notodden som oppgir at de har prøvd ecstasy og amfetamin de siste 12 månedene.

Tabell 3.18 Andel som har brukt ecstasy og amfetamin siste 12 måneder. Prosent.

Illegale rusmiddel	Ecstasy	Amfetamin
Har ikke brukt	98,4	98,0
1 gang	0,4	0,3
2–5 ganger	0,7	0,6
6 eller flere ganger	0,4	1,1
Totalt	100	100
N	690	692

Det er som ventet få som svarer at de har brukt ecstasy og amfetamin. 2 prosent svarer at de har brukt amfetamin siste år, og 1,6 prosent at de har brukt ecstasy. I absolutte tall er det 14 som oppgir å ha brukt amfetamin og 11 som oppgir å ha brukt ecstasy. Det er 16 personer, eller 2,3 prosent som oppgir å ha brukt ett eller begge stoffene siste år. 12 av disse går på videregående skole. Man skal være svært forsiktig med å si noe generelt om utbredelsen på grunnlag av så små prosentandeler. Det vi kan si er at noen få

¹⁷ Dette er en forkortelse for metyldioksymetamfetamin, som også er kjent som E, XTC, Adam osv (Vestel m fl. 1997).

av Notodden-ungdommene har brukt disse stoffene, og det synes som om dette gjelder en mye mindre andel ungdommer enn i storbyen Oslo. I «Ungdomsundersøkelsen i Oslo 1996» oppga 3,2 prosent av elever i 9. klasse–Grunnkurs at de hadde brukt ecstasy siste år, og 3,1 prosent hadde brukt amfetamin (Bakken 1998). Mens i Notodden kommune oppgir 1,2 prosent i aldersgruppen å ha brukt ecstasy og 1 prosent amfetamin.

3.3 Kombinasjonsbruk

Forskning om ungdom og rusmidler viser at de som har et høyt forbruk av legale rusmidler i større grad også har eksperimentert med illegale rusmidler. I slike tilfeller snakker vi gjerne om kombinasjonsbruk. Det er også slik at de som bruker ett illegalt rusmiddel oftere enn andre bruker andre illegale rusmidler (Bakken 1998). Hvordan forholder dette seg blant ungdommene i Notodden kommune? Tabell 3.19 viser sammenhengen mellom drikkemønster og bruk av hasj.

Tabell 3.19 Andel som har brukt hasj eller marihuana etter drikkemønster. Prosent.

Brukt hasj?	Drikkemønster		
	Drikker aldri/ nesten aldri	Drikker månedlig	Drikker ukentlig
Aldri	99	83	41
En til 5 ganger	1	11	29
6 ganger eller mer	0	6	29
Totalt	100	100	100
N	437	214	34

Ikke overraskende viser tabell 3.19 en tydelig sammenheng mellom det å drikke alkohol ofte og det å bruke hasj. Blant dem som drikker sjelden eller aldri, er det bare 1 prosent som har prøvd hasj. Det er altså blant dem som drikker alkohol vi finner hasjrøykerne. Aller mest utbredt er det å bruke hasj blant dem som drikker ukentlig. Samtidig er det viktig å huske at en stor andel av de som drikker ofte *ikke* bruker hasj eller andre rusmidler. Ser vi på mengden alkohol ungdommene oppgir å ha drukket sist de drakk, er tendensen den samme. Blant dem som svarer at de har brukt hasj siste år, oppgir 86 prosent at de drakk seks drinker eller mer sist de drakk. Vel halvparten av dem som ikke har brukt hasj de siste 12 månedene oppgir at de

drakk så mye. Denne sammenhengen finner vi også når vi trekker inn alder, selv om sammenhengen da blir svakere i og med at både drikking og hasj- bruk øker med alderen.

Eksperimenterer de som både drikker mye og bruker hasj også med andre illegale rusmidler? De som oppgir å ha brukt amfetamin/ecstasy har et høyt alkoholkonsum: Alle oppgir at de drakk mer enn 15 «drinker» sist gang de drakk. Når det gjelder hasj og amfetamin/ecstasy er denne sammenhengen også helt klar. 13 av de 16 som oppgir at de har brukt harde stoffer siste år, har brukt hasj i samme periode. 8 av disse 13 svarer at de har brukt hasj 50 ganger eller mer siste 12 måneder. Forskning på området viser at omfattende bruk av hasj var en sterk indikator på omfattende rusmisbruk: Jo høyere forbruk av hasj, dess mer bruk av andre rusmidler (Pedersen 1998, Bakken 1998). Av de som oppgir å ha brukt hasj siste år har 21 prosent prøvd amfetamin og/eller ecstasy.

3.4 Høy-, middels- og lavkonsumenter

For å lette den videre analysen av ungdoms rusmiddelbruk har vi konstruert en ny variabel med tre kategorier: Ungdom med *lavt*-, *middels*-, og *høyt* rusmiddelforbruk. I den første gruppen finner vi de ungdommene som aldri har drukket alkohol og de ungdommene som så vidt har smakt alkohol, men som drikker sjelden eller nesten aldri. I den andre kategorien finner vi de ungdommene som drikker alkohol fra 1–4 ganger måneden, men ikke har brukt andre rusmidler det siste året. Den siste gruppen består av de ungdommene som drikker alkohol flere ganger i uka og/eller har brukt hasj eller andre rusmidler i løpet av de siste 12 månedene.¹⁸ Tabell 3.20 viser hvordan ungdommene fordeler seg på disse kategoriene på hvert klassetrinn.

Tabell 3.20 Rusmiddelkategorier etter klassetrinn. Prosent.

Rusmiddelkategorier	8. klasse	9. klasse	10. klasse	Grunnkurs	VK I	VK II	Alle
Lavt rusmiddelforbruk	94	76	67	47	40	17	62
Middels rusmiddelforbruk	2	9	16	45	41	58	25
Høyt rusmiddelforbruk	3	15	17	8	19	25	13
Total	99	100	100	100	100	100	100
N	125	152	121	119	97	64	678

¹⁸ Dette vil si at ungdom som har brukt en eller flere typer rusmidler i løpet av siste 12 måneder, og som drikker månedlig eller en gang i uka også er med i denne kategorien.

Igjen ser vi at det er de eldste elevene som har det høyeste forbruket av rusmidler, og de yngste som har det laveste. Også her skiller grunnkurs-elevne seg ut som mer edruelige enn de andre elevene på videregående, og 10. klasse skiller seg ut som de som bruker mest rusmidler på ungdomsskolen. Når vi bruker slike sammenslåtte kategorier som dette, er det imidlertid viktig å huske på at det kan være store variasjoner innenfor hver kategori. For noen av dem som sier de bare så vidt har smakt alkohol kan dette være begynnelsen på en utvikling i retning av mer «normal» bruk av alkohol, mens andre kanskje aldri vil begynne å drikke. Det *er* også forskjell på det å drikke en gang i uka og å drikke en gang i måneden. I tabell 3-21 viser vi hvordan rusmiddelkategoriene fordeler seg etter kjønn.

Tabell 3.21 Rusmiddelkategorier etter kjønn og skolenivå. Prosent.

Rusmiddelkategorier	Ungdomsskole		Videregående skole	
	Gutter	Jenter	Gutter	Jenter
Lavt rusmiddelforbruk	80	79	40	38
Middels rusmiddelforbruk	7	10	42	44
Høyt rusmiddelforbruk	13	12	18	18
Total	100	100	100	100
N	219	181	112	171

Igjen ser det ut til at kjønnsforskjellene med hensyn til bruk av rusmidler er i ferd med å viskes ut. De samme tendensene vi har sett tidligere gjenspeiles i denne tabellen: Flere jenter enn gutter har middels eller høyt rusmiddelforbruk, hovedtyngden av jentene er moderate alkoholbrukere, mens det er en noe større spredning blant guttene.

3.5 Oppsummering

- 80 prosent av ungdommene i Notodden kommune har drukket alkohol. 44 prosent har smakt alkohol, men drikker sjelden eller nesten aldri. 31 prosent drikker alkohol hver måned, og 5 prosent hver uke.
- Alkoholforbruket øker i løpet av ungdomsårene. 96 prosent av 8. klassingene drikker aldri eller nesten aldri alkohol. Mens i VKII drikker 80 prosent alkohol månedlig eller oftere. Det er små kjønnsforskjeller når det gjelder hvor ofte ungdommene drikker alkohol.

- Ungdom i Notodden har et relativt lavt forbruk av alkohol sammenliknet med andre norske kommuner. Forbruket ligger på nivå med småkommuner i tradisjonelle avholdsområder, og er vesentlig lavere enn høykonsumkommunene Målselv, Asker og Bærum.
- Ifølge teorien om den kollektive drikkekulturen lærer man å bruke alkohol i samhandling med andre. Betydningsfulle voksne og venner i ens omgivelser er blant de viktigste påvirkningskildene for unges drikkevaner. De ungdommene i Notodden som har foreldre og venner som drikker ofte, drikker også oftere selv.
- Eget drikkemønster er synkronisert med venners alkoholvaner. Det er de som fortrinnsvis er sammen med andre ungdommer i en gjeng og som tar aktiv del i det sosial utelivet som drikker alkohol oftest. Det å drikke har et viktig sosialt aspekt. De unge drikker av samme grunn som de voksne for å ha det hyggelig og morsomt sammen med venner og bli i godt humør. Det å drikke sammen med venner på fest skaper stemning og samhold, og åpner for flørt og intimitet.
- Hasjbruk er relativt utbredt. 9 prosent av ungdommene har brukt hasj i løpet av året som gikk. Det er flest blant de eldste ungdommene som har brukt hasj. Andre narkotiske stoffer er lite utbredt. 2,3 prosent har brukt slik stoffer i løpet av det siste året.
- Sammenhengen mellom alkoholvaner og bruk av narkotiske stoffer er tydelig. De som har et høyt forbruk av legale rusmidler har i større grad eksperimentert med illegale rusmidler.

4 Problematferd

I dette kapitlet er temaet ungdom og ulike typer problematferd. Problematferd kan defineres som uønsket opptreden i form av brudd på samfunnets lover, normer eller regler (Kaufmann 1992).¹⁹ Denne definisjonen gir oss en pekepinn om hva begrepet rommer. Samtidig er det slik at hva som oppfattes som uønsket og problematisk atferd i et samfunn vil være preget av hvilke verdisyn, moralske oppfatninger og standarder som gjelder. Noen grupper vil ha høyre toleranseterskel enn andre for hva som er uakseptabel atferd. Åse Strandbu påpeker at «benevnelsen 'rampestreker' viser at det eksisterer en viss forståelse for at ungdomsårene er tiden for å prøve ut noen grenser, uten at dette behøver å vekke så stor bekymring.» (Strandbu 1997:70) En rekke undersøkelser viser da også at majoriteten av ungdom deltar i en eller annen form for problematferd (se f.eks. Bakken 1998, Strandbu 1997). For de fleste begrenser dette seg imidlertid til mindre alvorlige overtredelser begått noen få ganger. Det å være involvert i enkelte former for problematferd kan derfor hevdes å være et normalfenomen i ungdomsårene.

I tenårene utvider ungdom stadig det handlingsrommet som er unndratt voksenkontroll, og det åpner også for å begå handlinger som bryter med regler og lover. Det å bryte normer, regler og lover er noe ungdom gjerne gjør sammen med andre ungdommer. Det har med andre ord et sosialt aspekt. Spenningsøken er en viktig del av slik aktivitet. Denne jakten på spenning, gjennom å bryte grenser sammen med andre, er ikke bare meningsfull i seg selv, men bidrar i tillegg til å skape og styrke samholdet i jevnaldergruppa (Øia 1998). Slik problematferd har også av forskere blitt tolket som et uttrykk for en søken etter egen identitet. Psykologen Astrid Kaufmann (1988) betoner at det å delta i mer bagatellmessige overtredelser faktisk kan bidra til å ivareta viktige utviklingsoppgaver i forhold til den psykologiske identitetsdanningen. Hun hevder at brudd på sosiale normer og regler i mange tilfeller kan være et uttrykk for mestring, og at det fungerer som en markør i forhold til en nyvunnet selvstendighet og uavhengighet.

Når det gjelder alvorlige overtredelser viser flere undersøkelser at selvrappporterte lovbrudd øker fram til et toppunkt i midten av tenårene, for så

---

¹⁹ Kaufmanns term er antisosial atferd, men en rekke forskere som har skrevet om dette fenomenet bruker dette synonymt med problematferd (se f.eks. Hegna 1997, Bakken 1998, Vestel & Moshus 1997).

å avta gradvis (Pedersen & Wichstrøm 1995). Ungdom er overrepresentert med hensyn til registrert kriminalitet i befolkningen. Men det er en relativt liten gruppe ungdom som står for en uforholdsmessig stor del av de straffbare handlingene (Pape 1995). Forskning på ungdom og kriminalitet viser at for en liten andel ungdom er ungdomstiden en risikoalder for å etablere en kriminell praksis. De som i svært ung alder begår alvorlige overtredelser har betydelig høyere risiko for å etablere et vanepreget mønster av antisosiale og kriminelle handlinger (op.cit).

Først del av kapitlet behandler forekomsten av ulike typer problematferd blant gutter og jenter i ulike aldersgrupper. I andre del undersøkes variasjoner med hensyn til alvorret i og omfanget av ungdommenes problematferd. Her vil ungdommene bli delt inn i ulike kategorier som sier noe om hvor ofte, og hvor alvorlig den problematferden de rapporterer om er. Sammenhenger mellom problematferd og rusmiddelbruk er ett tema som blir belyst, voksenkontroll ett annet. Den siste delen av kapitlet omhandler problematferd og det å ha blitt utsatt for vold.

4.1 Forekomst av problematferd

Ungdommen i Notodden fikk en liste der 21 ulike typer brudd på normer, regler og lover var beskrevet. Handlingene som var beskrevet i spørreskjemaet omfatter et vidt spekter av forskjellige typer atferd som kan betegnes som uønsket. Hvor alvorlig hvert enkelt regel- eller lovbrudd er varierer: De spenner fra gjøremål som på et lavt aktivitetsnivå er lite alvorlig, for eksempel å banne til læreren, skulke skolen og å lyve for å unngå straff, til alvorlige forhold som lovbrudd og straffbare handlinger.

Ungdommene ble bedt om å krysse av for hvor mange ganger de hadde gjort dette siste 12 måneder. Svaralternativene var *0 ganger, 1 gang, 2–5 ganger, 6–10 ganger, 11–50 ganger* og *50 ganger eller mer*.²⁰ Tabell 4.1 viser den prosentvise fordelingen av de 21 regel- og lovbrudd blant Notodden-ungdommen. Tabellen er ordnet slik at handlingene med høyest frekvens står øverst i tabellen.

---

²⁰ I tabell 4.1 er svaralternativene 11–50 ganger og 50 ganger eller mer slått sammen til 11 ganger eller mer.

Tabell 4.1 Forekomst av ulike typer selvrapportert regelbrudd og kriminalitet siste 12 måneder. Prosent.

Type regelbrudd	0 gang	1 gang	2–5 ganger	6–10 ganger	11 ganger eller mer	N
Skulket skolen	54	14	19	6	7	692
Bannet til en lærer	62	16	10	5	7	597
Lurt deg fra å betale på kino, buss, tog el.	66	15	12	4	3	692
Kjørt bil eller motorsykkel uten førerkort (ikke øvelseskjøring)	66	9	12	5	9	593
Løyet for å få noe du ønsker deg eller for å unngå straff	69	13	12	4	3	689
Vært i slåsskamp (uten våpen)	72	13	9	3	3	693
Blitt sendt ut av klasserommet	73	16	8	2	2	624
Hatt en voldsom krangel med en lærer	78	13	6	2	1	695
Stjålet penger eller ting fra noen i familien din	80	9	6	2	2	594
Vært borte en hel natt uten at foreldrene dine visste hvor du var	81	8	6	3	2	594
Blitt innkalt til rektor for noe galt du har gjort	84	10	3	2	2	600
Med vilje ødelagt eller knust vindusruter, busseter, telefonkiosker, postkasser e.l.	89	5	4	1	1	596
Sprayet på vegger, busser o.l.	90	2	2	1	5	683
Stjålet bil eller motorsykkel	91	2	1	1	6	668
Gjort hærverk for mer enn 1000 kroner	91	5	2	0	1	694
Tatt saker til en verdi av mellom 100 og 500 kroner fra butikk eller kiosk uten å betale	92	4	2	1	0	596
Stjålet noe til en verdi av mer enn 1000 kroner	93	4	0	1	2	677
Brutt deg inn for å stjele noe	96	2	1	0	1	692
Vært i slåsskamp hvor du har brukt våpen	96	3	1	0	1	692
Bevisst satt fyr på andres ting	97	2	0	0	0	696
Truet til deg penger eller ting	98	1	0	0	0	691

De fleste ungdommene i undersøkelsen, 80 prosent, oppgir å ha deltatt i eller utført minst én av disse aktivitetene siste 12 måneder. Det å skulke skolen er det flest ungdommer har gjort en eller flere ganger. Dette gjelder 46 prosent. 23 prosent har gjort dette inntil fem ganger, 6 prosent har gjort det 6–10 ganger og 7 prosent har gjort det mer enn 10 ganger. Andre handlinger som mange har gjort en eller flere ganger, er å ha bannet til læreren (38 prosent), å ha lurt seg fra å betale på kino, buss, tog eller liknende (34 prosent), og å ha kjørt bil eller motorsykkel uten førerkort (34 prosent), å ha løyet for å få noe en ønsket seg eller for å unngå straff (31 prosent). I underkant av en tredjedel oppgir å vært i slåsskamp uten våpen det siste året. Når det gjelder annen problematferd på skolen svarer 27 prosent at de har hatt en voldsom krangel med en lærer, 22 prosent at de er blitt sendt ut av klasserommet, og 16 prosent at de har blitt innkalt til rektor. 20 prosent oppgir å ha tatt penger eller ting fra familien, og 19 har vært borte en hel natt uten at foreldrene visste hvor var.

Det er kun noen få av handlingene som er utført av over en tredjedel av utvalget. Disse handlingene må betegnes som lite alvorlige. Imidlertid kan slike handlinger få konsekvenser for den enkelte dersom de forekommer hyppig. Det er imidlertid ytterst få som har utført slike handlinger mer enn 10 ganger.

Når det gjelder mer alvorlige foreteelser som skadeverk, tyveri og annen kriminalitet er det fra 2 til 11 prosent som oppgir å ha deltatt i hver enkelt av disse handlingene. Ser vi på skadeverk oppgir 11 prosent å ha vært med på knusing av vindusruter o.l. og 10 prosent at de har sprayet på vegger og liknende (tagging). Faktisk er det like mange som oppgir å ha gjort hærverk for mer enn 1000 kroner. Når det gjelder ulike typer av tyveri har 20 prosent tatt penger eller ting fra noen i familien. 8 prosent svarer at de har stjålet varer for mellom 100 og 500 kroner i butikk/kiosk eller liknende, og 7 prosent oppgir å ha stjålet noe til en verdi av mer enn 1000 kroner. Det mest oppsiktsvekkende funnet når det gjelder tyveri er at 9 prosent rapporterer å ha stjålet bil eller motorsykkel en eller flere ganger, og hele 6 prosent oppgir at de har gjort dette mer enn 11 ganger siste 12 måneder. 3 prosent rapporterer at de har vært i slåsskamp med våpen. En liten andel av utvalget har utført alvorlige kriminelle handlinger som å true til seg penger/ ting og innbrudd.

Resultatene er i tråd med tidligere funn fra norsk og internasjonal forskning. Majoriteten av ungdom har deltatt i en eller annen form for problematisk atferd, men de fleste har begått lite alvorlige handlinger noen få ganger. Få oppgir å ha gjort straffbare handlinger.

4.2 Kjønn- og aldersforskjeller

Tradisjonelt har guttene vært overrepresentert i kategorien av de som er mest problembelastet (Pape 1995). Nyere studier har vist at jenter i større grad er involvert i problematferd nå enn tidligere, men at det er kjønnsforskjeller med hensyn til hva slags typer problematferd gutter og jenter er involvert i (Kyvsgaard 1992, Bakken 1998). Forskningen har også vist at ulike typer regel- og lovbrudd varierer med alder (Pape 1995, Strandbu 1997). For å få et klarere bilde av hvordan dette forholder seg blant ungdom i Notodden kommune, er de ulike handlingene gruppert etter likhetstrekk og alvorlighetsgrad. En måte å gjøre dette på er å foreta en *faktoranalyse*. Dette er en statistisk metode som på bakgrunn av korrelasjoner mellom variabler tar sikte på å fange opp underliggende dimensjoner i et datamateriale. Ved hjelp av faktoranalysen kom to problemprofiler til syn: Den første profilen reflekterer handlinger som har å gjøre med *åpen konflikt på skolen og sniking/unnaluring*. Den andre rommer alvorlig *kriminalitet* og ulike typer *hærverk*. Dette betyr at dersom den enkelte ungdommen har begått én av handlingene som inngår i profilen øker sjansene for at han eller hun også utført andre av disse handlingene. Andre undersøkelser av problematferd og kriminalitet blant ungdom har operert med liknende inndelinger (se f.eks. Øia 1998, Strandbu 1997, Pedersen & Wichstrøm 1995).

For å få et bilde av alders- og kjønnsforskjeller med hensyn til lov- og regelbrudd presenteres de to profilene i tabeller som viser andelen gutter og jenter på ungdomstrinnet og på videregående skole som har gjort de ulike handlinger en eller flere ganger det siste året.

4.2.1 Åpen skolekonflikt og unnaluring

Profilen *åpen skolekonflikt og unnaluring* rommer handlinger som avspeiler konflikter i skolesituasjonen, og som innebærer å trekke seg unna arenaer som normalt er av stor betydning for ungdommenes integrasjon i samfunnet, skolen og familien. Det å utføre slike handlinger bør ikke bare tolkes negativt. Det kan ses som et uttrykk for selvstendighet og en positiv normal utvikling. For eksempel er ikke åpen skolekonflikt nødvendigvis et tegn på at elevene klarer seg dårligere på skolen. Bråking kan like gjerne være uttrykk for opposisjonstrang, og i enkelte tilfeller kan det være god grunn til å opponere mot læreren. På samme måte kan unnaluring som skulking, kjøring uten førerkort, sniking på buss, og det å være borte om natta uten at foreldrene vet hvor, være et uttrykk for egenrådighet og selvstendighet hos de unge i det de unndrar seg voksenkontroll.

Tabell 4.2 Forekomst av åpen skolekonflikt og unnaluring etter kjønn og skoletype. Prosent.

Type regelbrudd	Ungdomsskole		Videregående skole		Alle
	Gutter	Jenter	Gutter	Jenter	
Bannet til en lærer	42	35	49	31	40
Blitt sendt ut av klasserommet	41	22	31	17	27
Blitt innkalt til rektor for noe galt du har gjort	26	10	16	8	16
Hatt en voldsom krangel med en lærer	22	25	22	21	22
Skulket skolen	29	39	58	67	46
Kjørt bil eller motorsykkel uten førerkort (ikke øvelseskjøring)	39	24	45	31	34
Lurt deg fra å betale på kino, buss, tog e.l.	31	31	45	36	34
Løyet for å få noe du ønsker deg eller for å unngå straff	32	37	32	24	31
Vært borte en hel natt uten at foreldrene dine visste hvor du var	15	13	25	24	20
Stjålet penger eller ting fra noen i familien din	17	32	21	12	20

Tabell 4.2 viser at det å være i åpen konflikt med skolen er nokså vanlig, og at finner vi relativt klare kjønnsforskjeller. Det er klart flere gutter enn jenter som oppgir å ha vært involvert i åpen konflikt i med lærere. Det er imidlertid ett unntak, det å ha hatt en voldsom krangel med en lærer er like vanlig for gutter som for jenter. Kjønnsforskjellene er ikke oppsiktsvekkende. Liknende undersøkelser har konkludert med at guttene er langt mer bråkete på skolen, og oftere blir møtt med reaksjoner fra lærerne, mens det ikke er kjønnsforskjeller når det gjelder skulking (se f.eks. Øia 1998, Strandbu 1997, Vestel & Moshuus 1997, Hegna 1996). Strandbu (1997) understreker at det at jentene nesten like ofte krangler med læreren, men sjeldnere er utsatt for sanksjoner, kan være et uttrykk for at jentene velger en mildere form for opposisjon. De vet når lærerne vil reagere og stopper før det har gått så langt. Mens guttene bråker mest gjør jentene opprør på andre måter som for eksempel ved å skulke skolen.

Når det gjelder sniking og unnaluring er jentene i større grad med. Dette gjelder særlig skulking av skolen. Det er klart flere jenter som oppgir å ha skulket minst en gang siste skoleår. Også når det gjelder det å ha løyet for å få noe du ønsker deg eller for å unngå straff er jentene mer aktive enn

guttene. Det å ha vært borte en hel natt uten at foreldrene dine visste hvor du var og å ha lurt seg fra å betale på buss og liknende, er det omtrent like mange gutter og jenter som har gjort.

Det er ikke entydige sammenheng mellom det å oppleve konflikter i skolesituasjonen og alder. Det å bli sendt ut av klasserommet og innkalt til rektor avtar med økende alder, det å ha bannet til lærer øker med økende alder, mens det ikke er noen aldersforskjeller når det gjelder å ha hatt en voldsom krangel med en lærer. Mens unnaluring er langt vanligere blant de eldste. De eldste tar seg mer til rette både i forhold til skolen og i forhold til foreldrene, mens de yngre er mer autoritetstro. At unnaluring er vanligere blant de eldste har nok også sammenheng med at utearenaen blir viktigere og hjemmearenaen mindre viktig med årene. Når ungdommene blir eldre søker de seg oftere til arenaer der voksne har mindre innsyn og kontroll.

4.2.2 Alvorlig kriminalitet og hærverk

Problemprofilen *kriminalitet* og *hærverk* består av straffbare handlinger som innbrudd, biltyverier, våpenbruk, tyveri og utpressing, samt ulike typer hærverk.

Tabell 4-3 Forekomst av alvorlig kriminalitet og hærverk etter kjønn og skole-type. Prosent.

Type regelbrudd	Ungdomsskole		Videregående skole		Alle
	Gutter	Jenter	Gutter	Jenter	
Sprayet på vegger, busser o.l.*	19	11	5	2	10
Med vilje ødelagt eller knust vindusruter, busseter, telefonkiosker, postkasser e.l.	18	8	15	5	11
Gjort hærverk eller skade for mer enn 1000 kroner	14	4	16	2	9
Vært i slåsskamp (uten våpen)*	48	13	36	12	28
Stjålet bil eller motorsykkel	21	9	3	1	9
Stjålet noe til en verdi av mer enn 1000 kroner	12	5	8	2	7
Tatt saker til en verdi av mellom 100 og 500 kroner fra butikk eller kiosk uten å betale*	9	6	9	7	8
Vært i slåsskamp hvor du har brukt våpen (f. eks. kniv)	8	0	7	2	4
Brutt deg inn for å stjele noe	6	2	5	1	4
Truet til deg penger eller ting	5	1	3	1	2
Bevisst satt fyr på andres ting	5	2	5	1	3

*Dette er handlinger som lader relativt likt på begge profilene, men sterkest på alvorlig kriminalitet og hæverk

Tabell 4.3 viser at guttene i langt større grad enn jentene er involvert i alvorlig kriminalitet. Når det gjelder aldersforskjeller er det gjennomgående små aldersforskjeller blant begge kjønn. Men det er noen unntak: De yngste er mest aktive når det gjelder slåssing uten våpen, tagging, tyveri av bil eller motorsykkel og tyveri av noe som er verdt mer enn 1000 kroner. Hvordan forklare at de yngste er mest aktive når det gjelder slike handlinger? Nedgangen fra ungdomsskolen til videregående skole kan nok for en stor del forklares med at de sytten- og attenåringene som står for en stor del av de kriminelle handlingene, ikke er tilknyttet skolen. Dette gjelder nok i særlig grad handlingene i denne profilen. Selvrapporderingsstudier viser at ungdom som slutter skolen er en gruppe med særlige belastninger blant annet når det gjelder problematferd (Pedersen 1996). Dessuten er svarprosenten blant elevene på videregående langt lavere enn blant elevene på ungdomsskolen. Dette gir grunn til å tro at en del av dem som står for den alvorlige kriminaliteten, ikke er fanget opp i denne undersøkelsen. Når det gjelder de mindre alvorlige handlingene kan tilbakegangen være reell. En landsomfattende undersøkelse har vist at småkriminalitet nådde et toppunkt i fjorten- til sekstenårsalderen (Wichstrøm og Pedersen 1995).

Ser vi all problematferd under ett er det guttene som står for det meste av bråk i skolen, hæverk, og den alvorlige kriminaliteten, mens jentene i større grad er med når det gjelder sniking og unnaluring. Ser vi på alder er tendensene mindre entydige, men generelt sett er de yngste mest aktive. Særlig gjelder dette tagging, slåssing uten våpen og enkelte alvorlige lovbrudd. Mens de eldste er mest aktive når det gjelder sniking og unnaluring.

4.3 Sammenlikning med andre undersøkelser

Deltar en større andel av ungdommen i Notodden i problematferd enn ungdom andre steder? Tabell 4.4 viser forekomsten av problematferd blant 9. og 10. klassinger i tre andre kommuner der det har vært gjennomført liknende undersøkelser.²¹ Tabellen er ordnet slik at Notodden-ungdommenes handlinger med høyest frekvens står øverst i tabellen.

---

²¹ Her ville det vært nærliggende å sammenlikne med Målselv slik som i kapittel 2 og 3, men i disse spørsmålene inngikk ikke i Målselvundersøkelsen.

Tabell 4.4 Forekomst av ulike typer selvrapporterte regelbrudd og kriminalitet siste 12 måneder blant unge i Notodden, Skien, Oslo og Randaberg. Prosent.

Type regelbrudd	Notodden 1999	Skien 1997	Oslo 1996	Randaberg 1995
Bannet til en lærer	41	46	²²	25
Skulket skolen	39	48	36	-
Løyet for å få noe du ønsker deg eller for å unngå straff	39	41	-	48
Lurt deg fra å betale på kino, buss, tog el.	37	23	62	12
Kjørt bil eller motorsykkel uten førerkort (ikke øvelseskjøring) ²³	37	34	19	38
Blitt sendt ut av klasserommet	33	28	20	20
Vært i slåsskamp (uten våpen)	28	29	-	32
Hatt en voldsom krangel med en lærer	26	28	16	26
Stjålet penger eller ting fra noen i familien din	25	26	-	21
Blitt innkalt til rektor for noe galt du har gjort	19	21	20	14
Sprayet på vegger, busser o.l.	<u>17</u>	5	6	-
Vært borte en hel natt uten at foreldrene dine visste hvor du var	15	6	10	13
Stjålet bil eller motorsykkel	<u>14</u>	2	3	0
Med vilje ødelagt eller knust vindusruter, busseter, telefonkiosker, postkasser e.l.	13	13	13	18
Gjort hærverk for mer enn 1000 kroner	12	11	-	7
Stjålet noe til en verdi av mer enn 1000 kroner	<u>10</u>	6	-	0
Tatt saker til en verdi av mellom 100 og 500 kroner fra butikk eller kiosk uten å betale	<u>8</u>	2	-	2
Vært i slåsskamp hvor du har brukt våpen	6	3	5	4
Brutt deg inn for å stjele noe	6	5	5	1
Bevisst satt fyr på andres ting	4	5	-	-
Truet til deg penger eller ting	3	4	-	-
N	270	796	7142	229

²² En strek betyr at spørsmålet ikke forekom i undersøkelsen.

²³ I Oslo-undersøkelsen var dette spørsmålet formulert slik: "Kjørt motorsykkel eller bil uten sertifikat".

Tabell 4.4 viser at når det gjelder de fleste former for problematferd skiller Notodden-ungdommene seg lite fra unge i kommunene det her sammenliknes med. Men ser vi på den alvorlige kriminaliteten ligger Notodden-ungdommene noe høyere enn kommunene det her sammenliknes med.²⁴ Det er tre forhold som skiller ungdommene fra Notodden og unge fra de andre kommunene. For det første oppgir en større andel av ungdommene fra Notodden (10 prosent) å ha *stjålet noe til en verdi av ett tusen kroner* enn det ungdom fra Skien (6 prosent) og Randaberg (0 prosent) svarer. For det andre oppgir 8 prosent av ungdommene fra Notodden at de har *tatt saker til en verdi av mellom 100 og 500 kroner fra butikk eller kiosk uten å betale*, mot 2 prosent i Oslo og Randaberg.

For det tredje skiller Notodden-ungdommene seg ut når det gjelder å *ha stjålet bil eller motorsykkel*. Mens 14 prosent av 9. – 10. klassingene fra Notodden oppgir å ha gjort dette, svarer 3 prosent av ungdommene fra Oslo, 2 prosent fra Skien og 0 prosent fra Randaberg å ha gjort det samme. Ser vi nærmere på fordelingen blant 9. og 10. klassingene fra Notodden viser det seg at 5 prosent svarer at de har gjort dette en til ti ganger, mens hele 9 prosent rapporterer at de har gjort dette 50 ganger eller mer. I alt er det 38 ungdommer i 8.-10. klasse som oppgir dette. Disse svarene reflekterer muligens at det har oppstått en ukultur i enkelte ungdomsmiljøer i kommunen. En grundigere analyse av hvem som rapporterer å ha gjennomført slike tyverier mer enn 50 ganger viste at alle bodde i områder der mopedtyverier blant ungdom er et kjent fenomen, og der det å ha vært med på slike tyverier gir høy status.²⁵ Men det er ikke her snakk om regulære tyverier i og med at anmeldelser av motorkjøretøy-tyverier til politiet i kommunen ikke reflekterer at 38 ung hver uke i 12 måneder skulle ha stjålet bil, motorsykkel eller moped.²⁶ Dessuten viste nærmere analyser at «MC-tyvene» hadde gjort lite annet galt og at de *ikke* hadde utført noen andre alvorlige kriminelle handlinger. Vi kan ikke vite sikkert om denne rapporteringen er riktig. Det kan være snakk om en overrapportering, muligens har noen ungdommer krysset av *overdrevent* høyfrekvente svar her. Fordi dette funnet er spesielt

---

²⁴ Det er også langt flere som oppgir å ha sprayet på vegger, busser og liknende i Notodden (17 prosent) enn i Skien (6 prosent) og Oslo (5 prosent). Dette ser imidlertid ikke ut til å ha satt sitt preg vegger, bygninger og liknende i kommunen. Dette kan muligens skyldes at noen ungdommer krysset av *overdrevent* høyfrekvente svar her.

²⁵ Jf. opplysninger fra kontaktperson i kommunen.

²⁶ Jf. opplysninger fra politiet i kommunen (25/4-00).

og skiller seg fra liknende undersøkelser, vil denne kategorien ungdom bli behandlet særskilt i den videre analysen.

4.4 Problematferdkategorier

For å undersøke variasjoner når det gjelder alvoret i og omfanget av ungdommenes problematferd trenger vi en annen type inndeling enn den vi har benyttet over. Videre i dette kapitlet vil ungdommene bli delt inn i ulike kategorier som sier noe om hvor ofte, og hvor alvorlig den problematferden de rapporterer om er. Disse kategoriene er konstruert med Bakkens (1998) inndeling som modell (se også Kyvsgaard 1992). Bakken delte ungdommene inn i fire kategorier: *De lovlydig*, *Flertallet*, *De erfarne*, *Gjengangerne*.

Utgangspunktet for denne kategoriseringen er at ikke alle former for problematferd nødvendigvis utgjør et problem for det enkelte individ. Det er først når de enkelte handlingene får et visst omfang at det blir et dramatisk problem for den enkelte og for samfunnet. For hver av aktivitetene inndelingen av kategoriene er basert på, er det satt såkalte grenseverdier for når aktivitetene kan betraktes som problematiske.²⁷ Det er satt en grense på 50 ganger eller mer for de mest bagatellmessige forholdene som *å bli sendt ut av klasserommet*. Mens grenseverdien er satt til 10 eller flere ganger for de litt mer alvorlige regelbruddene som *sprayet på vegger, busser og liknende*. For de mest alvorlige forholdene er grenseverdien 2 eller flere ganger, dette gjelder blant annet *å stjele bil eller motorsykkel og stjele noe til en verdi av mer enn 1000 kroner*. Kategoriseringen er basert på 14 av de 21 handlingene som er beskrevet i tabell 4.1. For oversikt over hvilke handlinger og grenseverdier, se vedlegg II. For nærmere beskrivelse av modelleringen se Bakken (1998:63–65).

MC-tyvene (jf. punkt 4.3) ville havnet i kategorien de erfarne til tross for at de ikke har utført andre alvorlige regel- og lovbrudd. Derfor er denne gruppen skilt ut som en egen problematferdskategori. De fem ulike kategoriene er definert slik:

---

²⁷ Det er verdt å merke seg at i og med at de meste problematiske innen en kategori ikke skiller seg mye fra de minst problematiske i neste kategori. For eksempel er det ikke nødvendigvis store forskjeller mellom de mest problematiske av *flertallet* og de minst problematiske av *de erfarne*. Disse kategoriene er med andre ord analytiske verktøy for å synliggjøre nyanser, og ikke absolutte størrelser.

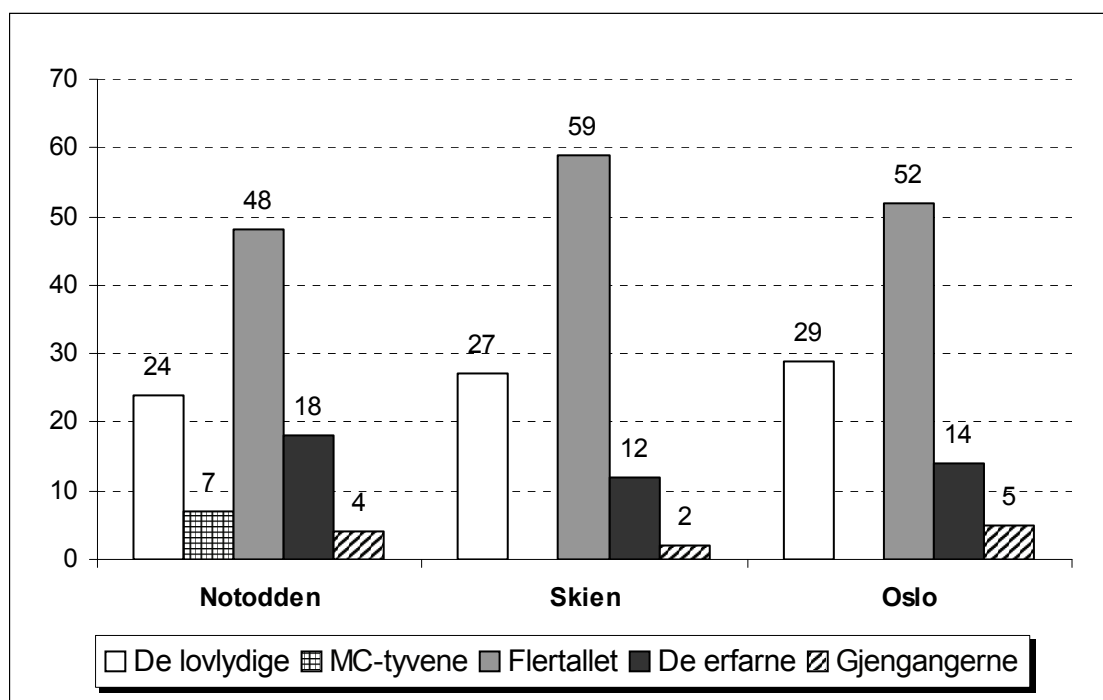
- **De lovlydige** oppgir at de ikke har begått noen av de 14 handlingene.
- **MC-tyvene** oppgir at de har stjålet motorkjøretøy 50 ganger eller flere siste 12 måneder, men har ellers *ikke* overskredet noen andre grenseverdier.
- **Flertallet** oppgir at de har vært med på minst en av de aktivitetene som ble definert som problematferd, men de har *ikke* overskredet noen av grenseverdiene.
- **De erfarne** oppgir at de har overskredet 1 eller 2 av grenseverdiene.
- **Gjengangerne** oppgir at de har overskredet 3 eller flere av grenseverdiene.

Ungdommen i Notodden fordeler seg slik på problematferdkategoriene:

Lovlydig	MC-tyvene	Flertallet	Erfarne	Gjenganger
23 prosent	5 prosent	56 prosent	14 prosent	2 prosent

Hvordan er denne fordelingen i forhold til ungdom andre steder? Figur 4.1 viser fordelingen av problematferdgrupper blant 9. og 10. klassinger i Notodden, Skien og Oslo.

Figur 4-1 Sammenlikning av problematferdkategorier blant 9.–10. klassinger i Notodden (1999), Skien (1998) og Oslo (1996). Prosent.

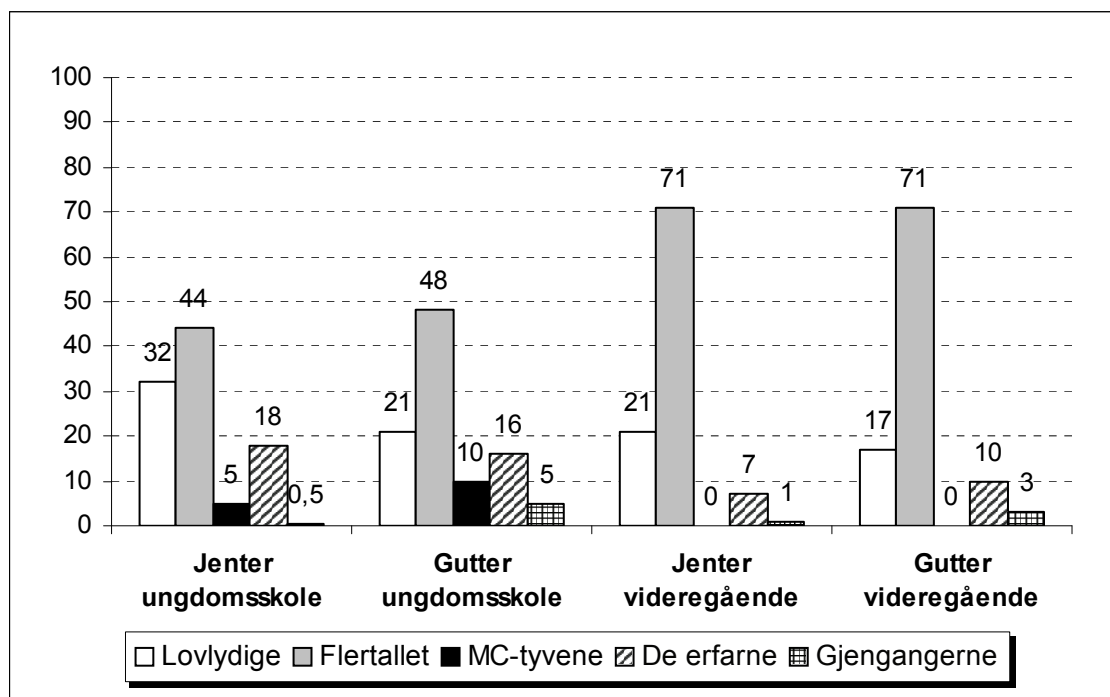

Når vi sammenlikner elevene fra Notodden, Skien og Oslo viser det seg at en noe større andel av Notodden-ungdommene havner i kategorien *de erfarne* (18 prosent), enn ungdom fra Skien (12 prosent) og Oslo (14 prosent). Og at andelen i kategorien *gjengangere* er en litt større i Notodden (4 prosent) enn i Skien (2 prosent), men litt mindre enn i Oslo (5 prosent). Det ser altså ut til at de yngste Notodden-ungdommene er noe mer problembelastet enn ungdommene fra Skien og fra Oslo. Sammenlikner vi ungdommene i 9–10. klasse og på grunnkurs fra Notodden og Oslo, er ungdommene fra Notodden mindre problembelastet enn Osloungdommen. For Oslos del må det også nevnes at den relativt store andelen første og annen generasjon innvandrere fra ikke-vestlige land, er mer lovlydige enn unge med norsk etnisk bakgrunn (Bakken 1998). Det er imidlertid få ungdom med slik etnisk bakgrunn i Notodden kommune.

4.4.1 Alder- og kjønnsforskjeller

Da vi sammenliknet andeler som har utført de ulike handlingene etter kjønn under punkt 4.2, var det jentene som drev minst med bråking i skolen, småkriminalitet, og alvorlige kriminalitet. Er det også slik at guttene markerer seg når det gjelder alvoret i og omfanget av problematferden? Figur 4.2 nedenfor viser hvordan fordelingen er blant gutter og jenter i Notodden kommune på ungdomsskolen og på videregående skole.

Figur 4.2 Problematferdgrupper etter kjønn og skoletype. Prosent. (N=691)

Av figur 4.2 framgår det at guttene i større grad er involvert i problematferd enn jentene, men kjønnsforskjellene er ikke så store. Det er flere jenter i kategorien lovlidige, mens det er noen færre blant flertallet og blant MC-tyvene. I kategorien de erfarne er det faktisk flere jenter enn gutter blant elevene på ungdomsskolen. Mens det er flere gutter blant gjengangerne. De størst kjønnsforskjellene i denne kategorien finner vi på ungdomsskolen.

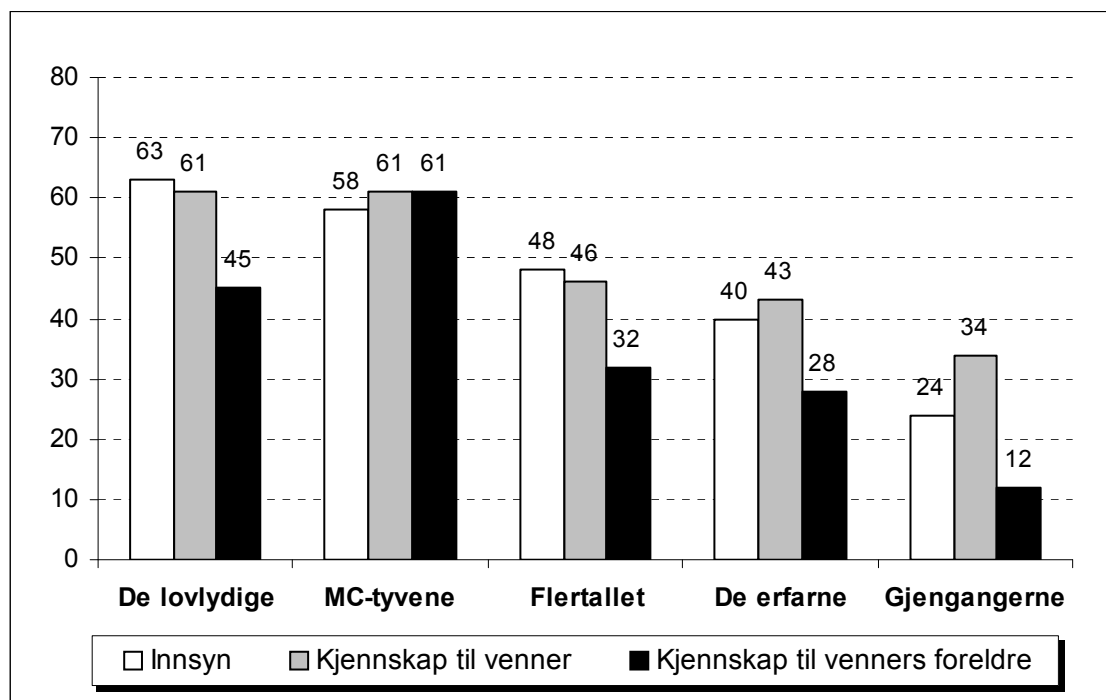
Når vi ser på alder viser figuren at det er en mye større andel av ungdomsskoleelevene som havner i kategoriene de erfarne og gjengangerne enn elevene på videregående. Rundt 20 prosent av ungdomsskoleelevene havner i disse to kategoriene, mot cirka 10 prosent på videregående skole. Dette er ikke overraskende på bakgrunn av analysene under punkt 4.2, som viste at de yngste var mest aktive når det gjaldt problematferd, med unntak av sniking og unnaluring.

4.4.2 Utenfor rekkevidde?

Innledningsvis i kapitlet var vi inne på at ungdom stadig utvider det handlingsrommet som er unndratt voksenkontroll i ungdomstida, og at det åpner for å begå handlinger som bryter med normer, regler og lover. I det uformelle samværet med venner og jevnaldrende, utvikles en form for *ungdomsoffentlighet*. Her blir vennegjengen et «arnested» for utviklingen av spesifikke symboler, holdninger og atferdsformer (Øia 1994). Er det da slik at de ungdommene som er mest problembelastet også har minst innsyn fra voksne? Har deres foreldrene mindre kjennskap til deres sosiale nettverk?

Ungdommene fra Notodden fikk tre spørsmål som er ment å måle foreldrenes innsyn i de unges hverdag, og deres kjenneskap til barnas sosiale nettverk. Spørsmålene var formulert som utsagn, og ungdommene ble bedt om å krysse av for hvor godt utsagnet stemte for dem. De fikk fire svaralternativer: *Stemmer helt*, *Stemmer omtrent*, *Stemmer ganske dårlig*, *Stemmer ikke i det hele tatt*. Spørsmålene var formulert slik: *Det er viktig for foreldrene mine å vite hvor jeg er og hva jeg gjør i fritida*, *Foreldrene mine kjenner de fleste av vennene mine*, *Mine foreldre kjenner foreldrene til de fleste av vennene mine*. Analyser av disse tre spørsmålene viste at det var de eldste ungdommene som hadde det største spillerommet i forhold til voksent innsyn. I figur 4.3 ser vi fordelingen av de som svarte *stemmer helt* på disse spørsmålene, fordelt etter problematferdkategorier.

Figur 4.3 Foreldres ønske om innsyn i hvor barna er og hvem de er sammen med, foreldres kjennskap til barnas venner og venners foreldre. Prosent.

Innsyn: «Det er viktig for foreldrene mine å vite hvor jeg er og hva jeg gjør i fritida» (N=695), Kjennskap til venner: «Foreldrene mine kjenner de fleste av vennene mine» (N=694), Kjennskap til venners foreldre: «Mine foreldre kjenner foreldrene til de fleste av vennene mine» (N=694).

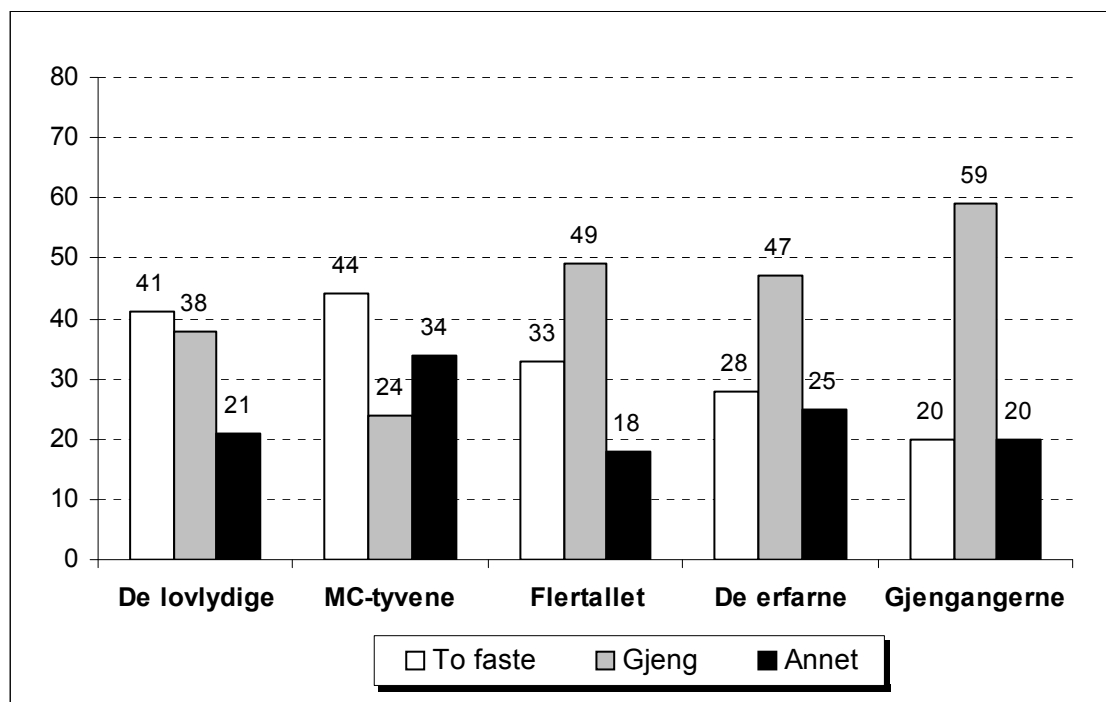
De som er mye eller relativt mye involvert i problematferd ser ut til å ha et større handlingsrom unndratt voksenkontroll, enn de som driver lite med det. De samme tendensene gjør seg gjeldene for både ungdomsskoleelevene og elevene på videregående skole. Ungdommene som er mye involvert i problematferd har mindre innsyn fra voksne, enn de som er lite involvert. Mens 58 prosent av MC-tyvene og 63 prosent av de lovlydige oppgir at det stemmer helt at foreldrene deres vil vite hvor de er og hva de gjør i fritida, oppgir bare 24 prosent av gjengangerne det samme. Det er derimot ikke store forskjeller mellom flertallet og de erfarne. De samme tendensene ser vi når det gjelder foreldrenes kjennskap til de unges sosiale nettverk. Størst er forskjellene når det gjelder foreldrenes kjennskap til vennenes foreldre.

4.4.3 Problematferd og sosiale nettverk

I kapittel 2 så vi at gjengnettverk gikk sammen med det å drikke ofte. Har hvilke type samværsformer man er involvert i sammenheng med problematferdens omfang og alvorlighetsgrad? Forskning har vist at ungdom i langt større grad enn voksne synes å være tilbøyelige til å begå straffbare hand-

linger i fellesskap med andre (Pape 1995). På denne bakgrunnen undersøkte vi om dette også gjaldt problematferd. (Samværsformene har samme inndeling som i kapittel 2.)

Figur 4.4 Problemkategorier etter samværsformer. Prosent. (N=702)

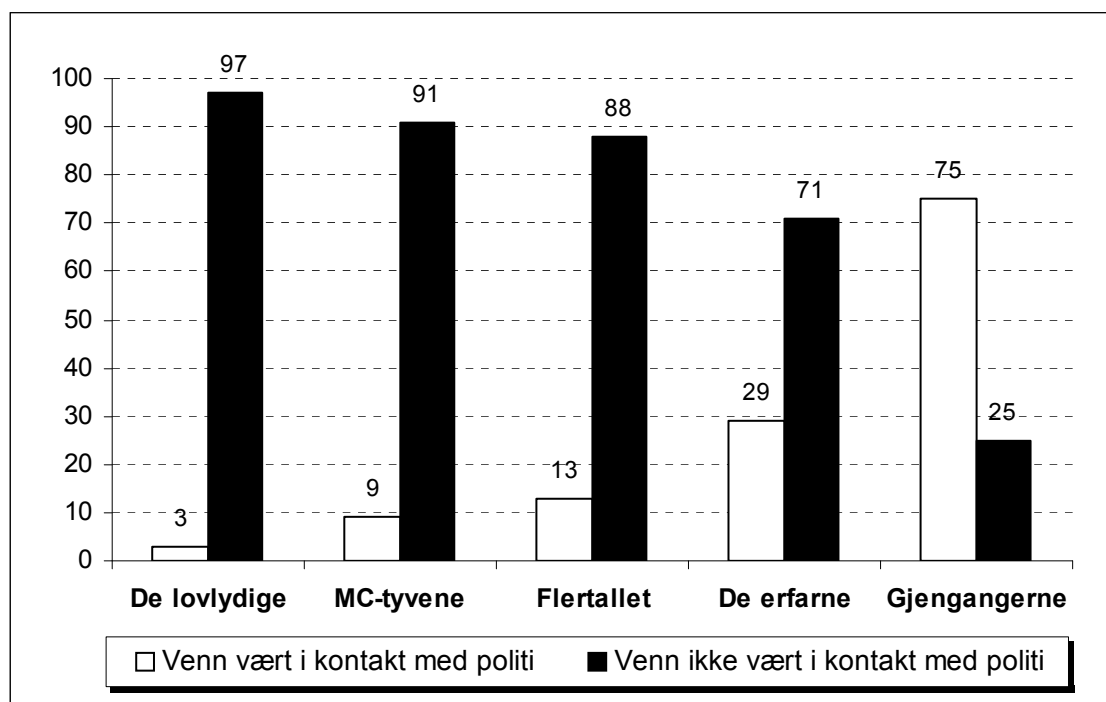

Figur 4.4 viser at det ikke var store forskjeller mellom kategoriene når det gjelder sammenhengen mellom samværsformer og problematferd. Men også her er det forskjeller mellom ytterkategoriene. 24 prosent av MC-tyvene og 38 prosent av de lovlidige ungdommene oppgir at de fortrinnsvis er sammen med en gjeng, mot hele 59 prosent av gjengangerne. Mens tendensen til å være sammen med en gjeng med andre ungdommer er omtrent like vanlig blant flertallet (49 prosent) som blant de erfarne (47 prosent). En mulig forklaring på de små forskjellene, mellom flertallet og de erfarne, kan være at det å bryte normer, regler og lover er noe ungdom gjerne gjør sammen med andre ungdommer, enten de driver med alvorlige eller bagatellmessige forseelser. Jakten på spenning sammen med jevnaldrende og sosialiteten som er knyttet til denne aktiviteten gjelder enten man er med på lite alvorlige forseelser slik som flertallet, og hvis man driver med mer alvorlig problematferd som de erfarne.

Når det gjelder alvorlig kriminalitet har en rekke studier funnet sterke og svært klare sammenhenger mellom den enkeltes og vennenes kriminelle

aktivitet (Pape 1995). Ungdommene i Notodden ble stilt følgende spørsmål: *Har din bestevenn vært i kontakt med politiet på grunn av noe galt han/hun har gjort?* Figur 4.5 viser sammenhenger mellom venners kontakt med politiet og egen kriminell utøvelse.

Figur 4.5 Problemattferdkategorier etter om venn har vært i kontakt med politiet eller ikke. Prosent. (N=674)

Selv om vi ikke vet om den som har besvart spørreskjemaet har vært med på de samme lovbruddene, synes figuren å bekrefte den sosiale siden ved ungdoms kriminalitet. Blant gjengangerne svarer hele 75 prosent at bestevennen har vært i kontakt med politiet siste 12 måneder, mens kun 3 prosent av de lovlidige svarte det samme. Vi ser også klare forskjeller mellom de erfarne (29 prosent) på den ene siden og flertallet (13 prosent) og MC-tyvene (9 prosent) på den andre siden. Igjen ser vi at MC-tyvene likner de lovlidige, mens de skiller seg fra de som driver mye med problemattferd. Dette underbygger at tyveriene de rapporterer om, ikke er regulære tyverier og at MC-tyvene ikke er en del av et kriminelt miljø.

Denne undersøkelsen gir ikke grunnlag for å bestemme om sammenhengen i figur 4.5 skyldes valg av venner eller påvirkning fra vennene. I faglitteraturen finner man ulike forklaringer på dette. Enkelte forskere har forklart fenomenet med dårlig påvirkning: Unge mennesker blir involvert i lovbrudd på grunn av deres tilknytning til venner med dårlig innflytelse.

Andre legger vekt på at den enkeltes tilbøyelighet til å begå lovbrudd har ført til kontaktetablering med likesinnede kamerater.

4.4.4 Problematferd og rusmiddelbruk

I kapitel 2 var vi inne på at eksperimentering med og bruk av rusmidler kan tolkes som en opposisjon mot voksensamfunnet. Er det en sammenheng mellom involvering i problematferd og bruk av rusmidler?

Tabell 4.5 Rusmiddelforbruk etter problematferdkategorier blant ungdomsskoleelever. Prosent.

Rusmiddelforbruk	Lovlydig	Flertallet	MC-tyvene	Erfarne	Gjenganger
Lavt	99	77	94	65	25
Middels	1	13	6	22	25
Høyt	-	9	-	13	50
Totalt	100	99	100	100	100
N	104	186	33	69	12

Tabell 4.6 Rusmiddelforbruk etter problematferdkategorier blant elever på videregående skole. Prosent.

Rusmiddelforbruk	Lovlydig	Flertallet	MC-tyvene	Erfarne	Gjenganger
Lavt	71	33	-	26	-
Middels	29	52	-	22	-
Høyt	-	15	-	52	100
Totalt	100	100	-	100	100
N	55	202	0	23	5

Tabell 4.5 og 4.6 viser at det er en tydelig sammenheng mellom bruk av rusmidler og involvering i problematferd. Den sterkeste sammenhengen finner vi blant elevene på videregående skole der over halvparten av de erfarne og alle (5) gjengangerne oppgir at de har et høyt rusmiddelforbruk, mens ingen av de lovlydige og bare 15 prosent av flertallet svarer det samme. Den samme tendensen gjør seg gjeldende blant ungdomsskoleelevene, men her er sammenhengen noe svakere. De mest markante forskjellene finner vi mellom de lovlydige og gjengangerne. Av de lovlydige er det 99 prosent som har et lavt rusmiddelkonsum, mens ingen har høyt forbruk av rusmidler. Blant gjengangerne oppgir 30 prosent at de har lavt forbruk, mens hele 50 prosent rapporterer om høyt rusmiddelforbruk. Igjen ser vi at MC-tyvene skiller seg klart fra de erfarne, i det deres forbruk av rusmidler likner mer på de lovlydige.

4.5 Voldsutsatthet, problematferd og rusmidler

Volden og dens ofre har det siste tiåret stadig oftere vært et tema i nyhetene²⁸. Særlig har fokuset vært rettet mot at volden rammer blindt og tilfeldig. Dette til tross for at forskning har vist at de som selv utøver vold rammes langt oftere enn de som ikke selv er voldsutøvere (se Pedersen 1999). I tillegg viser forskningen at offerets eget levesett og handlingsmønster har sammenheng med å bli offer for voldshandlinger. Høyt rusmiddelforbruk og det å selv utøve vold medfører økt risiko for å bli utsatt for vold (op.cit). Fordi ungdommene i Notodden kommune ikke fikk spørsmål om egen utøvelse av vold, kan ikke undersøkelsen si noe om sammenhengen mellom dette og det å bli offer for vold. I stedet skal vi se på sammenhengen mellom det å være offer for vold og problematferd, samt voldsutsatthet og bruk av rusmidler. Er de ungdommene som er involvert i alvorlig problematferd mer utsatt for vold enn andre? Kjennetegnes voldsopfrene ved høyt forbruk av rusmidler?

Over halvparten av ungdommene i undersøkelsen svarer at de har vært vitne til at *andre* har blitt utsatt for voldelige handlinger. Omtrent hver tredje svarer at de har opplevd dette flere ganger. Det er ingen forskjell når det gjelder gutter og jenters opplevelser. Mens over halvparten har vært vitne til at andre har vært utsatt for vold, er det færre som selv har opplevd å bli utsatt for vold eller trusler om vold. Ungdommene fikk følgende spørsmål: *Har du i løpet av de siste 12 månedene blitt offer for noen av de handlingene eller truslene som er nevnt nedenfor?* Tabell 4.7 viser andelen som har blitt offer for de ulike voldshandlinger eller trusler.

Tabell 4.7 Andel som har blitt utsatt for vold eller trusler om vold. Prosent.

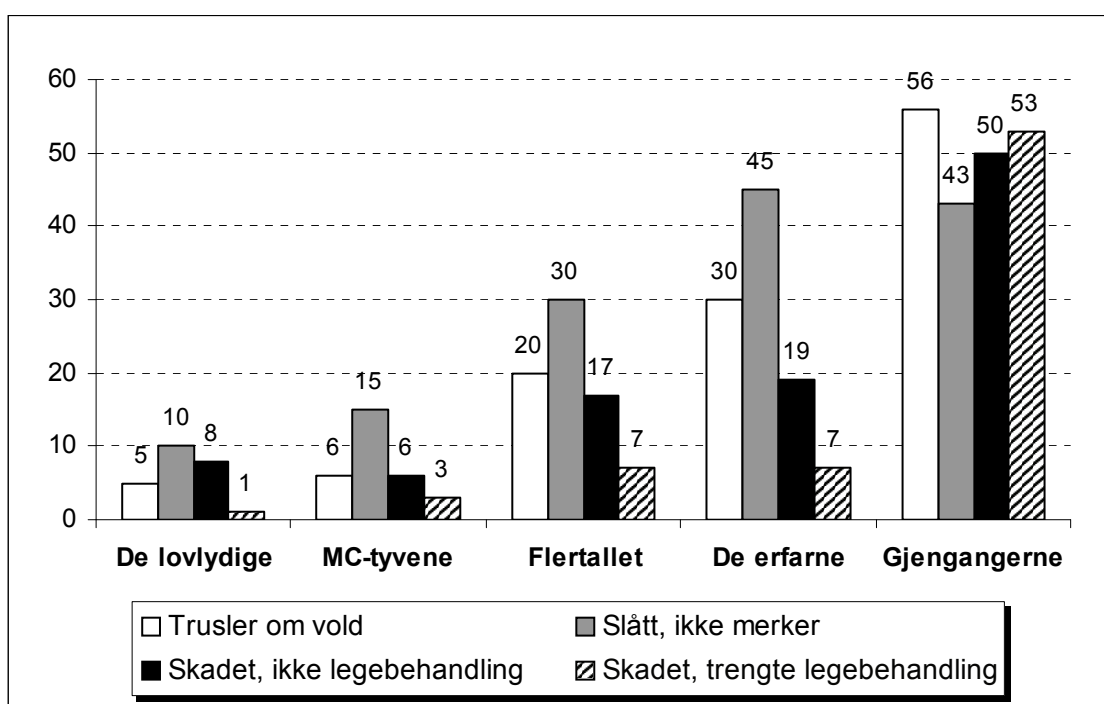
Voldstype	Aldri	1 gang	2-5 ganger	Mer enn 5 ganger	Totalt	N
Jeg har blitt utsatt for trusler om vold	81	10	5	3	100	694
Jeg har blitt slått eller dasket uten å få synlige merker	71	14	8	4	100	684
Jeg har fått sår eller kvestelse uten at jeg trengte legebehandling	81	7	8	3	100	682
Jeg har blitt skadet så sterkt at det krevde legebehandling	94	4	2	1	100	681

²⁸ Søk i Aftenspostens arkiv viser for eksempel at det i 1989 var 860 oppslag om vold og 20 om voldsopfre, mens det i 1999 var 1493 oppslag om vold og 40 om voldsopfre.

19 prosent svarer at de har vært utsatt for trusler om vold, 29 prosent at de har blitt slått eller dasket uten å få synlige merker, 19 prosent at de har fått sår som ikke trengte legebehandling, mens 6 prosent oppgir at de har blitt skadet så sterkt at det krevde legebehandling.

Hvordan er sammenhengen mellom det å bli offer for voldelige handlinger og det å drive med problematferd? Figuren viser fordeling av å være utsatt for vold siste år innen de ulike problematferdkategoriene.

Figur 4.6 Andel som har vært utsatt for vold eller trusler om vold etter problematferdkategorier. Prosent.

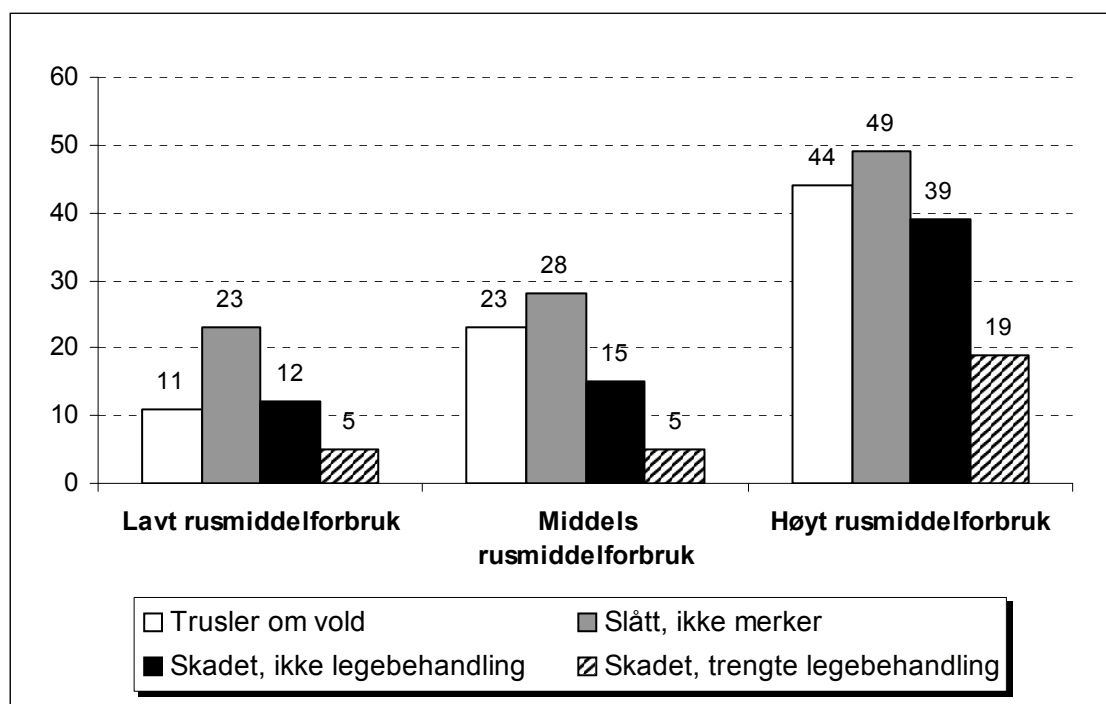
Jeg har blitt utsatt for trusler om vold (N=694). Jeg har blitt slått eller dasket uten å få synlige merker (N=684). Jeg har fått sår eller kvestelse uten at jeg trengte legebehandling (N=682). Jeg har blitt skadet så sterkt at det krevde legebehandling (N=681).

Det er en sammenheng mellom problematferd og det å være utsatt for vold og trusler om vold. De mest markante forskjellene finner vi mellom ytterkategoriene. Mens svært få av de lovlidige og MC-tyver oppgir å ha vært utsatt for trusler om vold og ulike typer av vold, svarer 56 prosent av gjengangerne at de har blitt truet, 43 prosent at de har blitt slått uten å få synlige merker, 50 at de har blitt skadet uten at de trengte legebehandling, og hele 53 prosent at de har blitt skadet så sterkt at de trengte legebehandling.

Hva så med rusmiddelforbruket, gir høyt forbruk økt voldsutsatthet? Figur 4.7 viser hvor stor andel som har vært offer for vold etter hvor høyt

forbruk av rusmidler en har. (Rusmiddelkategoriene i tabellen tilsvarer inndeling i kapittel 3, punkt 3.4.)

Figur 4.7 Andel som har vært offer for ulike typer vold eller trusler om vold etter rusmiddelforbruk. Prosent.

Jeg har blitt utsatt for trusler om vold (N=693). Jeg har blitt slått eller dasket uten å få synlige merker (N=683). Jeg har fått sår eller kvestelse uten at jeg trengte legebehandling (N=681). Jeg har blitt skadet så sterkt at det krevde legebehandling (N=680).

Det er en tydelig sammenheng mellom det å ha et høyt rusmiddelforbruk og det å være utsatt for vold og trusler om vold. 44 prosent av de ungdommene som har et høyt forbruk har vært utsatt for trusler om vold siste året, mens dette gjelder 23 prosent av de som har et middels høyt forbruk og kun 11 prosent av de som har et lavt rusmiddelforbruk. 49 prosent av høykonsumentene har blitt slått uten å få merker, mens 28 og 23 prosent av de som har henholdsvis middels og lavt rusmiddelforbruk oppgir dette. Når det gjelder de to mest alvorlige voldstypene svarer 39 og 19 prosent at de har vært offer for dette, mot ca 15 og 5 prosent for de som har et lavere konsum. Når vi sammenlikner det å ha vært offer for vold eller trusler om vold med hvor mye ungdommene oppgir at de drakk sist gang de drakk, viser det seg ikke overraskende at det også er de som drikker mye som har tendens til å bli utsatt for vold. Alkoholforskningen viser at voldsutsatthet er sterkt knyttet til episoder av høykonsum (Pedersen 1999, Olaussen 1995). Ungdommene i undersøkelsen ble ikke spurt om forhold rundt voldsepisodene, men det kan

være grunn til å tro at for flere har voldsepisodene forekommet i forbindelse med alkohol. Situasjoner med koblingen mellom alkohol og vold er kjente. Beruselsen gjør at hemningene slipper taket og aggresjonsnivået skjerpes og ens atferd kan lett oppfattes som provoserende enten man ypper til bråk eller ikke.

4.6 Opphopning av belastninger

Alt i alt ser denne undersøkelsen ut til å bekrefte hovedfunn i tidligere studier av problematferd (Bakken 1998, Pedersen 1992, Kaufmann 1992). De aller fleste ungdommer har vært involvert i bagatellmessige former for problematferd, noen er mer erfarne enn andre. En liten gruppe er gjengangere. De står for det meste av den alvorlige problematferden. For denne gruppen inngår dette som en komponent i en omfattende antisosial livsstil, som blant annet går sammen med et høyt forbruk av rusmidler. Det er kanskje aller mest grunn til å være bekymret for de yngste blant gjengangerne i og med at de som i svært ung alder begår alvorlige overtredelser har betydelig høyere risiko for å etablere et vanepreget mønster av antisosiale og kriminelle handlinger (Pape 1995).

4.7 Oppsummering

- Majoriteten av ungdom har deltatt i en eller annen form for problematisk atferd, men dette begrenser seg til lite alvorlige handlinger begått noen få ganger. Det er få som svarer at de har vært med på straffbare handlinger.
- Ser vi all problematferd under ett er det guttene som står for det meste av bråk i skolen, hærverk, og den alvorlige kriminaliteten, mens jentene i større grad er med når det gjelder sniking og unnaluring. Ser vi på alder er tendensene mindre entydige, men generelt sett er de yngste mest aktive. Særlig gjelder dette tagging, slåssing uten våpen og enkelte alvorlige lovbrudd. Mens de eldste er mest aktive når det gjelder sniking og unnaluring.
- Når det gjelder de fleste former for problematferd skiller Notodden-ungdommene seg lite fra unge i Skien, Oslo og Randaberg. Men ser vi på enkelte alvorlige handlinger, som nasking i butikker og tyveri av motor-kjøretøy, oppgir en større andel av de unge fra Notodden å ha gjort dette enn ungdommer fra kommunene det her sammenliknes med.

- Fem kategorier som fanger opp variasjoner når det gjelder alvorhet og omfanget av ungdommenes problematferd ble identifisert: De lovlige, MC-tyvene, flertallet, de erfarne og gjengangerne.
- Det ser ut til de som driver mye eller relativt mye med problematferd, de erfarne og gjengangerne, har et større handlingsrom unndratt voksenkontroll enn de som driver lite med det. De samme tendensene gjør seg gjeldene både for ungdomsskoleelvene og elevene på videregående skole, selv om de eldste ungdommene hadde det største spillerommet utenfor voksenes innsyn.
- Det er en tydelig sammenheng mellom den enkeltes og vennenes kriminelle aktivitet. MC-tyvene likner de lovlige, mens de skiller seg fra de som driver mye med problematferd. Dette underbygger at tyveriene de rapporterer om ikke er regulære tyverier og at disse ungdommene ikke er en del av et kriminelt miljø.
- Det er en tydelig sammenheng mellom bruk av rusmidler og involvering i problematferd. Den sterkeste sammenhengen finner vi blant elevene på videregående skole.
- Risikoen for å bli utsatt for vold og trusler om vold ser ut til å øke for de som driver mye med problematferd og de som har et høyt forbruk av rusmidler.
- De aller fleste ungdommene har vært involvert i bagatellmessige former for problematferd, noen er mer erfarne enn andre. En liten gruppe er gjengangere. De står for det meste av den alvorlige problematferden. For denne gruppen inngår dette som en komponent i en omfattende antisosial livsstil.

5 Framtidsorientering

Distriktsnorges framtid har vært et sentralt tema i det offentlige ordskifte i hele etterkrigstida. En viktig politisk målsetting har vært å demme opp for sentraliseringstendenser med hensyn til bosetting. Frykten for at lokalsamfunn i distriktsnorge skal tappes for menneskelige ressurser, gjør at ungdoms framtidsplaner med hensyn til valg av bosted, har vært sett på med særskilt interesse. Tanken har vært at ungdommen representerer den nye generasjonen som skal sikre en positiv utvikling og et levedyktig samfunn lokalt. For en del ungdom vil utdanning, jobb og karriereveg være uforenlig med å bli boende på hjemstedet. Derfor flytter mange til større byer og tettsteder for å ta utdanning. Hvilke virkemidler som kan tas i bruk for å sikre at de returnerer til hjemstedet etter endt utdanning er derfor spesielt interessant.

Temaet for kapitlet er ungdommenes bostedspreferanser og framtidsorienteringer. Hovedproblemstillingen vil være hvordan ungdom forholder seg til å etablere seg på hjemstedet. Hva trekker ungdom bort fra hjemstedet, og hva får dem til å bli? Hvilke motiver og holdninger ligger bak deres valg om å bli eller flytte? Ungdommenes bostedspreferanser og flytteønsker vil bli analysert i forhold til kjønn, utdanningsplaner og linjevalg på videregående skole. Fordi våre data bare sier noe om hva ungdommene tenker og tror om sin egen framtid, trekkes det i analysen veksler på tidligere forskning om flytteplaner og om faktisk flytteeatferd.

5.1 Bosettingspreferanser

Hjemstedet er det stedet der ungdom er sterkest forankret følelsesmessig, materielt og sosialt. Det er der man har sitt sosiale nettverk, og det er der man har størst kjennskap til og fortrolighet med natur, materielle omgivelser og lokal kultur. Man skulle kanskje tro at det å flytte fra hjemstedet og til et nytt bosted skulle ses som en barriere av den grunn. Men studier av ungdoms framtidsplaner når det gjelder bosted har vist at mange ungdommer opplever det å bryte opp fra hjemstedet som noe udramatisk (Fauske 1993). Det er da også mange som søker ut og bort til nye steder i løpet av livet. Enten for alltid eller for en periode.

For å få et inntak til de unges bostedspreferanser ble ungdommene fra Notodden stilt spørsmålet: *Ønsker du å bosette deg på hjemstedet ditt når du*

er ferdig med utdanningen din?. Tabell 5.1 viser bosettingsplaner blant gutter og jenter i kommunen.

Tabell 5.1 Bosettingsplaner blant gutter og jenter. Prosent.

Ønsker du å bosette deg på hjemstedet ditt?	Gutter	Jenter	Alle
Ja, svært gjerne	19	13	16
Ja, dersom det faller seg slik	26	20	23
Usikker	37	37	37
Nei, et annet sted	19	30	24
Totalt	100	100	100
N	342	357	701

Bare 16 prosent svarer at de svært gjerne ønsker å bosette seg på hjemstedet, mens 23 prosent svarer at de vil gjøre det dersom det faller seg slik. 24 prosent oppgir at de ønsker å etablere seg et annet sted enn i hjemkommunen. Mens 37 prosent er usikre på om de ønsker å etablere seg på hjemstedet eller ikke etter endt utdanning.

Guttene er mer hjemmeorientert og jentene mer ut-orientert med hensyn til hvor de ønsker å etablere seg. 45 prosent av guttene mot 33 prosent av jentene er positivt innstilt til å bosette seg i kommunen. Mens 30 prosent av jentene og 19 prosent guttene ønsker å bosette seg et annet sted enn på hjemstedet etter endt utdanning. Disse kjønnsforskjellene er ikke overraskende. En gjennomgang av norske studier av bosettingspreferanser og flyttemønstre etter annen verdenskrig, viser at unge kvinner i større grad enn unge menn ønsker å flytte fra hjemstedet sitt (Orderud & Onsagers 1998). Videre viser analysene at det også faktisk er slik at flere kvinner enn menn flytter vekk fra oppvekstkommunen. Dette er ikke en ny trend, helt fra 1800-tallet har det vært slik at kvinner har flyttet oftere enn menn. Ser man på innflyttingen til Oslo fram til 1945 viser det seg at kvinneandelen var betydelig høyere enn mannsandelen. Det var kvinnene som sto for den største bevegelsen fra utkantstrøkene og inn til hovedstaden (Benum 1994:73).

Hvor vil ungdommen helst flytte? Flere undersøkelser av den voksne befolkningens boligpreferanser har avdekket preferanser for småbyer og større tettsteder (Orderud & Onsager 1998). Gjelder dette også den unge befolkningen? Hvor vil Notodden-ungdommen bo? Tabellen under viser svarfordelingen på spørsmålet om hvor ungdommene helst ville bo hvis de kommer til å flytte fra Notodden.

Tabell 5-2 Flytteplaner blant gutter og jenter. Prosent.

Hvor vil du helst flytte?	Gutter	Jenter	Alle
Storby	22	23	23
Mindre by/stort tettsted	13	14	13
Lite tettsted/bygd	2	5	3
Annet land	9	9	9
Tror ikke jeg kommer til å flytte	23	13	18
Usikker	32	37	34
Totalt	100	100	100
N	327	353	680

Mens 23 prosent av guttene svarer at de tror at de ikke kommer til å flytte gjelder dette bare 13 prosent av jentene. Det er flere jenter enn gutter som er usikre på hvor de kommer til å bosette seg. Mens det er ubetydelige kjønnsforskjeller med hensyn til hvor ungdommene ønsker å flytte. Flest ønsker å bo i eller utenfor storbyer som Oslo, Bergen, Stavanger eller Trondheim. 23 prosent av ungdommene oppgir dette, 13 prosent ønsker seg til en liten by eller stort tettsted, mens ca 3 prosent vil bosette seg på et lite sted. Hver tiende ungdom ønsker å bosette seg i utlandet. Det er altså langt flere av ungdommene som på dette stadiet i livet ønsker å flytte til en storby, enn til et mindre sted hvis de skal flytte fra hjemstedet.

Hvordan er Notodden-ungdommenes bosettingspreferanser i forhold til ungdommer andre steder? I tabellen nedenfor sammenlikner vi ungdomsskoleelevene i Notodden kommune med tall fra andre kommunale ungdomsundersøkelser.

Tabell 5.3 Bosettingspreferanser blant ungdomsskoleelever i Notodden, Skien, Målselv, Randaberg og Strand. Prosent.

Ønsker du å bosette deg på hjemstedet ditt?	Notodden 1999	Skien 1997	Målselv 1997	Randaberg 1995	Strand 1995
Ja, svært gjerne	16	15	13	27	25
Ja, dersom det faller seg slik	24	32	15	27	28
Usikker	35	35	41	36	31
Nei, et annet sted	24	18	32	10	16
Totalt	100	100	100	100	100
N	701	795	570	332	684

Ungdommene fra Notodden er mye mindre positive til å velge oppvekstkommunen som framtidig bosted enn ungdommene fra Randaberg og Strand, noe mindre positive enn Skiensungdommen, men mer positive enn Målselvingdommene. Når det gjelder de som er klart positive til hjemsteds-etablering går skillet mellom Randaberg/Strand på den ene siden, der rundt 25 prosent svarer dette, og Målselv, Skien og Notodden på den andre siden der rundt 15 prosent oppgir det samme. Tar vi med andelen som svarer ja til etablering dersom det faller seg slik, er mer enn halvparten av ungdommene i de to Rogalandskommunene positive, mot 47 prosent fra Skien, 40 prosent av elevene fra Notodden, og 28 prosent fra Målselv.

5.2 Utdanning og arbeid

Ungdoms ønsker om å flytte må ses i sammenheng med deres ønsker om utdanning og arbeid. Utdanning, jobb og karriereveger for noen uforenlig med å bli boende på hjemstedet. Nå er det slik at det finnes utdanningstilbud, for de som ønsker å ta høyere utdanning, i kommunen. Høgskolen i Telemark avdeling Notodden har tilbud om lærerutdanning og utdanning innen formgivning og estetiske fag. Høgskolen har også flere avdelinger lokalisert i fylket med utdanninger innen blant annet teknologiske, kultur/samfunnsfag og helse/sosialfag. Selv om man har tilbud lokalt i kommunen eller i fylket er det ikke sikkert at ungdommen velger seg til disse lærestedene. Grunnen kan være at de ikke har relevante utdanningstilbud, men også utfartstrang og jakten på nye opplevelser trekker en del ungdom til de større byene eller til andre læresteder i inn- og utland.

Er det sammenheng mellom bosettingspreferanser og utdanningsplaner for ungdommen fra Notodden? På spørsmålet om hvilken utdanning de planlegger²⁹ svarte 45 prosent at de er *usikre* på hva de skal velge, 40 prosent at de planlegger *høyere utdanning* og 15 prosent at de vil *slutte etter videregående*. Tabell 5.4 viser bosettingspreferanser etter utdanningsplaner. Det bare de som har oppgitt framtidige utdanningsplaner som er tatt med i tabellen.

---

²⁹ De opprinnelige åtte svaralternativer er her redusert til tre: «Høyere utdanning» omfatter høgskole eller universitetsutdanning, «Slutte etter videregående» omfatter både allmennfaglig og yrkesfaglig videregående linjer. De som krysset av i rubrikken annet (5%) og de som svarte at de ville slutte etter niårig skole/ grunnkurs videregående (2%) er utelatt i den videre analysen.

Tabell 5.4 Bosettingspreferanser etter utdanningsplaner og kjønn. Prosent.

Vil du bosette deg på hjemstedet ditt?	Gutter		Jenter	
	Høyere utdanning	Slutte etter videregående	Høyere utdanning	Slutte etter videregående
Ja, svært gjerne	9	34	8	27
Ja, dersom det faller seg slik	26	28	23	10
Usikker	34	30	34	43
Nei, et annet sted	31	8	35	20
Total	100	100	100	100
N	111	64	150	30

Det er en sterk sammenheng mellom bosettingspreferanser og utdanningsplaner. De som planlegger høyere utdanning er minst hjemsteds- og mest flytteorienterte: Blant disse svarer kun 8 prosent at de ønsker å etablere seg på hjemstedet etter endt utdanning, mens 34 prosent oppgir at de vil bosette seg et annet sted. Blant de som oppgir at de vil slutte etter videregående er tendensene motsatt. 12 prosent blant disse oppgir at de vil bosette seg utenfor hjemstedet og 34 prosent at de vil bli boende.

Det er de som velger allmennfaglig/økonomisk studieretning på videregående skole som i første rekke rekrutteres til høyere utdanning. Samtidig viser forskning at det er en sammenheng mellom faktisk flytting og linjevalg på videregående (Orderud & Onsager 1998). Blant ungdommen fra Notodden er det da også de som går på denne studieretningen som i størst grad oppgir å ha planer om å ta høyere utdanning. Tabell 5.5 viser bostedspreferanser etter linjevalg på videregående skole. Framstillingen er forenklet slik at de opprinnelige linjevalg svaralternativene er slått sammen til tre kategorier³⁰. *Allmenne og økonomiske fag* omfatter de som går på idrettsfaglig linje og allmennfaglige/økonomiske linjer. I denne kategorien finner vi flere jenter enn gutter, henholdsvis 63 og 37 prosent. Den neste kategorien omfatter helse- og sosial, hotell- og næringsmiddelfag og formgivingsfag. Her er 90 prosent av elevene jenter. Kategorien har derfor fått merkelappen «jenteyrkesfag». Den tredje kategorien omfatter alle tekniske og mekaniske fagutdanninger. Her er 90 prosent gutter, denne kategorien kalles av den

³⁰ Denne tredelingen, samt kategorinavnene er hentet fra Hegna og Helland (1998). De er også benyttet i Stefansen (1998).

grunn «gutteyrkesfag». I tabell 5-6 er kun elevene på videregående tatt med, slik at vi får et uttrykk for utdanningsplaner etter *faktiske* linjevalg.

Tabell 5.5 Bosettingsplaner etter linjevalg på videregående. Prosent.

Vil du bosette deg på hjemstedet ditt?	Allmennfag	Jenteyrkesfag	Gutteyrkesfag
Ja, svært gjerne	4	22	31
Ja, dersom det faller seg slik	23	21	22
Usikker	41	46	31
Nei, et annet sted	33	12	16
Total	100	100	100
N	159	68	49

De som har valgt allmennfaglig/økonomisk studieretning er mest ut-orientert, mens de som går på «gutteyrkesfag» er mest hjemmeorienterte i sine bostedspreferanser. De som går på «jenteyrkesfag» synes å være relativt interessert i å etablere seg på hjemstedet, men det er også her vi finner den største andelen usikre.

En større andel av guttene enn av jentene på yrkesfaglig studieretning planlegger å avslutte utdanningen etter videregående. Det er også flere gutter enn jentene som velger yrkesfag framfor allmenne og økonomiske fag.

En grundigere analyse, se tabell 5.6, av sammenhengen mellom utdanningsplaner, linjevalg og kjønn viste at gutter på allmennfaglig/økonomisk studieretning som planlegger høyere utdanning er aller mest ut-orientert. Mens gutter som går på yrkesfaglig studieretning og som planlegger å avslutte studiene etter videregående var aller minst ut-orientert.

Tabell 5-6 Bosettingsplaner etter utdanningsplaner, linjevalg og kjønn. Prosent.

Bosette seg på hjemstedet?	Høyere utdannelsen						Slutte etter videregående					
	Allmenn		Jenteyrkesfag		Gutteyrkesfag		Allmenn		Jenteyrkesfag		Gutteyrkesfag	
	Gutt	Jente	Gutt	Jente	Gutt	Jente	Gutt	Jente	Gutt	Jente	Gutt	Jente
Ja, helt sikkert	3	1	0	28	14	50	0	0	0	33	56	0
Ja, dersom det faller slik	15	26	100	33	0	0	0	0	33	9	29	0
Usikker	42	38	0	28	29	0	0	0	67	48	17	0
Nei, et annet sted	39	35	0	8	57	50	0	0	0	10	0	100
Total	100	100	100	100	100	100	0	0	100	100	100	100
N	33	66	1	18	7	2	0	0	3	21	18	1

Flere av jentene (28 prosent) enn guttene (18 prosent) på allmenne/økonomiske fag med planer om å ta høyere utdanning, ønsker å etablere seg på hjemstedet. Mens en mye mindre andel blant jentene (41 prosent) enn blant guttene (85 prosent) på yrkesfaglige linjer, med planer om å slutte etter videregående, var positive til å etablere seg på hjemstedet. Blant de som planlegger å avslutte studiene etter videregående, er jentene altså mer utorientert enn guttene. Mens guttene er mer utorientert enn jentene blant de som planlegger å ta høyere utdanning. De kjønnsforskjellene vi så i tabell 5.1 skyldes altså i noen grad at jentene i større grad enn guttene oppgir at de planlegger høyere utdannelsen.

Valg av studieretning på videregående synes å legge en del premisser for ønsket om framtidig utdanningskarriere, framtidig jobb og framtidig bosted. Det ser ut til at flere gutter enn jenter velger å kvalifiserer seg for det lokale arbeidsmarkedet gjennom en kortvarig yrkesrettet utdanning. Trolig hadde dette fått et enda sterkere uttrykk hvis de klassene som ikke er med i utvalget på videregående hadde vært med i analysene.³¹ Mens det synes å være en tendens til at jentene oftere enn guttene velger linjer på videregående som, heller enn å gi direkte yrkeskompetanse, gir muligheter for å ta mer utdanning. Dette samsvarer også med andre undersøkelser (Orderud og Onsager 1998, Stefansen 1998, Orderud 1997).

5.3 Fritidsaktiviteter

Har det å være aktiv på lokale arenaer noen sammenheng med en positiv holdning til hjemstedet? Bidrar for eksempel det å være aktiv i organisasjoner til en sterkere lokal forankring som minsker utfartstrangen? Organisasjonsdeltakelse kan være ett mål på lokal involvering. Tabell 5.7 viser forholdet mellom organisasjonsmedlemskap og bostedspreferanser blant gutter og jenter fra Notodden.

---

³¹ Dette er fordi det er flest gutter som regnes til kategorien gutteyrkesfag, som *ikke* er med i undersøkelsen på grunn av frafall. Derfor er andelen gutter i de to kategoriene, allmenne/ økonomiske fag og jenteyrkesfag overrepresentert. Mens andelen i gutteyrkesfag er underrepresentert i undersøkelsen.

Tabell 5.7 Bostedspreferanser etter kjønn og organisasjonsmedlemskap. Prosent.

Ønsker du å bosette deg på hjemstedet ditt?	Ikke medlem		Medlem	
	Gutter	Jenter	Gutter	Jenter
Ja, svært gjerne	25	17	17	9
Ja, dersom det faller seg slik	23	21	27	20
Usikker	34	38	38	37
Nei, et annet sted	19	25	19	34
Totalt	100	100	100	100
N	97	151	245	206

Det er en sammenheng mellom bostedsorientering og organisasjonsmedlemskap, men det er ikke de som er organisert som er mest hjemstedsorientert. De som er mest aktive i lag og organisasjoner er sterkere orientert ut av oppvekstkommunen enn de som ikke er aktive. Aller minst positive er de organiserte jentene, mens de guttene som ikke er organisert er mest positive. Andre studier har gjort liknende funn (Heggen 1991, Stefansen 1998). Det å være godt integrert på hjemstedet er altså ikke i strid med et ønske om å etablere seg et annet sted. Fauske (1993) mener at dette kan ha sammenheng med at følelsen av å være hjemme er en ressurs som kan brukes mange andre steder. Han refererer til Baudelairs³² tanker om at mennesker i det moderne massesamfunnet opplever en glede ved å være hjemmefra og likevel kjenne seg hjemme overalt.

Vi kan ikke utfra datamaterialet i denne undersøkelsen si noe om ungdommens karakterer³³, men andre undersøkelser har vist at det er en sammenheng mellom skoleprestasjoner og deltakelse i organisasjonslivet. Det er de som er har best skoleprestasjoner som er mest aktiv i organisasjonene (Øia 1994, Jørgensen 1993, Grue 1991). Det er også de med de beste karakterene som rekrutteres til høyere utdanning. Hvis vi ser alt i sammenheng så er det trolig de som skårer høyt på organisasjonsaktivitet, skoleprestasjoner og som ønsker å ta høyere utdanning som er mest ut-orientert.

³² Baudelaire, Charles (1964). *The Painter of Modern Life*. I Mayne, J. (red) *The Painter of Modern Life and Other Essays*. London: Phaidon Press.

³³ Fordi bare 29 prosent (N=205) har besvart alle spørsmålene om karakterer (ungdommene fikk spørsmål om karakterer i fagene engelsk, matematikk og norsk) kan vi ikke si noe om skoleprestasjoner som er representativt for hele utvalget.

Organisasjonsdeltakelse er ett mål på sosial involvering og forankring. Dessverre kan ikke vårt materiale si noe om tilknytning på andre lokale arenaer virker i motsatt retning, men trolig er det slik. Andre undersøkelser har funnet slike tendenser (Stefansen 1998, Heggen 1991). Stefansens (1998) undersøkelse av ungdom i Målselv viste at for guttene var det en tydelig sammenheng mellom å være hjemstedsorientert og å være knyttet til lokal natur, fritidsaktiviteter og det lokale arbeidsmarked. For jentene var det de som tok aktiv del i det lokale kulturlivet som var aller mest hjemmstedsorienterte. Muligens gjelder det samme for ungdommen fra Notodden kommune at tilknytning på slike lokale arenaer øker hjemstedsorienteringen.

5.4 Utflytting og tilbakeflytting

Hvor godt fanger vi opp hvordan ungdommen faktisk kommer til å handle, når vi ser på deres planer og ønsker for framtida? Halvor Fauske skriver at det er lite sannsynlig at resultatet blir at man får vite hva ungdommen faktisk kommer til å gjøre. Noen planer lar seg ikke gjennomføre og noen endrer planene undervegs. Samtidig må ikke framtidsplanene bare sees som et uttrykk for hva de vil gjør for å forsørge seg, men også som et uttrykk for hvem de er eller vil være (Fauske 1993:102, 105).

Forskning på feltet kan likevel gi oss en pekepinn om samsvaret mellom oppgitte aspirasjoner og faktiske handlingsmønstre. Flyttestatistikken viser at kvinner generelt har en høyere mobilitet enn menn, og høy utdanning hører sammen med høy mobilitet. Orderud og Onsager skriver i sin kunnskapsoversikt følgende om flytteplaner og realisering:

Generelt flytter flere enn andelen unge som har flytteplaner, og flere havner i storbyregioner enn dem som i utgangspunktet vil det. Mange endrer etter hvert oppfatning, og valg på ett tidspunkt får konsekvenser for valgmulighetene på senere tidspunkter. (Orderud & Onsager 1998:50)

Det er imidlertid viktig å understreke at ungdom som flytter på grunn av utdanning ikke nødvendigvis har valgt bort etablering på hjemstedet. En del flytter tilbake til hjemstedet etter endt utdanning. Men utdanningslengden er av betydning for hvor etableringen finner sted. Det er de med lengst utdanning som har minst sannsynlighet for å flytte tilbake til hjemstedet. Et viktig moment her er at unge som flytter for å ta utdanning integreres i nye sosiale nettverk på lærestedet. Ofte er det to som skal ha jobb, fordi mange treffer en partner i løpet av studietida. For flyttingen til et mindre sted kan

dette bli en barriere, spesielt dersom begge har lang utdanning (op.cit:50). Hansen (1997) poengterer at mellommenneskelige relasjoner er en av de viktigste årsakene til at ungdom ikke flytter hjem etter avsluttet utdanning. Og jo lengre utdanningen varer, jo sterkere kommer mellommenneskelige forhold inn i valg av neste fase i livsløpet.

Orderud & Onsager deler (1998) tilbakeflyttere inn i to hovedkategorier.³⁴ Den første omfatter de som returnerer til hjemstedet på grunn av jobb, og som har ventet på et attraktivt arbeidstilbud og slår til når det dukker opp. Den andre gjelder de som flytter tilbake på grunn av nettverk, bo- og oppvekstmiljø. Denne kategorien tilbakeflyttere prioriterer ofte jobbstatus lavt for å få tilgang til det de oppfatter som et godt miljø. Slik flytting som gjerne er koblet til livsfaser med barn, er ofte motivert av nærhet til familie og vennenettverk (op.cit:51). I tråd med dette siste poengterer Myklebust (1997) at erkjennelsen av at *stedbundne ressursene* er viktig ikke kommer i ungdomsårene, men senere i livet når familieetablering står på dagsordenen. Da øker forståelsen av blant annet nærhet til familien, og til hjemstedet som et attraktivt oppvekstmiljø. Orderud & Onsager hevder at en del utflyttere har fordommer med hensyn til hvilke etableringsmuligheter de har på hjemstedet. Her understreker de betydningen av formidling og informasjon fra lokalsamfunnet for å trekke utflytterne tilbake til oppvekst kommunen. Fordi det ofte er diskrepans mellom utflytternes negative forståelse av mulighetene til å skaffe seg arbeid som samsvarer kompetanse og interessefelt, og de faktiske forhold.

Svar på spørsmål om ønsker og planer om framtida er ikke uttrykk for konkrete framtidige handlingsmønstre. Selv om vi ikke kan spå om framtida må vi, med støtte i foreliggende statistikk og forskning på området, kunne forvente at mange av ungdommenes bosettingsønskenene og utdanningsplaner vil bli satt ut i livet.

5.5 Oppsummering

- Jentene er mer ut-orienterte enn guttene når det gjelder hvor de ønsker å bosette seg. Mens 30 prosent av jentene ønsker å bosette seg et annet sted enn hjemstedet etter endt utdanning, gjelder dette 19 prosent av guttene.

---

³⁴ De nevner også en tredje kategori av tilbakeflyttere. De som flytter på grunn av havarerte jobb-, utdannings- eller familieprosjekter, denne kategorien flytter oftere ut igjen seinere.

- Det er en tydelig sammenheng mellom utdanningsplaner og bosettingspreferanser. 32 prosent av de som planlegger å ta utdanning på universitets- og høyskolenivå, ønsker å bosette seg et annet sted enn hjemstedet etter endt utdanning. Mot 16 prosent blant de som vil avslutte utdanningen etter videregående.
- Valg av studieretning på videregående legger premisser for ønske om framtidig utdanningskarriere, framtidig jobb og framtidig bosted. Flere gutter enn jenter ser ut til å kvalifiserer seg for det lokale arbeidsmarkedet gjennom en kortvarig yrkesrettet utdanning. Mens jentene oftere enn guttene velger linjer på videregående som gir muligheter for å ta høyere utdanning.
- Flere jenter enn gutter ønsker å ta høyere utdanning. Flere gutter er orientert bort fra hjemstedet enn jenter blant de på allmenn/økonomiske linjer med planer om å ta høyere utdanning. Jentene er mer ut-orientert enn guttene blant de på yrkesfaglig studieretning som planlegger å avslutte studiene etter videregående.
- Det er en sammenheng mellom bostedspreferanser og organisasjonsmedlemskap. Det er jenter og gutter som er medlem av organisasjoner som er minst positive til etablering på hjemstedet. Aller minst positive er organiserte jenter, mens gutter som ikke er organisert er mest positive.

Summary

The purpose of this report is to draw a picture of different aspects of daily life for youths at Notodden (municipality in the southern part of Norway). Use of leisure-time, substance abuse, criminal behaviour, and plans for settling down in the local community, are the main themes that will be discussed. The report is based on data from a questionnaire carried out in the fall of 1999, among pupils attending secondary and upper secondary school in the municipality. 82 percent of the pupils participated in the survey.

A significant part of the youths leisure-time is used for social interaction with peers, in progressively larger distance from home and neighbourhood. Participation in social life increases with age. But there are also many youths who still spend most of their evenings at home, alone or with the family. 64 percent of the pupils take part in some form of organised activity. The level of participation is lower among the girls at Notodden than among girls in other municipalities.

80 percent of the pupils have tasted alcohol. 44 percent have tasted, but rarely drinks, while 31 percent drinks every month and 5 percent every week. This is a relatively low level of alcohol-consumption compared to other municipalities. The use of marijuana is more widespread, with 9 percent of the youths having tried hashish in the last year. Other drugs have a limited spread, the percentage who tried ecstasy or amphetamine during the last year is only 2.3 percent. A high consumption of legal drugs increases the likelihood of having experimented with illegal drugs.

Almost all the pupils in the survey are guilty of minor forms of problem behaviour, some are more experienced than others. A small group of youths are responsible for the bulk of the most serious offences, where this is part of an extensive antisocial lifestyle. The youths of Notodden do not differ from their age group in Oslo, Skien or Randaberg when it comes to most forms of deviant behaviour.

A higher percentage of the boys than the girls wishes to settle in the local community after finishing their education. There is a clear connection between plans for education and preferences for settling. Choice of courses in upper secondary school provides terms for future education, future work and future place of residence. It seems to be more common for the boys to qualify for the local labour market through a short vocational education, while the girls choose courses which gives opportunity for higher education.

Litteratur

Bakken, Anders (1998). *Ungdomstid i storbyen*. NOVA-rapport 7/98. Oslo: Norsk institutt for forskning om oppvekst, velferd og aldring

Baudelaire, Charles (1964). *The Painter of Modern Life*. I Mayne, J. (red) *The Painter of Modern Life and Other Essays*. London: Phaidon Press

Benum, Edgeir (1994). *Byråkratienes by. Fra 1948 til våre dager. Oslo bys historie. Bind 5*. Oslo: Cappelen

Fauske, Halvor (1993). *Lokal forankring og global orientering? Holdninger til heimstaden blant unge i Oppland*. I Heggen, K.; Myklebust, J.O. & Øia, T. (red) *Ungdom i lokalmiljø. Perspektiv frå pedagogikk, sosiologi, antropologi og demografi*. Oslo: Samlaget

Fossøy, Anders (1999). *Bykart Notodden – Gater, adresser, bygninger, idrett, friluftsliv*. Utgiver: Kartfirma Anders Fossøy. Trykk: Statens Kartverk. 05.99.

Frønes, Ivar (1998). *De likeverdige. Om sosialisering og de jevnaldrendes betydning*.

(2. utg.) Oslo: Universitetsforlaget

Grue, Lars (1995). *Bedre enn sitt rykte. En undersøkelse av ungdoms fritidsbruk*. Oslo: Kultur- og vitenskapsdepartementet/Ungdoms- og idrettsavdelingen (STUI)

Gullestad, Marianne (1984). *Kitchen Table Society*. Oslo: Universitetsforlaget

Gullestad, Marianne (1989). *Kultur og hverdagsliv*. Oslo: Universitetsforlaget

Hansen, Jens Chr. (1997). *Livsløp i tid og rom*. I Frønes, I.; Heggen, K. & Myklebust, J.O. (red) *Livsløp. Oppvekst, generasjon og sosial endring*. Oslo: Universitetsforlaget

Heggen, Kåre (1991). *Ungdom og moderne lokalsamfunn. Frå ungdomsprosjektet i Møre og Romsdal*. Rapport 91/1. Volda: Høgskolen i Volda/Møreforskning

Hegna, Kristinn & Helland, Håvard (1998). *Ung i Bergen. Om skoletilpasning og problematferd i videregående skole*. NOVA-rapport 11/98

Hegna, Kristinn (1996). *Koss har me det? Ungdomsundersøkelsen i Stavanger 1995*. UNGforsk-rapport 1/96. Oslo: Norges forskningsråds program for ungdomsforskning

Helland, Håvard (1997). *Ungdomsskoleelever i Randaberg kommune*. NOVA-Rapport 16/97. Oslo: Norsk institutt for forskning om oppvekst, velferd og aldring

Helland, Håvard & Tormod Øia (2000). *Forebyggende ungdomsarbeid*. Bergen: Fagbokforlaget

- Jørgensen, Gunnar (1993) 'Slaur' og 'geni' – om vedlikehold av sosiale og kulturelle skillelinjer i Bygdeby. I Heggen, K.; Myklebust, J.O. & Øia, T. (red) *Ungdom i lokalmiljø. Perspektiv frå pedagogikk, sosiologi, antropologi og demografi*. Oslo: Samlaget
- Kaufmann, Astrid (1992). *Kriminalitetsutvikling hos barn og unge: en sammenfatning av risikofaktorer knyttet til individet og psykososialt miljø*. Oslo: Det kriminalitetsforebyggende råd
- Kaufmann, Astrid (1988). *Antisosial atferd hos barn. En studie av psykologiske determinanter*. Bergen: Stigma forlag
- Kyvsgaard, Britta (1992). *Ny ungdom? Om familie, skole, fritid, lovlydighet og kriminalitet*. København: Jurist- og økonomforbundets forlag
- Løkaas, Per Arne; Øyvind Bergestig & Kåre Vassbotten (1985). Årsakene til opptøyene i Notodden sentrum: Ungdommene vil ha igjen storgata. *Telen* 16.09.85
- Myklebust, Jon Olav (1997) Livsløp og lokalsamfunn. I Frønes, I.; Heggen, K. & Myklebust, J.O. (red) *Livsløp. Oppvekst, generasjon og sosial endring*. Oslo: Universitetsforlaget
- Nygaard, Ole (1999). Notodden blues – Industriens vekst og fall. *Aftenposten* 21.12.99
- Olaussen, L.P (1995). Beruselse, utelivsdeltakelse og utsatthet for vold. Oslo: Politihøgskolen
- Orderud, Geir Inge & Knut Onsager (1998). *Flytting – mønstre og årsaker. En kunnskapsoversikt*. Prosjektrapport 6/98. Oslo: Norsk institutt for by- og regionforskning
- Onsager, Knut (1997). Youth in the Periphery: Education, Jobs and a Place to Live. I Bolland R.D. & Byrden, J.M. (red) *Rural Employment. An International Perspective*. New York: CAB International
- Pape, Hilde (1995). *Karakteristika ved ungdomskriminalitet og unge lovovertredere*. PHS forskning 95/1. Oslo: Politihøgskolen
- Pape, Hilde (1996a). Tenåringsdriking i et utviklingspsykologisk perspektiv. *Norsk epidemiologi*, 6(1):85–90
- Pape, Hilde (1996b). *Avholdsungdommens ulike ansikter*. Rusmiddeldirektoratet 1/96. Oslo: Rusmiddeldirektoratet
- Pape, Hilde (1996c). Alkoholens gleder og farer i ungdomstiden. I Pedersen, W. & Waal, H. (red) *Rusmidler og veivalg*. Oslo: Cappelen Akademisk Forlag
- Pedersen, Willy (1999). Blind vold?. *Tidsskrift for samfunnsforskning*, 40(3):368–399
- Pedersen, Willy (1998). *Bittersøtt*. Oslo: Universitetsforlaget
- Pedersen, Willy (1996). Marginalitetens reproduksjon. *Tidsskrift for samfunnsforskning*, 37(1):3–27

- Pedersen, Willy & Henrik Aas (1995). Full for første gang. En longitudinell studie. *Nordisk alkohol tidsskrift* (12):121–132
- Pedersen, Willy (1993). Forebyggende foreningsliv?. *Tidsskrift for samfunnsforskning* (34):199–218
- Pedersen, Willy (1991). *Drug Use in Adolescent. A Longitudinal Study of Adolescents drug use socialization*. Thesis for the dr. philos degree. Oslo: University of Oslo/Norwegian Youth Research Center
- Pedersen, Willy & Lars Wichstrøm (1995). Patterns of Delinquency in Norwegian Adolescents. *British Journal of Criminology* (35):543–562
- Sandvin, Johans Tveit & Jan-Inge Hanssen (1993). Ungdom, alkohol og samhandlingsformer. I Hanssen, J.-I. (red) *Temaer om ungdom og levekår*. NF-rapport 7/93. Bodø: Nordlandsforskning
- Simmel, Georg (1949). The Sociology of Sociability. *American Journal of Sociology*, (55):254–261
- Skretting, Astrid (1996): *Ungdom og rusmidler*. (Data fra de årlige spørreskjemaundersøkelsene til Statens institutt for alkohol- og narkotikaforskning.) Oslo: Rusmiddeldirektoratet/SIFA
- SIFA (1999). *Rusmidler i Norge*. Statistikk'99. Oslo: Rusmiddeldirektoratet/SIFA
- Spray (2000). *Wunderbaum på nettet*. URL: <http://www.spray.no/bil/index.jsp?aId=6761>. Sist besøkt 20/4-00
- Stefansen, Kari (1998). *Ung i Måselv. Fritidsmønstre, rusmiddelbruk og framtidsplaner*. NOVA-rapport 25/98. Oslo: Norsk institutt for forskning om oppvekst, velferd og aldring
- Stefansen, Kari (1997). *Ungdomsundersøkelsen i Strand - om rusmiddelbruk, fritidsmønstre og skoletilpasning*. NOVA-rapport 25/97. Oslo: Norsk institutt for forskning om oppvekst, velferd og aldring
- Strandbu, Åse (1997). *Gutter og jenter i Asker og Bærum. Ungdomsundersøkelsen 1996*. NOVA-rapport 5/97. Oslo: Norsk institutt for forskning om oppvekst, velferd og aldring
- Vestel, Viggo; Anders Bakken; Geir H. Moshus & Tormod Øia (1997). *Ungdomskultur og narkotikabruk*. NOVA-tema 1/97. Oslo: Norsk institutt for forskning om oppvekst, velferd og aldring
- Vestel, Viggo & Geir Moshus (1997). *Ung på Nesodden*. NOVA-rapport 3/97. Oslo: Norsk institutt for forskning om oppvekst, velferd og aldring
- Øia, Tormod (1999). *Generasjonskløften som ble borte. Ungdom, innvanderer og kultur*. Oslo: Cappelen akademiske forlag
- Øia, Tormod (1998). *Oppvekst i Skien. Et forebyggende perspektiv*. NOVA-rapport 13/98. Oslo: Norsk institutt for forskning om oppvekst, velferd og aldring
- Øia, Tormod (1994). *Norske ungdomskulturer*. Vallset: Oplandske bokforlag

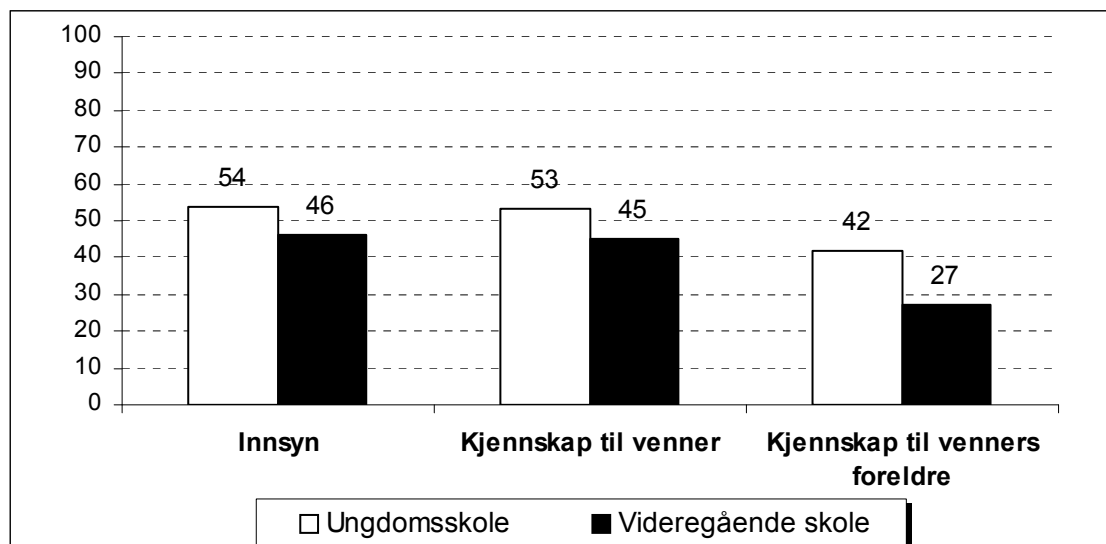

Vedlegg I – Tabeller

Tabell I-1 Følelse av ensomhet/lav grad av integrasjon etter forventet sykebesøk. Prosent.

Hvordan føler du deg?	Tror ikke jeg får besøk på sykehuset	Tror jeg får besøke på sykehuset	N
Negative utsagn			
Jeg har ofte følelsen av at ingen kjenner meg særlig godt	6	16	689
Jeg føler meg ofte ensom	5	14	684
Jeg synes ofte at folk er rundt meg, men ikke sammen med meg	6	14	678
Når jeg er sammen med andre ungdommer, tenker jeg ofte at jeg ikke hører riktig til	7	14	684
Positive utsagn			
Jeg kan ofte finne noen å være sammen med hvis jeg ønsker det	72	63	674
Jeg føler ofte meg på bølgelengde med folk rundt meg	56	38	671

Figur I-1 Foreldres ønske om innsyn i hvor barna er og hvem de er sammen med, foreldres kjennskap til barnas venner og venners foreldre, etter skoletype. Prosent.

Figur I-1 viser fordelingen av de som svarte **stemmer helt** på følgende spørsmålene: Innsyn: «Det er viktig for foreldrene mine å vite hvor jeg er og hva jeg gjør i fritida» (N=695), Kjennskap til venner: «Foreldrene mine kjenner de fleste av vennene mine» (N=694), Kjennskap til venners foreldre: «Mine foreldre kjenner foreldrene til de fleste av vennene mine» (N=694).

Tabell I-2 Idrettsaktivitet etter kjønn. Prosent.

Idrett	Gutter	Jenter	Alle	N
Fotball	53	20	37	172
Håndball	3	25	14	65
Dans/ballett	0	13	7	32
Ridning	0	13	7	31
Svømming	5	5	5	24
Sykling	6	3	4	20
Basketball	4	3	3	16
Trial	4	1	2	11
Kampsport/selvforvar	4	0	2	11
Jogging/løping	1	3	2	10
Styrketrening/treningsstudio	2	2	2	10
Aerobic	0	3	2	8
Skyting	3	0	2	8
Tennis	2	1	2	7
Snowboard	3	0	2	7
Orientering	0	2	1	6
Friidrett	2	0	1	5
Skating	2	0	1	5
Annet*	4	5	5	20

Kategorien «Annet» omfatter enkeltidretter der mindre enn 1,0 prosent av utvalget er aktive. Dette er: Volleyball, innebandy/landhockey, turn, ski, drill, bryting, skiskyting, bordtennis, skihopping, bowling, skøyter, boksing, bueskyting.

Tabell I-3 Hender det at du får alkohol av foreldrene dine? Prosent.

Hender det at du får alkohol av foreldrene dine?	Ofte	Av og til	Aldri	N
Ved spesielle anledninger	4	28	69	592
Til søndagsmiddagen	-	5	94	573
Til å drikke hjemme uten at det er noen spesiell anledning	1	10	90	578
Til å ha med på fest	1	9	90	577

Tabell I-4 Faktorløsninger for problematferd (varimax rotasjon).

Type regelbrudd	Faktor 1	Faktor 2
Gjort hærverk eller skade for mer enn 1000 kroner	0,795	
Stjålet noe til en verdi av mer enn 1000 kroner	0,765	
Brutt deg inn for å stjele noe	0,760	
Truet til deg penger eller ting	0,701	
Bevisst satt fyr på andres ting	0,663	
Stjålet bil eller motorsykkel	0,644	
Vært i slåsskamp hvor du har brukt våpen (f. eks. kniv)	0,609	
Med vilje ødelagt eller knust vindusruter, busseter, telefonkiosker, postkasser eller liknende	0,604	
Pint/plaget dyr	0,488	
Tatt saker til en verdi av mellom 100 og 500 kroner fra butikk eller kiosk uten å betale	0,471	
Vært i slåsskamp (uten våpen)	0,400	
Sprayet på vegger, busser o.l.	0,392	
Bannet til en lærer		0,729
Skulket skolen		0,695
Løyet for å få noe du ønsker deg eller for å unngå straff		0,653
Hatt en voldsom krangel med en lærer		0,652
Blitt sendt ut av klasserommet		0,638
Lurt deg fra å betale på kino, buss, tog el.		0,606
Blitt innkalt til rektor for noe galt du har gjort		0,557
Vært borte en hel natt uten at foreldrene dine visste hvor du var		0,543
Kjørt bil eller motorsykkel uten førerkort (ikke øvelseskjøring)		0,479
Stjålet penger eller ting fra noen i familien din		0,528

Vedlegg II

Grenseverdier for handlingene som inn går problematferdskategoriseringen

50 ganger eller mer

Lurt deg fra å betale på buss, tog eller liknende
Skulket skolen

10 ganger eller mer

Vært i slåsskamp uten våpen
Hatt en voldsom krangel med en lærer
Med vilje ødelagt eller knust vindusruter, busseter, telefonkiosker, postkasser eller liknende
Blitt innkalt til rektor for noe galt du har gjort
Sprayet på vegger og busser
Vært borte en hel natt uten at foreldrene dine visste hvor du var

6 ganger eller mer

Stjålet penger eller ting fra noen i familien din

2 ganger eller mer

Vært i slåsskamp med våpen
Truet til deg penger eller ting
Stjålet bil eller motorsykkel
Stjålet noe til en verdi av mer enn tusen kroner
Brutt deg inn for å stjele noe

Vedlegg III – Spørreskjema

Modul 1

Grunnmodul

N O V A
ungdata

Er du gutt eller jente?

- Gutt
 Jente

Hvor gammel er du?

Svar: (alder)

Hvilket klassetrinn går du i?

8. klasse
 9. klasse
 10. klasse
 Grunnkurs
 VK I
 VK II
 Går ikke på skole
 Annet

Er du født i Norge?

- Ja
 Nei

Er du adoptert fra et annet land?

- Ja
 Nei

Er faren din født i Norge?

(Dersom du er adoptert,
svar i forhold til din biologiske far)

- Ja
 Nei, i Norden
 Nei, i Europa/USA
 Nei, i Afrika
 Nei, i Asia
 Nei, i Latin-Amerika
 Nei, annet

Er moren din født i Norge?

(Dersom du er adoptert,
svar i forhold til din biologiske mor)

- Ja
 Nei, i Norden
 Nei, i Europa/USA
 Nei, i Afrika
 Nei, i Asia
 Nei, i Latin-Amerika
 Nei, annet

Hva er navnet på din hjemstedskommune?

Svar: .....

Hvor i kommunen bor du?

(NB! Her må du først se på kartet som
er lagt ved og velge områdenavn).

Svar (områdenavn): .....

Hvilken studieretning i videregående skole ønsker du helst å gå på?
(NB! Dersom du går på videregående skole, kryss av på den retningen du har valgt)

- Allmenne og økonomisk/administrative fag
- Musikk, dans og drama
- Idrettsfag
- Helse- og sosialfag
- Naturbruk
- Formgivingsfag
- Hotell- og næringsmiddelfag
- Byggfag
- Tekniske byggfag
- Elektrofag
- Mekaniske fag
- Kjemi- og prosessfag
- Trearbeidsfag
- Annet

Hvem bor du sammen med nå?
Sett kun ett kryss

- Mor og far
- En av foreldrene med ny samboer eller ektefelle
- Mor
- Far
- Skifter mellom å bo hos far eller mor
- Fosterforeldre
- På hybel, internat eller lignende
- Annet

Hvilket yrke har dine foreldre? Skriv tittelen på yrket, og kort hva de gjør på jobben.

Yrket til far: ..... Yrket til mor: .....

Skriv kort hva han gjør på jobben: ..... Skriv kort hva hun gjør på jobben: .....

Er far i arbeid nå?

- Ja, heltid
- Ja, deltid
- Arbeidsledig
- Trygdet
- Hjemmeværende
- Går på skole, kurs e.l.
- Død

Er mor i arbeid nå?

- Ja, heltid
- Ja, deltid
- Arbeidsledig
- Trygdet
- Hjemmeværende
- Går på skole, kurs e.l.
- Død

På hvilket trinn har du planlagt å avslutte utdanningen din?
(Sett kun ett kryss)

- Universitet, eller høyskoleutdanning av **høyere grad** (f.eks. lektor, advokat, sivilingeniør, tannlege, lege, psykolog, økonom)
- Universitet eller høyskoleutdanning på **mellomnivå** (f.eks. cand.mag., lærer, sosionom, sykepleier, politi, ingeniør)
- Videregående skole allmenne og økonomisk/administrative fag
- Yrkesfaglig utdanning på videregående skole (byggfag, elektrofag, helse- og sosialfag o.l.)
- Vil slutte etter grunnkurset
- Nårlig grunnskole
- Har ikke bestemt meg
- Annet

Ønsker du å bosette deg på hjemstedet ditt når du er ferdig med utdanningen din?

- Ja, svært gjerne
- Ja, dersom det faller seg slik
- Usikker
- Nei, jeg ønsker å bosette meg et annet sted

Hvis du tror du kommer til å flytte etter at du er ferdig med utdanningen din, hvor vil du helst bo? (Sett ett kryss for det som passer best)

- Tror ikke jeg kommer til å flytte
- I eller like utenfor større by (Oslo, Bergen, Trondheim, Stavanger)
- I eller utenfor mellomstor eller liten by
- Større tettsted (ikke by)
- Lite tettsted/bygdesentrum
- Spredtbygd strøk
- Annet land
- Usikker på hvor jeg vil flytte

Sist du fikk karakterer i karakterboka, hvilke karakterer fikk du? (Dersom du ennå ikke har hatt karakteroppgjør, kan du hoppe over dette spørsmålet)

	0	1	2	3	4	5	6
Norsk hovedmål	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Matematikk	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Engelsk	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐

Hvor mange bøker tror du det er hjemme hos dere?

NB!
En meter bokhylle
tilsvare omtrent 50 bøker

- Ingen
- Mindre enn 20
- 20-100
- 100-500
- 500-1000
- Mer enn 1000

Når du er sammen med venner, vil du da si at du vanligvis er sammen med (Sett bare ett kryss)

- En eller to faste
- En eller to faste som ofte er med i en gjeng/gruppe av ungdommer
- En gjeng/gruppe av ungdommer som holder sammen
- Nokså tilfeldig hvem jeg treffer på
- Er ikke så ofte sammen med jevnaldrende
- Annet, skriv her: .....

Tenk deg at du ble lagt inn på sykehuset i en lengre periode. Ville dine beste venner besøke deg jevntlig?

- Ja, helt sikkert
- Ja, det tror jeg
- Det tror jeg ikke
- Har ingen jeg ville kalle venner nå for tiden

Eier eller disponerer du mobiltelefon stort sett alene?

Ja   Nei

Har du regelmessig adgang til mobiltelefon?

Har du adgang til mobiltelefon av og til?

Har du tilgang til Internett hjemme?

Her er nevnt en del ting som du kan bruke fritiden din til. Tenk tilbake på **siste uke, siste 7 dager**.

<i>Hvor mange dager har du:</i>	0 dager	1 dag	2 dager	3-4 dager	5-7 dager
Besøkt nabo	☐	☐	☐	☐	☐
Besøkt familie	☐	☐	☐	☐	☐
Gått på kafé eller snackbar	☐	☐	☐	☐	☐
Vært helt alene hjemme mesteparten av kvelden	☐	☐	☐	☐	☐
Brukt størstedelen av kvelden ute sammen med venner	☐	☐	☐	☐	☐
Vært sammen med venner hjemme hos deg selv eller hos dem	☐	☐	☐	☐	☐
Gjort noe sammen med mor og far (hobby, trening e.l.)	☐	☐	☐	☐	☐
Trimmet på egen hånd (løpt en tur, gått i svømmehall etc.)	☐	☐	☐	☐	☐
Drevet med trening i et idrettslag	☐	☐	☐	☐	☐
Vært på møte i et lag eller forening	☐	☐	☐	☐	☐
Vært på øving eller spilt instrument sammen med andre	☐	☐	☐	☐	☐
Vært på kampsport- eller selvforsvarstrening (boksing, karate, kick-boksing e.l.)	☐	☐	☐	☐	☐
Vært på treningsstudio/helsestudio	☐	☐	☐	☐	☐
Drevet med dans, jazzballett, aerobic, folkedans e.l.	☐	☐	☐	☐	☐
Vært i fritidsklubb	☐	☐	☐	☐	☐
Vært hjemme alene, eller sammen med far og mor, eller søsken hele kvelden	☐	☐	☐	☐	☐
Passet søsken	☐	☐	☐	☐	☐
Kjørt eller sittet på med bil, motorsykkel eller moped for moro skyld (kjørt for å kjøre en tur)	☐	☐	☐	☐	☐
Hatt jobb etter skolen	☐	☐	☐	☐	☐
Hørt på musikk	☐	☐	☐	☐	☐
Sett på video	☐	☐	☐	☐	☐
Vært på Internett	☐	☐	☐	☐	☐
Drevet med hester, riding	☐	☐	☐	☐	☐
Skrudd på bil, moped eller motorsykkel	☐	☐	☐	☐	☐
Gjort lekser	☐	☐	☐	☐	☐
Sett på TV	☐	☐	☐	☐	☐
Dratt til nærmeste by eller inn til sentrum	☐	☐	☐	☐	☐
Spilt dataspill	☐	☐	☐	☐	☐
Brukt datamaskin til annet enn spill	☐	☐	☐	☐	☐
Hjulpet til hjemme (vasket, ryddet osv.)	☐	☐	☐	☐	☐
Spilt rollespill	☐	☐	☐	☐	☐
Spilt andre spill (kortspill, spørrespill etc.)	☐	☐	☐	☐	☐
Tegnet, malt eller skrevet dikt hjemme på egen hånd	☐	☐	☐	☐	☐
Stått og hengt på et gatehjørne, utenfor en kiosk, på bensinstasjon e.l.	☐	☐	☐	☐	☐

Hvor ofte har du gjort følgende ting i løpet av den **siste måneden**—**de siste 30 dager**?

	0 ganger	1 gang	2 ganger	3-4 ganger	5 eller flere
Gått på bibliotek (ikke skolebiblioteket)	☐	☐	☐	☐	☐
Vært på kino	☐	☐	☐	☐	☐
Lest en bok (ikke skolebok)	☐	☐	☐	☐	☐
Vært tilskuer på et idrettsarrangement	☐	☐	☐	☐	☐
Vært på diskotek	☐	☐	☐	☐	☐
Vært på tur i skog og mark	☐	☐	☐	☐	☐
Spilt teater	☐	☐	☐	☐	☐

Hvor ofte har du gjort følgende ting i løpet av det **siste året**—**de siste 12 månedene**?

	0 ganger	1 gang	2 ganger	3-4 ganger	5 eller flere
Sett på teaterforestilling	☐	☐	☐	☐	☐
Vært på revy, musikkspill etc.	☐	☐	☐	☐	☐
Gått på museum	☐	☐	☐	☐	☐
Gått på kunstutstilling	☐	☐	☐	☐	☐
Gått på rock- eller popkonsert	☐	☐	☐	☐	☐
Gått på klassisk konsert	☐	☐	☐	☐	☐
Gått på gospel- eller kirkekonsert	☐	☐	☐	☐	☐
Vært på houseparty	☐	☐	☐	☐	☐

Nedenfor er det en del påstander om hvordan det er å gå på skolen.
(Kryss av i den ruten som passer best for deg)

	Helt enig	Litt enig	Litt uenig	Helt uenig
Å få gode karakterer er viktig	☐	☐	☐	☐
Jeg trives på skolen	☐	☐	☐	☐
Skolen kommer godt med uansett hva jeg skal drive med senere	☐	☐	☐	☐
Vi lærer mye interessant på skolen	☐	☐	☐	☐
Lærerne våre er flinke til å lære bort	☐	☐	☐	☐
Skoletida er den beste tida i et menneskes liv	☐	☐	☐	☐
Elevene har ingen innflytelse på viktige avgjørelser i skolen	☐	☐	☐	☐

I hvilken idrett er du mest aktiv? Er mest aktiv i .....
 Er ikke idrettsaktiv

Deltar du i idrettskonkurranser? Ja
 Nei, men jeg deltok før
 Nei

På hvilket nivå deltar/deltok du? (Angi høyeste nivå)

Deltar/deltok ikke
 Lokalt (klubbmesterskap etc.)
 Krets nivå
 Nasjonalt nivå (landsstevne, NM)
 Internasjonalt nivå

Er du, eller har du vært med i noen av følgende foreninger, klubber eller lag?

Du skal sette **ett kryss for hver av de organisasjonene** du er med i eller har vært med i tidligere. Dersom du aldri har vært med i noen organisasjon, så gå videre til neste spørsmål.

	Er med i	Har vært med i
Motorklubb	☐	☐
Avholdsforening/forening mot rusgift	☐	☐
Fritidsklubb	☐	☐
Idrettslag	☐	☐
Politisk organisasjon	☐	☐
Kristen forening	☐	☐
4H / ungdomslag	☐	☐
Røde Kors, Norsk Folkehjelp o.l.	☐	☐
Musikkorps, kor, orkester	☐	☐
Rockeklubb/bandøvelser	☐	☐
Speidøren	☐	☐
Innvandrerorganisasjon	☐	☐
Miljø- og naturvernorganisasjon	☐	☐
Forening for dyrehold (hunder, kaniner, akvarier, ridning o.l.)	☐	☐
Hobbyklubb (frimerker, modellfly, syforening o.l.)	☐	☐
Jakt- og fiskeforening	☐	☐
Rollespill-klubb	☐	☐
Norsk supporterklubb	☐	☐
Turistforening	☐	☐
Annen organisasjon, skriv hvilken	☐	☐

Har du noen gang drukket øl, vin eller brennevin?	~	Jeg har aldri smakt øl, vin eller brennevin
Kryss av for det svaret som passer best til ditt forbruk	~	Jeg har så vidt smakt alkohol, men drikker aldri, eller nesten aldri
	☐	Drikker ca. 1 gang pr. måned
	☐	Drikker 2-3 ganger pr. måned
	☐	Drikker ca. 1 gang pr. uke
	☐	Drikker mer enn en gang pr. uke

Hvis du ønsket å få tak i marijuana eller hasj, tror du at du ville klare å skaffe deg stoffet i løpet av to til tre dager?	☐	Ja
	☐	Nei
	☐	Vet ikke

Hender det at du er med på plaging, erting eller utfrysing av andre elever på skoleveien eller i friminuttene?	☐	Ja, nesten hver dag
	☐	Ja, et par ganger i uka
	☐	Ja, ca. en gang i uka
	☐	Ja, ca. hver 14. dag
	☐	Nei, aldri, eller nesten aldri

Blir du selv noen ganger plaget, ertet eller frosset ut av andre elever på skoleveien eller i friminuttene?	☐	Nesten hver dag
	☐	Et par ganger i uka
	☐	Ca. en gang i uka
	☐	Ca. hver 14. dag
	☐	Aldri, eller nesten aldri

Her er beskrevet en del handlinger som er ulovlige eller på grensen til det ulovlige, men som mange likevel gjør.

Har du vært med på / gjort noe av dette det siste året—**de siste 12 månedene?**

(Sett ett kryss på hver linje)	0 ganger	1 gang	2-5 ganger	6-10 ganger	10-50 ganger	Mer enn 50 ganger
Vært i slåsskamp hvor du har brukt våpen (f.eks. kniv)	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Vært i slåsskamp (uten våpen)	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Gjort hærverk eller skade for mer enn 1000 kroner	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Truet til deg penger eller ting	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Brutt deg inn for å stjele noe	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Brukt hasj eller marihuana	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Brukt amfetamin	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Brukt ecstasy	☐	☐	☐	☐	☐	☐

Har du opplevd eller vært vitne til at andre har blitt utsatt for voldelige handlinger?

Ja, flere ganger
 Ja, en gang
 Nei, aldri

Har du i løpet av **de siste 12 månedene** blitt offer for noen av de handlingene eller truslene som er nevnt nedenfor?
 (Sett ett kryss på hver linje)

	Aldri	1 gang	2-5 ganger	Mer enn 5 ganger
Jeg har blitt utsatt for trusler om vold	☐	☐	☐	☐
Jeg har blitt slått eller dasket uten å få synlige merker	☐	☐	☐	☐
Jeg har fått sår eller kvestelse uten at jeg trengte legebehandling	☐	☐	☐	☐
Jeg har blitt skadet så sterkt at det krevde legebehandling	☐	☐	☐	☐

Nedenfor er det noen utsagn om hvordan du synes du selv er.

Kryss av for det som passer deg best.	Stemmer svært godt	Stemmer ganske godt	Stemmer ganske dårlig	Stemmer svært dårlig
Jeg er ofte skuffet over meg selv	☐	☐	☐	☐
Jeg liker ikke den måten jeg lever livet mitt på	☐	☐	☐	☐
Jeg er stort sett fornøyd med meg selv	☐	☐	☐	☐
Jeg liker meg selv slik jeg er	☐	☐	☐	☐
Jeg er svært fornøyd med hvordan jeg er	☐	☐	☐	☐

Nå kommer det noen spørsmål om hvordan ungdom tenker om sine foreldre. Hvis foreldrene dine er veldig forskjellige, tenk på den du tilbringer mest tid sammen med.

Kryss av for det som stemmer best for deg	Stemmer helt	Stemmer omtrent	Stemmer ganske dårlig	Stemmer ikke i det hele tatt
Foreldrene mine kjenner de fleste av de vennene jeg er sammen med i fritida	☐	☐	☐	☐
Det er viktig for foreldrene mine å vite hvor jeg er og hva jeg gjør i fritiden	☐	☐	☐	☐
Mine foreldre kjenner foreldrene til de fleste av vennene mine	☐	☐	☐	☐
Mine foreldre snakker ofte om hvor flink jeg er	☐	☐	☐	☐
Mine foreldre er skuffet over meg	☐	☐	☐	☐

Tenk deg at du er politiker og sitter i kommunestyret. Du skal bevilge penger til ungdomstiltak. Hva ville du satse på, legge vekt på, dersom du måtte velge mellom ulike tiltak?

Kryss av for hvor viktig du synes hvert enkelt tiltak er	Svært viktig	Ganske viktig	Litt viktig	Ikke viktig
Økt støtte til frivillige lag og foreninger	☐	☐	☐	☐
Flere idrettsanlegg, idrettshaller	☐	☐	☐	☐
Fritidsklubber	☐	☐	☐	☐
Ungdomshus	☐	☐	☐	☐
Steder unge kan drive setv	☐	☐	☐	☐
Tiltak for å få mindre arbeidsledighet blant ungdom?	☐	☐	☐	☐
Penger til ungdom som på egen hånd ønsker å drive med musikk, teater eller lignende aktiviteter	☐	☐	☐	☐
Idrettstilbud, haller og andre anlegg som kan brukes av mosjonister	☐	☐	☐	☐
Bedre muligheter til å drive konkurranseidrett	☐	☐	☐	☐
Senter for friluftsliv, med hester, kanoer og annet utstyr, med mulighet for opplæring/veiledning	☐	☐	☐	☐
Motesteder der voksne og unge kan treffes	☐	☐	☐	☐
Økt innsats mot hasj, narkotika og annen rusmiddelbruk	☐	☐	☐	☐
Økt innsats for flere og bedre utdanningstilbud i kommunen	☐	☐	☐	☐
Økt innsats mot kriminalitet og vold	☐	☐	☐	☐
Økt innsats for likestilling mellom gutter og jenter	☐	☐	☐	☐
Økt innsats mot rasisme	☐	☐	☐	☐
Helsestasjon for ungdom	☐	☐	☐	☐
En pott med penger som ungdom selv kan disponere	☐	☐	☐	☐

Modul 5

Rus og kriminalitet

N O V A
u n g d a t a

I fortsettelsen kommer det noen spørsmål om alkohol, stoff og kriminalitet. Det kan være at noen av spørsmålene er slik at du ikke har lyst til å svare. Vi minner om at du kan hoppe over spørsmål, likevel håper vi at du vil svare på alle spørsmålene.

Har du noen gang drukket så mye alkohol at du har følt deg beruset?

Nei

I tilfelle ja, hvor gammel var du første gangen?

Ja, jeg var _____ år gammel den første gangen

Hvor mange ganger har du i løpet av **de fire siste uker** drukket mer enn et par slurker alkohol?

Ingen ganger

_____ (antall ganger)

Sist gang du drakk alkohol, hvor mange "drinker" drakk du da?

Jeg har aldri drukket alkohol

Som en drink regnes en ½ flaske pils, 1 stort glass svakvin, 1 glass sterkvin eller 1 drink brennevin (ca. 4 cl).

Jeg drakk ca. _____ drinker

Drikker faren din alkohol?

Nei

En sjelden gang

Vanligvis omtrent en gang i uka

Vanligvis flere ganger i uka

Daglig

Drikker moren din alkohol?

Nei

En sjelden gang

Vanligvis omtrent en gang i uka

Vanligvis flere ganger i uka

Daglig

Hender det at du får alkohol av foreldrene dine?

Sett ett kryss for hver linje

	Ofto	Av og til	Aldri
Ved spesielle anledninger som nyttårsaftnen, 17. mai o.l.	☐	☐	☐
Til søndagsmiddagen	☐	☐	☐
Til å drikke hjemme uten at det er noen spesiell anledning	☐	☐	☐
Til å ha med på fest	☐	☐	☐

Dersom du drikker alkohol, hvordan får du tak i den alkoholen du drikker?
 Dersom du ikke drikker alkohol, hopp over spørsmålet.

	Ofte	Av og til	Aldri
Kjøper selv	☐	☐	☐
Får hjemme av mor og far	☐	☐	☐
Tar hjemme	☐	☐	☐
Får av venner	☐	☐	☐
Kjøper hjemmebrent	☐	☐	☐
Kjøper smuglersprit	☐	☐	☐
Får venner til å kjøpe for meg	☐	☐	☐

Røyker du? Har aldri røykt
 Kryss av for det svaret som passer best. Har røykt før, men har sluttet helt nå
 Røyker, men ikke daglig
 Røyker daglig

Dersom du røyker daglig, hvor mange sigaretter røyker du pr. dag? Jeg røyker omtrent sigaretter i løpet av en dag

Bruker du snus? Ja, fast
 Ja, av og til
 Nei, aldri

Dersom du bruker snus, omtrent hvor mange bokser bruker du i uka? Jeg bruker omtrent bokser

Vi vil be deg tenke på din beste venn og din kjæreste om du har noen.
 Kryss av **JA** eller **NEI** dersom de i løpet av de siste 12 måneder (siste året) har ...

	Venn		Kjæreste	
	Ja	Nei	Ja	Nei
... røykt daglig	☐	☐	☐	☐
... drikket alkohol to eller flere ganger i uka	☐	☐	☐	☐
... brukt hasj i løpet av de siste 12 måneder	☐	☐	☐	☐
... vært i kontakt med politiet på grunn av noe galt de har gjort	☐	☐	☐	☐

Har det noen gang, på grunn av noe galt du har gjort, skjedd at du har:

	Ja	Nei
Blitt forhørt av politiet hjemme eller på politistasjonen	☐	☐
Fått forelegg eller bot (ikke trafikkbot)	☐	☐
Fått påtaleunntatelse eller sittet i varetoktsarrest	☐	☐
Fått saken overført til barnevernet	☐	☐
Fått saken overført til konfliktråd	☐	☐
Blitt dømt til samfunnsstjeneste	☐	☐
Blitt dømt til fengsel	☐	☐

Her er det beskrevet en del handlinger som har å gjøre med brudd på regler i skole og samfunn. Andre spørsmål gjelder ting som er ulovlige eller på grensen til det ulovlige, men som mange allikevel gjør.

Har du vært med på/gjort noe av dette det siste året - **de siste 12 månedene?**

(Sett ett kryss på hver linje)	0 gang	1 gang	2-5 ganger	6-10 ganger	10-50 ganger	Mer enn 50 ganger
Hatt en voldsom krangel med en lærer	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Blitt sendt ut av klasserommet	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Stjålet penger eller ting fra noen i familien din	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Tatt saker til en verdi av mellom 100 og 500 kroner fra butikk eller kiosk uten å betale	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Bannet til en lærer	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Med vilje ødelagt eller knust vindusruter, bussøter, telefonkiosker, postkasser eller lignende	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Blitt innkalt til rektor for noe galt du har gjort	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Lurt deg fra å betale på kino, buss, tog el.	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Skulket skolen	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Sprayet på vegger, busser o.l.	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Vært borte en hel natt uten at foreldrene dine visste hvor du var	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Kjørt bil eller motorsykkel uten førerkort (ikke øvelseskjøring)	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Stjålet bil eller motorsykkel	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Stjålet noe til en verdi av mer enn 1000 kroner	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Løyet for å få noe du ønsker deg eller for å unngå straff	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Drukket hjemmebrent	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Sniffet	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Pinet/plaget dyr	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Bevisst satt fyr på andres ting	☐	☐	☐	☐	☐	☐

Her kommer noen spørsmål om høyde, vekt og fysisk modning

Hvor høy tror du at du er?   (centimeter)

Hvor mye tror du at du veier?   (kg)

Hva ville idealkvekten din vært dersom du kunne velge?   (kg)

Når du ser på deg selv nå, mener du at du er tidligere eller senere fysisk moden enn andre på din alder?

Mye tidligere
 Noe tidligere
 Lite grann tidligere
 Akkurat som andre
 Lite grann senere
 Noe senere
 Mye senere

Nedenfor er det noen spørsmål omkring hvor fornøyd du er med kroppen din og utseendet ditt.

Hvor pen eller kjekk tror du klassekameratene dine synes du er? (Sett ett kryss for det som passer best)

Svært pen/kjekk
 Ganske pen/kjekk
 Vanlig
 Lite pen/kjekk
 Svært lite pen/kjekk

Vil du si om deg selv at du er: (Sett ett kryss for det som passer best)

Svært tykk
 Ganske tykk
 Verken tykk eller tynn
 Ganske tynn
 Svært tynn

Nedenfor er det noen spørsmål om slanking og vekt-kontroll. Kryss av for det som passer for deg. Hvis du aldri har slanket deg, kan du gå videre til neste spørsmål.

	Daglig	Mer enn 5 ganger pr. uke	2-3 ganger i uka	En gang pr. uke	Av og til	Aldri
Bruker du noen gang følgende til å hjelpe deg å gå ned i vekt?						
Slanketabletter/slankepulver	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Avføringsmidler	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Vanndrivende medikamenter	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Tvinger meg til å kaste opp	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Trener kraftig	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Faster en hel dag (bare drikker væske, ikke spiser)	☐	☐	☐	☐	☐	☐

Her er noen beskrivelser av følelser folk kan ha.
Kryss av for hvordan du føler deg.

	Ofte	Av og til	Sjelden	Aldri
Jeg har følelsen av at ingen kjenner meg særlig godt	☐	☐	☐	☐
Jeg føler meg på bølgelengde med folk rundt meg	☐	☐	☐	☐
Jeg føler meg ensom	☐	☐	☐	☐
Jeg synes at folk er rundt meg, men ikke sammen med meg	☐	☐	☐	☐
Jeg kan finne noen å være sammen med hvis jeg ønsker det	☐	☐	☐	☐
Når jeg er sammen med andre ungdommer, tenker jeg ofte at jeg ikke hører riktig til	☐	☐	☐	☐

Her er noen utsagn som du kan være enig eller uenig i.
Kryss av for det som passer best for deg.

	Svært enig	Nokså enig	Nokså uenig	Svært uenig
Min livssituasjon er perfekt	☐	☐	☐	☐
Jeg er fornøyd med livet mitt	☐	☐	☐	☐
Til nå har jeg fått de viktigste tingene jeg har ønsket meg i livet	☐	☐	☐	☐
På mange måter er mitt liv nært mitt ideal	☐	☐	☐	☐
Hvis jeg kunne levd livet mitt en gang til, ville jeg nesten ikke endret noe	☐	☐	☐	☐

Nå følger en liste over forskjellige plager og problemer som man av og til kan ha.
Sett kryss i den ruta som passer best for deg.

Har du i løpet av den siste uka	Veldig mye plaget	Ganske mye plaget	Litt plaget	Ikke plaget i det hele tatt
... blitt plutselig redd uten grunn	☐	☐	☐	☐
... vært stadig redd eller engstelig	☐	☐	☐	☐
... følt matthet eller svimmelhet	☐	☐	☐	☐
... følt nervøsit, indre uro	☐	☐	☐	☐
... hatt lett for å gråte	☐	☐	☐	☐
... hatt lett for å klandre deg selv	☐	☐	☐	☐
... følt at alt er et slit	☐	☐	☐	☐
... hatt søvnproblemer	☐	☐	☐	☐
... følt deg ulykkelig, trist eller deprimert	☐	☐	☐	☐
... følt håpløshet med tanke på framtida	☐	☐	☐	☐
... følt deg stiv eller anspent	☐	☐	☐	☐
... bekymret deg for mye om ting	☐	☐	☐	☐
... tenkt på å gjøre slutt på livet ditt	☐	☐	☐	☐

Vi vil gjerne vite om du synes du har god eller dårlig helse. Alt i alt, hvordan er din fysiske helse? (Sett ett kryss for det som passer best)

- Jeg er mye mindre plaget av sykdom enn andre
 Jeg er syk omtrent like ofte som de fleste andre
 Jeg er mye oftere syk enn andre, men har ingen alvorlig sykdom
 Jeg lider av alvorlig sykdom som gjør det vanskelig å leve et normalt liv

Oppfatter du deg selv som funksjonshemmet?

- Ja, er funksjonshemmet
 Nei, er ikke funksjonshemmet

Nå kommer noen spørsmål om seksualitet og samliv.

Vi vil be deg om å krysse av for om du og en annen noen gang har gjort følgende:

	Ja	Nei
Klint («lungekyss» o.l.)	☐	☐
Følt eller tatt hverandre på overkroppen	☐	☐
Følt eller tatt hverandre nedentil (på kjønnsorganene)	☐	☐
Hatt samleie	☐	☐

Hvis du har hatt samleie, hvor gammel var du da du hadde samleie første gang?

Jeg var   år gammel den første gangen

Hvor mange har du hatt samleie med til sammen (antall partnere)?

Jeg har hatt   partnere

Hvis du har ligget med noen, brukte dere kondom?

- Ja, alltid
 Ja, av og til
 Nei

Hvis dere ikke brukte/bruker kondom, hvorfor ikke? (Sett ett kryss der hvor det passer best)

- Vi brukte annen prevensjon
 Vi hadde ikke
 Det er bedre uten
 Det virker "planlagt" å ha med seg kondom
 Det er vanskelig å ta det opp, vi tok sjansen uten
 Tenkte ikke på det

Lokalmodul Notodden

N O V A
ungdata

I denne modulen er det noen spørsmål om fritid, skole og religion. Først vil vi vite litt om din organiserte fritid.

Hvilken forening, lag eller klubb er du mest aktiv i: .....
Dersom du ikke er med i noen forening, lag eller klubb, hopp over dette og neste spørsmål.

Dersom du tenker på den foreningen, laget eller klubben som du er mest aktiv i, hva er de viktigste grunnene til at du er med?

	Stemmer svært bra	Stemmer litt	Stemmer ikke
Mange av vennene mine er medlemmer	☐	☐	☐
Jeg får nye venner	☐	☐	☐
Vi kommer mye ut på reiser	☐	☐	☐
Foreldrene mine vil at jeg skal være med	☐	☐	☐
Det er hyggelig, moro	☐	☐	☐
Jeg er enig i det som organisasjonen står for	☐	☐	☐
Jeg liker å konkurrere	☐	☐	☐
Liker å gjøre det organisasjonen driver med	☐	☐	☐
Jeg liker at det er fritt, at ungdom bestemmer	☐	☐	☐
Å kunne snakke med en voksen om alvorlige ting	☐	☐	☐
Jeg lærer noe som jeg synes er spennende, og som jeg interesserer meg for	☐	☐	☐

Dersom du har sluttet i en eller flere foreninger, lag eller klubber, hvorfor har du sluttet?

Kryss av bak hver påstand i den ruta som passer best.	Stemmer svært bra	Stemmer litt	Stemmer ikke
Venner sluttet	☐	☐	☐
Fikk andre interesser	☐	☐	☐
Tok for mye tid å være med	☐	☐	☐
Kravene til å kunne hevde seg ble for store	☐	☐	☐
Måtte slutte fordi jeg ble for gammel	☐	☐	☐
Jeg flyttet til et annet sted	☐	☐	☐
Dårlige ledere	☐	☐	☐
Vi medlemmer fikk lov til å bestemme alt for lite	☐	☐	☐
Ble for dyrt	☐	☐	☐
For lange reiser, transportproblemer	☐	☐	☐
Foreningen, laget eller klubben ble nedlagt	☐	☐	☐
Det var ikke spennende nok	☐	☐	☐
Jeg vokste ifra det	☐	☐	☐
Skolearbeidet ble for krevende	☐	☐	☐
Jeg begynte i en annen forening	☐	☐	☐

Har du selv noen gang sittet i styret, eller hatt andre tillitsoppgaver i en forening, klubb eller lag etter at du fylte 10 år?

- Ja, nå
 Ja, tidligere, men ikke nå
 Nei, aldri

Når du reiser fra hjemstedet ditt om kveldene på fritida, for å besøke et annet sted, hvorfor gjør du dette?

Kryss av bak de grunnene som er oppgitt i den ruta som passer best. Husk at du ofte kan ha flere grunner samtidig for å reise bort.

Jeg reiser fra hjemstedet..	Ja, ofte	Noen ganger	Nei, aldri eller nesten aldri
...for å dra på fest, dans/diskotek	☐	☐	☐
...for å gå på kino, teater, konserter o.l.	☐	☐	☐
...for å kjøre rundt i bil	☐	☐	☐
...for å kjøre rundt med motorsykkkel, scooter, moped	☐	☐	☐
...for å treffe en bestevenn	☐	☐	☐
...for å besøke slektninger	☐	☐	☐
...for å dra på øving, trening, treff i en forening, lag eller klubb	☐	☐	☐
...for å treffe, være sammen med kjæresten	☐	☐	☐
...for å treffe en gjeng/gruppe ungdommer som jeg holder meg sammen med	☐	☐	☐

Her kommer noen spørsmål hvor du skal si noe om hvordan du oppfatter deg selv i klassesituasjonen. Se på ordene som står nedenfor og se om de **passer eller ikke passer på deg selv**.

	Stemmer svært godt	Stemmer ganske godt	Stemmer ganske dårlig	Stemmer svært dårlig
Bøllete	☐	☐	☐	☐
Skravlete	☐	☐	☐	☐
Fornøyd	☐	☐	☐	☐
Flink	☐	☐	☐	☐
Aktiv	☐	☐	☐	☐
Sjener	☐	☐	☐	☐
Pliktopplyllende	☐	☐	☐	☐
Engstelig	☐	☐	☐	☐
Bråkete	☐	☐	☐	☐
Dum	☐	☐	☐	☐
Bryter regler	☐	☐	☐	☐
En som ingen legger merke til	☐	☐	☐	☐

Nedenfor er en del spørsmål om foreldrene dine og skolearbeidet. Hvor godt stemmer disse utsagnene?

	Stemmer svært godt	Stemmer ganske godt	Stemmer ganske dårlig	Stemmer svært dårlig
Foreldrene mine er svært interessert i skolearbeidet mitt	☐	☐	☐	☐
Foreldrene mine hjelper meg ofte med skolearbeidet	☐	☐	☐	☐
Foreldrene mine synes det er bortkastet å ta lang utdannelse	☐	☐	☐	☐
Foreldrene mine roser meg ofte for skolearbeidet mitt	☐	☐	☐	☐
Foreldrene mine snakker sjelden med meg om skolen	☐	☐	☐	☐
Foreldrene mine oppmuntrer meg til å fortsette på skolen	☐	☐	☐	☐

Bor det innvandrere i nabolaget ditt?

Nei, ingen

Ja, men svært få

Ja, noen

Ja, mange

Har du selv venner blant innvandrere?

Nei, og jeg har aldri hatt det

Nei ikke nå, men jeg har hatt det tidligere

Nei, og jeg vil heller ikke ha det

Ja, en

Ja, flere

Her kommer noen spørsmål om elevers innflytelse og medbestemmelse i skolehverdagen:

I hvor stor grad er du enig i følgende påstander:

	Helt enig	Litt enig	Litt uenig	Helt uenig
Lærerne blander seg opp i alt for mye av det elevene foretar seg	☐	☐	☐	☐
Elevene burde fått lov til å bestemme mer av det som skjer på skolen	☐	☐	☐	☐
Elevene på min skole er med på å bestemme over skolehverdagen	☐	☐	☐	☐
Jeg er med på å bestemme over skolehverdagen	☐	☐	☐	☐

I hvor stor grad mener du elevene på din skole er med på å bestemme...

	I stor grad	I noen grad	Ikke i det hele tatt
...hvor dere drar på klassetur?	☐	☐	☐
...hvilke ordensregler dere har på skolen?	☐	☐	☐
...hvem som skal arbeide sammen i ulike grupper i klassen?	☐	☐	☐
...hvordan undervisningen skal være?	☐	☐	☐
...hvor mye lekser som blir gitt?	☐	☐	☐
...gjennom elevrådet?	☐	☐	☐

Videre kommer noen spørsmål om hvordan **du som enkeltelev** kan være med å bestemme i skolehverdagen:

I hvor stor grad er du med på å bestemme...

	I stor grad	I noen grad	Ikke i det hele tatt
...hvor dere drar på klassesetur?	☐	☐	☐
...hvilke ordensregler dere har på skolen?	☐	☐	☐
...hvem som skal arbeide sammen i ulike grupper i klassen?	☐	☐	☐
...hvordan undervisningen skal være?	☐	☐	☐
...hvor mye lekser som blir gitt?	☐	☐	☐
...gjennom elevrådet?	☐	☐	☐

Nedenfor kommer noen spørsmål om religion og tro. Svar ut fra den religionen du selv tilhører.

- Hvor mye betyr religion for hvordan du lever ditt liv til daglig? **Svært viktig.** Jeg legger stor vekt på å leve etter skriften hver dag.
- Velg det svaret som passer best. Religion betyr **ganske mye** for hvordan jeg lever i hverdagen
- Religion betyr **lite** for hvordan jeg lever i hverdagen
- Religion har **ingen betydning** for hvordan jeg lever

- Hvor ofte går du i kirken, eller andre steder der det holdes religiøse møter? Hver uke
- Minst en gang i måneden
- Minst et par-tre ganger i året
- En gang i året eller mindre
- Aldri

Mange mennesker søker til andre trosretninger enn de store religionene. Nå kommer noen spørsmål om forskjellige alternative trosretninger og bevegelser som mange i vår tid tror på.

Vi vil gjerne vite hva du synes om følgende:	Har svært mye for seg	Usikker	Tror ikke på det
Astrologi/stjernetegn	☐	☐	☐
Satanisme	☐	☐	☐
Sjelevandring/gjenfødelse	☐	☐	☐
Alternativ medisin	☐	☐	☐
Overnaturlige ting, som UFOer, besøk fra andre planeter	☐	☐	☐
Spådommer om framtida	☐	☐	☐